

TOEN'T STORMDE
IN DORDT..... DOOR
J. SNOEP, JR.



NIJCKERK G. F. CALLENBACH

TOEN 'T STORMDE IN DORDT

TOEN'T STORMDE IN DORDT..... DOOR J. SNOEP, JR.



⊗

... MET • TEEKENINGEN ...
... VAN • ISINGS ...

⊗

NIJKERK. G.F. CALLENBACH

HOOFDSTUK I.

Op 't Marktplein.

Eindelijk was de lente dan toch gekomen, en met stil gejuich hield ze haar blijden intocht. 't Jonge, frissche leven baande zich met niet te weerstane kracht een weg naar buiten, afwerpend de kluisters, waarin de winterkoning 't zoo langen tijd gekneld had gehouden.

De Dordtsche jongens en meisjes waren niet binnen te houden.

Overal zag men ze: in de nauwe, bochtige straten; bij de oude, verweerde stadswallen, en op de grootere en kleinere pleinen.

En ook overal klonk hun luid gejoel en wilde uitgelatenheid.

Het Marktplein was wel de meest gezochte speelplaats, en kon men een betere wenschen?

Geen wonder, dat daar 's avonds jongens uit allerlei stand te vinden waren.

Zelfs bij regenachtig weer kon hier 't spel ongestoord worden voortgezet: onder de overdekte gaanderijen, waar op marktdag de boterboeren uit den omtrek hun kostelijke waren ten toon stelden. Voorts waren er twee pompen, die aan dorstige kelen de noodige lafenis boden.

Wat konden de Dordtsche jongens meer verlangen?

't Was op dezen schoonen namiddag alles leven en beweeg, daar op 't nog nieuwe Marktplein; en de vroolijke

lentezon straalde aan den blauwen hemel of men zóó den zomer zou ingaan.

Geert Meeuwsen was waarlijk de eenige niet, die zijn uitbrekenden levenslust nauwelijks te bedwingen wist. Hij rende en sprong en klauterde, als was hij vandaag voor 't eerst buiten. En zijn wilde pret werkte aanstekelijk op zijn makkers.

Reeds vijf spelletjes hadden zij gespeeld, maar gedurig moest 't weer wat anders zijn. En op 't ruime Marktpllein werd 't al drukker en wilder en rumoeriger.

„We gaan mastklimmen!” riep er een, en zeven jongens stoven tegelijk naar de groote hal aan de Wijnstraat-zijde.

Er was ruime gelegenheid om aan de klimpartij deel te nemen, want 't dak van de open hal rustte op twintig steenen zuilen.

Maar mákkelijk was 't niet, want de zuilen waren dik en glad. Je kon er geen houvast aan krijgen: je handen gleden uit en je beenen deden pijn.

Maar wat moeilijk was, kon en moest toch worden beproefd — lukte 't, zoo zou de voldoening te grooter zijn.

En vijf jongens sloegen de lenige armen om de steenen pilaren.

„Joh! jij bent veel te dik — je haalt 't nooit!” schreeuwde een tienjarig jochie den dikken Jan Noppen toe, die eveneens pogingen deed zich naar boven te werken.

Jan was er zelf ook bang voor, maar toch stelde hij alles in 't werk zich boven den beganen grond te verheffen. Want hij wilde voor Geert Meeuwsen niet onder doen.

Geert lachte echter om de plannen van zijn dikken makker. Aan moed en durf haperde 't bij Jan niet, maar in hardloopen en klimmen zou hij 't nooit ver brengen.

Wanhopend staarde Jan naar beneden: hij was nog maar even boven den grond — er was geen denken aan, dat hij 't halen zou.

Nóg eens sloeg hij zijn dikke armen vaster om de zuil en probeerden z'n knieën zich naar boven te werken.

Maar opeens liet de klimmer zich snel naar beneden glijden: 't was tóch een hopelooze zaak — waarom zou hij zich door zijn kornuiten laten uitlachen?

„Zie je wel, dat je 't niet kúnt!” plaagde 't jochie triomfantelijk. „Je bent veel te dik — je vet zit je in den weg!”

Met luid hoongelach werd de opmerking van 't kereltje toegejuicht.

„Maak dat je weg komt!” bromde Jan, terwijl hij met de mouw van z'n wambuis zich 't zweet van 't vuurrood gelaat veegde. „Maak dat je weg komt, anders zal ik je...”

„Je kan me tóch niet krijgen!” schreeuwde de kleine plager, maar zette 't tegelijk op een loopen.

Doch niemand lette meer op hem noch op Jan Noppen.

Aller oogen waren gericht op de twee jongens, die zich nog in de pilaren bevonden. 't Waren Geert Meeuwsen en Johan de Witt.

Ze waren ongeveer op eenzelfde hoogte: nog een paar slagen naar boven en dan was het dak bereikt. Maar ook hier wogen de laatste loodjes 't zwaarst.

Die twee klimmers waren aan elkaar gewaagd: de een scheen 't voor den ander niet te willen opgeven — wie zou 't winnen?

En met een belangstelling, als gold 't een veldslag, staarden de Dordtsche jongens naar boven, naar die twee ineengedrongen gestalten, die zich als apen vastklemden aan de steenen zuil.

Geert Meeuwsen zag heel goed *wie* zijn mededinger was: Johan de Witt, de zoon van den Ruwaard. Voor *hem* zou hij 't nóóit opgeven.

Even rustte hij om zijn laatste krachten te verzamelen;

dan sloeg hij nog eens de handen naar boven, en zonder dat de jongens eigenlijk goed zagen hoe 't gebeurde, zat Geert Meeuwsen op 't dak van de verkoophal.

Een luid gejuich brak los, zoodat zelfs groote menschen bleven staan om te kijken wat er aan de hand was.

Geert was de éérste — dat was op zichzelf al een groote eer — zou Johan de Witt 't óók halen?

De zoon van den Ruwaard voelde zijn onmacht; hij was óp; met geen mogelijkheid zou hij zich na al de inspanning nu nog op 't dak kunnen werken. Hij had 't echter verder gebracht dan ál de andere jongens; alleen Geert Meeuwsen bleek zijn meerdere te zijn. Hij gunde hem de eer der overwinning, die hem eerlijk toekwam.

En Johan de Witt liet zich pijlsnel naar beneden glijden.

Geert stond daar boven op 't dak: als een generaal, die, zeker van de overwinning, den gevoelig geslagen vijand ziet afdruppen.... Wat dacht die zoon van den Ruwaard wel — dat hij tegen *hem* op kon?.... Nu moest hij in 't bijzijn van tientallen jongens met de kous op den kop huiswaarts keeren....

Aan een plotselinge opwelling gevolg gevende, zwaaide Geert zijn muts boven 't hoofd en schreeuwde zoo hard hij kon: „Oranje boven!”

Met uitbarstende geestdrift werd deze kreet toegejuicht.

Zooals 't bij de groote menschen ging, zoo ging 't ook bij deze jongens. Zoo ging 't in Dordrecht en in alle steden en dorpen der Zeven Provinciën.

De sterke, onverwoestbare liefde voor 't oude Oranjesthuis openbaarde zich telkens en overal met kracht. En sinds de Prins van Oranje op 25 Februari benoemd werd tot kapitein-generaal, nam de Oranjestorm met den dag in kracht toe. Telkens weer kwam die wonderlijke gehechtheid aan 't roemruchte Vorstenhuis tot uiting — als een profetie van de groote gebeurtenissen, die weldra zouden plaats grijpen....

„Oranje boven!” schreeuwde Geert Meeuwsen, staande op het dak van de verkoophal, daar op het drukke Marktplain.

Waarom riep hij dat? Wat had nu Oranje te maken met een woeste klimpartij van een troep Dordtsche jongens?

Of riep Geert Meeuwsen dit om den zoon van den Ruwaard te treffen?

Zóó voelde 't Johan de Witt. Hij werd bleek



en klemde de tanden op elkaar. Hij balde de handen tot vuisten en zou zich wel op dien tierenden jongenstroep hebben willen werpen. Maar hij bedwong zich; hij dacht aan zijn moeder, die hem dezen morgen nog zoo ernstig had vermaand niet toe te geven aan zijn opvliegende drift.

Maar de jongens om hem heen genóten in 't ruwe spel, en luid en wild stemden zij met den overwinningskreet van Geert Meeuwsen in: „Oranje boven!”

„Plots begon er één den deun te zingen, die telkens op straat werd gehoord en die nu al heel toepasselijk was: „Oranje boven! De Witten onder....!”

Als was 't een afgesproken sein — zóó werd dit lied door allen meegezongen. Zelfs groote menschen zongen mee, want als 't Oranje gold, dan was er gelijk aansluiting, saamhoorigheid, eensgezindheid bij alle verschil, dat scheiding bracht.

Met een brok in de keel en met wrok in 't hart verliet Johan de Witt het Marktplein.

Maar toen hij eindelijk de Groenmarkt bereikt had, sprongen hem de tranen in de oogen.... Nooit kon hij eens gewoon met andere jongens spelen. Altijd weer moesten zij hem grieven tot diep in de ziel. Immer moesten zij in hem zijn vâder hoonen — zijn vader, die keer op keer getoond had voor de zaak des vaderlands zelfs zijn leven veil te hebben....

Terwijl hij zich naar huis spoedde, weende de zoon van den Ruwaard, want de Dordtsche jongens hadden hem weer getrapt op zijn trouw en eerlijk Hollandsch jongenshart.

Gelukkig — dáár was de Grootekerksbuurt.

Dáár stond het ouderlijk huis.

Daar woonde moeder, die troosten kon en troosten zou....

Geert Meeuwzen had zijn verheven plaats verlaten en bevond zich weer tusschen de jongens op 't drukke Marktplein.

De wilde pret was nu uitgeraasd; 't werd voor de meeste jongens tijd naar huis te gaan.

Ook Geert keek eens naar 't vierkante torentje van de groote hal: 't was al zes uur geweest.

De klok en niet minder zijn jeukende maag riepen hem naar huis. Hij woonde gelukkig dicht bij: in de Tolbrugstraat, recht over 't Marktplein.



Hij wilde zich uit de voeten maken, toen plots een stevige hand hem vastgreep.

't Was Pietersen, die ook in de Tolbrugstraat woonde.

Vragend zag Geert hem aan — wat kon buurman hem wel te vertellen hebben?

Naast den stuggen, zwijgzamen man stapte Geert op huis aan.

Maar nog vóór de Tolbrugstraat bereikt was, verbrak Pietersen 't zwijgen.

„Je bent weer erg onvoorzichtig geweest, Geert — dat loopt vandaag of morgen nog eens mis met jou”

„Wat bedoelt u, buurman?” vroeg Geert, ofschoon een zeker vermoeden hem reeds zei waar Pietersen heen wilde.

„Moet je dát nog vragen? Ik dacht heusch, dat je wijzer was Om daar midden op den dag boven op de groote hal te staan schreeuwen „Oranje boven!” Dat was erg onvoorzichtig van je Als Leen Kalf in de buurt geweest is, kan je dat nog leelijk opbreken of anders hoort je vader er wel meer van!”

Geert wist er weinig tegen in te brengen. Hij besepte, dat hij weer veel te ver was gegaan. Meer dan eens had zijn vader hem al gewaarschuwd — als deze hoorde wat nú weer op 't Marktplaatsje gebeurd was

„Wel heeft de Raadpensionaris niet meer zoo veel te vertellen als vroeger,” ging Pietersen verder. „Maar het scherp plakaat van twintig jaar geleden is nóg steeds van kracht En hier in Dordt probeeren de heeren regenten 't nog na te komen ook”

Ze stonden nu vóór 't huis van Pietersen; Geert woonde een paar huizen verder.

„Dus, jongen, dénk er om: onze vijanden slapen niet en verklikkers zijn tegen hoog loon altijd nog wel te vinden”

Pietersen stapte zijn woning binnen en liet den knaap verder aan zijn lot over.

Geert had heelemaal geen haast meer thuis te komen. Hij dacht na over de berisping van Pietersen, wien hij in zijn hart gelijk moest geven. Hij had „Oranje boven!” geroepen en dat vooral om den zoon van den Ruwaard te treffen. Dat plan was gelúkt, maar was 't eigenlijk niet een laffe daad geweest? Boos was Johan de Witt weg-gelopen, en had hij daarin geen gelijk gehad? Kon hij 't

helpen dat zijn vader een vijand was van den Prins van Oranje?

Geert had de ouderlijke woning bereikt en een oogenblik bekreep hem de vrees, dat ook zijn vader gehoord zou hebben van hetgeen op 't Marktplein was voorgevallen.

Maar ras bleek die vrees ongegrond.

Zijn vader was al thuis en ook Jan, zijn oudere broer.

Moeder was druk bezig 't eten klaar te maken.

Even keken ze op, toen Geert binnenkwam; bijzondere aandacht schonk echter niemand hem.

Er moest wat bijzonders gebeurd zijn — Geert twijfelde er geen oogenblik aan, en nieuwsgierig dwaalden z'n bliken van vader naar Jan Zou zijn broer misschien weer gevraagd hebben naar zee te mogen gaan?

Maar toch kwam Geert niets te weten, althans nu niet.

Zijn moeder had 't brood klaargezet en zeide: „Laten we nu gaan eten — 't is toch al zoo laat.”

In een kort gebed vroeg Meeuwsen een zegen over den eenvoudigen maaltijd.

Daarna begon men te eten.

Er werd bijna geen woord gesproken.

Ja, 't stond voor Geert vast: er moest iets bijzonders gebeurd zijn.

Dat zag hij aan de ernstige gezichten van vader en Jan.

En vooral ook aan 't bedroefde gelaat van moeder.

HOOFDSTUK II.

Storm op til.

't Is bijna één uur; Geert Meeuwsen moet zich haasten op tijd ter middagschool te zijn.

De morgenschool vangt des zomers te acht en des winters te negen uur aan en wordt te elf uur gesloten. 's Middags duurt de school van een tot vier uur.

Geert haast zich, want ook op de Dordtsche school wordt streng de hand gehouden aan den bekenden regel:

Die niet op schooltijd past,
Wordt op roedespijs vergast.

En op „roedespijs” is Geert al even weinig belust als op nadere kennismaking met de plak.

Maar nog vóór het bekende klokje zich laat hooren heeft hij de school bereikt en is het gevaar op roedespijs te worden onthaald voor ditmaal althans geweken.

Waarvoor het holle, kelderachtige gebouw dienst doet, is reeds op verren afstand te zien. Op een uithangbord staat in groote letters het woord „School”, en als ware dit nog niet voldoende, is aan de poort een kaart bevestigd, door den meester zelf vervaardigd en waarop hij, „uitermate constich met de pen”, in zwierige krullen en trekletters melding maakt van die dingen, die hem toegelaten zijn om te leeren en waartoe hij bekwaam is.

Met een tiental kornuiten tegelijk stormt Geert de lange, donkere gang, die naar het schoolvertrek leidt, binnen. Hij moet natuurlijk in de achterschool zijn, want de voor-

school is uitsluitend bestemd voor de kinderen der rijken.

Vlak bij de deur, die tot de eigenlijke school toegang geeft, wordt de wilde jongenstroep plotseling door kalmer geest bezield. Want ze weten maar al te goed: dicht bij die deur staat de groote kathedr, waarin de meester, in tabberd gedost, in hoogst eigen persoon troont.

Tijdens het onderwijs houden de jongens hun hoed of muts op, maar vóór zij hun plaatsen innemen, begeven zij zich naar den troon van den schoolkoning, nemen met een zwerige beweging hun hoofddeksels af om vervolgens voor hun heerscher te „buigen en te nijgen met manieren”.

Deze school staat in Dordt bekend om de goede manieren, die er de jeugd worden aangeleerd. Geen leerling zal 't bijvoorbeeld wagen te blijven zitten wanneer de meester tot hem spreekt. Zulk een overtreding wordt onverbiddelijk gestraft met twee slagen met de plak, en bij herhaling der misdaad wordt de straf nog zwaarder.

Wel staan de schoolmeesters in 't algemeen niet meer zoo hoog in aanzien als een eeuw geleden, toen zij de voorzitting aan de gastmalen hadden en ieder boog voor hun despotisch gezag. Maar nóg denkt ieder over een schoolmeester zooals de volksmond 't zoo duidelijk zegt:

't Is geen goed schoolmeester-man,
Die de roede niet zwaaien kan.

Deze strenge Dordtsche schoolmeester steekt nog gunstig af bij sommige van zijn ambtsbroeders, die door hun tijdgenooten werden gescholden voor turk, tyran en beul.

Maar nochtans is hij toch een echt kind van zijn tijd en 't heelemaal niet eens met Vader Cats — hoe hoog hij dezen vaderlandschen dichter overigens ook acht — wanneer deze beweert: dat het dienstig is de jonkheid te brengen tot haar schuldigen plicht, eer door zoete dan door harde middelen.

Neen, van die nieuwerwetsche wijsheid moet deze meester niets hebben. Immers:

Dit heeft men dikmaals ondervonden:
Van zachte meesters — vuile wonden.

En daarom zijn plak en roede op zijn school in voortdurend gebruik en door zijn scholieren gevreesd.

Dat vinden de ouders heel gewoon. Verhaalde Luther al niet, dat de schoolmeester te Mansfeld hem op één morgen vijftien malen de roede liet gevoelen?

Op vele scholen worden ook nú nog wel heel wat strengere strafmiddelen toegepast dan waarvan de Dordtsche meester zich bedient. Behalve met plak en roede wordt daar met bullepeezen en riemen geslagen. Men gebruikt zelfs voor weerspannige jongens geeselpalen, en meisjes, die zich aan zware vergrijpen hebben schuldig gemaakt, zet men op lederen kussens met uitstekende spelden puntwaarts naar boven gekeerd. En nog meer andere straffen zijn elders in zwang — te veel en te hard zelfs om te noemen — die de Dordtsche school in een zeer gunstig licht plaatsen.

Intusschen is de „lieve jonkheid” binnen, wat tevens beteekent, dat alle beschikbare plaatsen bezet zijn. Naar schoolordonnantie zitten de jongens en meisjes afzonderlijk; de kleintjes nemen op zeer lage bankjes plaats.

Ziet het schoolgebouw van buiten er onooglijk uit, van binnen is de toestand schier nóg droever. Alles schijnt hier te wedijveren, om de akelige, holle ruimte, waarin onderwijs gegeven wordt, zoo somber mogelijk te maken. Tegen de naakte wanden hangen bontbeschilderde school- of boekenborden met openslaande kleppen, die met een kram gesloten worden of met een schuif opengaan. Iets lager zijn latten geslagen met een koord er boven tot berging der schrijfboeken.

De meester kijkt naar het zandglas, dat bijna afge-
loopen is.

„'t Is tijd — de lessen zullen aanvangen!”

Zijn zware stem en strenge blik doen het weinige rumoer, dat er nog is, geheel verstommen. De jongens nemen schielijk hoed of muts af en allen buigen eerbiedig 't hoofd.

De meester doet een lang gebed, waarvan de meeste zinnen den leerlingen overbekend zijn, maar die zij nochtans niet verstaan. Daarna leest hij een hoofdstuk uit den Bijbel voor en nauwelijks is 't laatste woord van 't laatste vers over zijn lippen gekomen of zijn geweldige stem begint te zingen:

d' Hemelen prysen, Heer, u wercken wonderbaer,
 In uw Gemeynte goet schynt uwe waarheynt claer.
 Niemandt isser so hooch geclommen, 't heeft gebleken,
 Die bij u in sterckheynt kan wesen vergheleken:
 Geen Engelen syn in cracht soo hoog opgeresen;
 Die gelijc connen syn uwen Godlycken Wezen. ¹⁾

En dan neemt de meester plaats voor het rekenbord. Terwijl hij de andere leerlingen aan zijn helper overlaat, zal hijzelf de grootste jongens onderwijzen in de beginselen van het cijferen en hij doet dit naar de oude en beproefde methode van Nicolaas Petri.

Daar buiten schijnt de lentezon in volle pracht, en daar de meester voorziet, dat 't op den duur in zijn school met haar talrijke bevolking te benauwd zal worden, zet hij het eenige raam, dat licht en lucht moet verschaffen, op een kier.

Benauwd is 't in dit mufte hok altijd: in den zomer, maar ook in den winter. Dan brandt midden in het vertrek een turfvuur en als de donker invalt worden de vetkaarsen op houten blokken of ijzeren kandelaren aangestoken. Elk kind moet 's winters dagelijks een turf en wekelijks een vetkaars meebrengen.

„Geeft acht!” roept de meester, en zijn jongens geven acht.

¹⁾ Psalm 89 : 3.

Zijn jongens *moeten* leeren, 't koste wat 't mag! — zóó schijnt deze meester er over te denken. Zijn hand rust — figuurlijk en niet zelden ook letterlijk — zwaar op zijn leerlingen, maar toch vóélt hij voor hen en verliest hun wezenlijk belang nooit uit 't oog.

Deze jongens zullen later, als zij mannen geworden zijn, hun ouden meester dankbaar blijven voor het onderwijs en de levenslessen, die zij van hem mochten ontvangen.

't Spijt den meester dan ook geducht, dat vele leerlingen te vroeg zijn school verwisselen met ambacht, winkel of kantoor. Dat beschouwt hij tot groot nadeel der „jonge jeugd” en den welstand der school en . . . 't is tevens niet minder nadeelig voor zijn eigen toch al niet dikken geldbuidel.

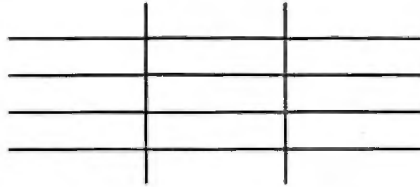
Van dezen schoolmeester heeft Lambert van den Bosch, conrector der Illustre School aan de Nieuwstraat, nog onlangs gezegd: „Hij is een *geboren* schoolmeester”. En ofschoon dit loffelijk getuigenis moeilijk letterlijk kan worden genomen — waarheid is, dat deze meester zich van de waardigheid en 't gewicht van zijn ambt steeds ten volle bewust is.

En mág hij dat niet zijn? Is hij in dit ambt niet aangesteld door de heeren curatoren der school? En toen hij zijn aanstelling had verkregen, heeft hij toen niet op plechtige wijze ten stadhuize de canones en formulieren van eenigheid onderteekend en den eed afgelegd?

Voor de heeren curatoren moet de meester steeds op zijn hoede zijn, want ten allen tijde hebben zij het recht zijn school binnen te treden, waarom de schooldeur slechts met een klink mag gesloten zijn. 't Is zoo: de heeren maken van dat recht zoo goed als nooit gebruik, maar de meester is nu eenmaal een man, die steeds wakende wil zijn.

Aan de heeren curatoren denkt echter de meester thans niet — zijn geest is met belangrijker zaken bezig.

Op het bord trekt hij vier dwarslijnen en verdeelt die door twee staande lijnen in drieën :



Bij 't zien van dit figuur halen de jongens een bordje en een doosje koperen legpenningen te voorschijn: een hulpmiddel bij het beoefenen der cijferkunst.

Vol ijver is de meester aan 't verklaren: „In de eerste ruimte leggen wij de guldens, in de tweede de stuivers, en in de derde de penningen. Van zestien penningen maken wij één stuiver, en van twintig stuivers één gulden. Als ge vijf penningen op één lijn hebt, neemt ge ze op en legt daarvoor één penning in de naaste opvolgende ruimte. En als twee penningen in één ruimte gevonden worden, neemt ge ze op en legt één penning op de naaste lijn daar boven.”

Slechts eenige leerlingen, die deze ingewikkelde reken-geschiedenis reeds meermalen gevolgd hebben, schijnen hun leeraar begrepen te hebben.

Maar de meester meent, dat hij in teekening en toelichting al heel duidelijk is.

„Hebben jullie allemaal 't begrepen?” vraagt hij echter ten overvloede, en bijna alle hoofden maken een bevestigende beweging.

„Kom dan eens hier, David!”

Schoorvoetend komt David Gilzen bij 't bord staan.

Met zijn stok wijst de meester 't laatste vak aan en vraagt: „In deze ruimte leggen wij de?”

„De penningen!” antwoordt David en de meester knikt goedkeurend.

„Goed zoo! En van zestien penningen, heb ik gezegd, maken wij één...?”

„Eén gulden!” zegt de jongen, die een beetje overmoedig is geworden en daarom niet goed nadenkt eer hij antwoord geeft.

Tegelijk daalt de stok vrij hard op zijn rechterhand neer.

„Je bent een ezel! Van zestien penningen maken we een *stuiver*, heb ik duidelijk gezegd.”

Nog eenige leerlingen moeten voor het bord verschijnen, en driemaal doet de meester een poging om door zijn stok duidelijk te maken wat zijn discipelen uit zijn mondeling onderricht niet schijnen begrepen te hebben.

Dan gaat hij er toe over het volgende „exempel” op het bord te schrijven:

Een koopman heeft ontvangen:

guldens	stuivers	penningen
24	17	15
38	16	12
426	12	10
768	10	8

Hoeveel is dit in ééne somma?

Dit is waarlijk een moeilijk rekenstuk; voor het overgrootte deel der leerlingen *te* moeilijk. De optelsom valt al niet mee, het omzetten van penningen in stuivers en van stuivers in guldens eischt groote oplettendheid, maar vooral de moeilijkheid met de „liniën en spatio” weegt zwaar.

De meeste jongens spannen zich aanvankelijk in om het opgegeven vraagstuk op te lossen, maar zij blijven halverwegen steken.

Slechts enkelen zijn vaardig genoeg om de opgegeven taak tot een goed einde te brengen, en tot die weinigen behoort Geert Meeuwsen.

Met zichtbaar welgevallen rust het oog van den meester



op het bordje dat Geert hem met een stralend gelaat voorhoudt.

„Wat is de uitkomst, Geert?” vraagt hij en deze antwoordt: „1258 gulden, 17 stuivers en 13 penningen.”

„Heel goed,” zegt de meester, „heel goed!”

En dan met stemverheffing: „Jongens, Geert Meeuwsen zal de uitkomst der som op het bord schrijven. Dan kan ieder zien of hij de oplossing gevonden heeft. Vooruit Geert — hier is krijt — ga je gang!”

Met het bewustzijn van een veldheer, die na een heeten slag overwinnaar gebleven is, stapt Geert op het bord toe.

„Vul de cijfers hardop in!” roept de meester.

En Geert gaat aan den arbeid.

„Eén duizend gulden,” zegt hij en zet een groote punt op de bovenste lijn van het linksche vak.

„Tweehonderd gulden,” en op de tweede lijn komen twee punten.

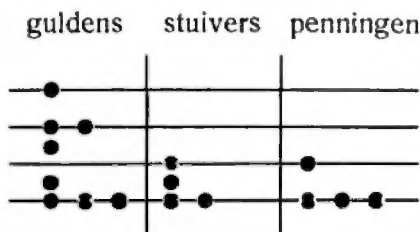
„Vijftig gulden,” en tusschen de tweede en derde lijn wordt een punt gezet.

„Vijf gulden,” en ook wordt tusschen de derde en vierde lijn een punt geplaatst.

„En drie gulden,” die op de laatste lijn worden aangegeven.

Zoo gaat het ook met de stuivers en penningen.

Daarna schrijft Geert in fiksche cijfers en letters de uitkomst onder het geheimzinnig figuur, zoodat de aandachtige jongens het volgende te zien krijgen:



1258 gulden, 17 stuivers, 13 penningen.

„Heel goed!” prijst de meester nog eens, terwijl Geert zijn plaats op de bank weer inneemt.

Daarna gaat de meester met zijn jongens aftrekken, vermenigvuldigen en deelen.

Als eindelijk de klok vier uur slaat en de middagschool met dankzegging door den meester is beëindigd, stuift de

woeste jongenstroep met 't geweld van een lang bedwongen waterstroom naar buiten.

Een luide jubel stijgt op, als zij met volle teugen de heerlijke, frissche lentelucht weer mogen inademen.

En terwijl de meester door 't groezelige raam zijn jongens naooft, slaakt hij eveneens een zucht van verlichting — 't valt waarlijk niet mee, zoo'n bende Hollandsche rakkers drie uren aan één stuk in bedwang te houden! Ja, dat is een heele toer: voor den meester, om de onmisbare orde en tucht te handhaven; maar niet minder voor de jongens, om zóó lang den knellenden leiband te voelen.

Maar nu de klok der vrijheid haar liefelijke en verlossende klanken weer heeft laten hooren, nu is alle schoolleed spoedig vergeten, en het jonge, bruisende leven veert met alle kracht óp, te hooger, waar de druk zoo zwaar is geweest en niet zelden ook pijnlijk werd gevoeld.

Het ruime schoolplein is weldra een en al bedrijvigheid. Hier zijn jongens aan 't kooten of knikkeren; daar vermaken zich meisjes met bikkelen of touwtje springen. Ginds drijft een kleine, dikke baas hijgend en blazend zijn hoepel voort, en aan de overzijde van 't plein is men bezig met 't zoo in trek zijnde spel „Heerom danst in 't hemd”.

Ja, 't is nu een en al bedrijvigheid, en zelfs David Gilsen, die den meester soms zulke dwaze antwoorden kan geven, is bij alle Dordtsche jongens bekend om zijn groote vaardigheid in 't tolzetten.

Geert Meeuwsen speelt naar hartelust mee. Is hij onder de rekenles schrander en gevat, bij de vaak ruwe jongensspelen is hij 't niet minder. Dat hij ook daarin een zeer werkzaam aandeel neemt, merkt zijn moeder maar al te vaak aan de gescheurde broek of kiel, waarmee na 't spel de tocht naar huis wordt ondernomen.

Geert is aan 't kooten en hij gaat zóó in zijn spel op, dat hij geheel vergeet z'n moeder beloofd te hebben na

schooltijd aanstonds naar huis te komen om een boodschap te doen.

Of Geert met de kooten om kan gaan! Al een paar maal heeft de zijne die van zijn makkers ondersteboven gekegeld; als 't zoo door gaat, blijft hij ook vanmiddag de meester van 't spel.

Maar opeens is zijn aandacht van 't spel af en zijn scherpe jongensoogen turen naar de overzijde van 't plein.

„Toe Geert, 't is jouw beurt!” roepen de jongens, maar Geert let er niet op.

„Wat zou dáár te doen zijn?” zegt hij, meer tot zichzelf dan tot zijn makkers.

En nu zien de jongens ook, dat vele menschen zijn samengeschoold.

De meester heeft 't zelfs van uit zijn school opgemerkt en loopt al over 't plein om inlichtingen te verkrijgen.

Snel groeit de menschengroep aan; 't wordt een menigte, die met 't oogenblik nog grooter wordt.

De jongens en meisjes laten hun spel in den steek en voegen zich bij de groote menschen.

Er moet iets gebeurd zijn — iets droevigs of iets vreeselijks. Want alle menschen kijken ernstig.

„Wat is er gebeurd, Ooms?” vraagt de meester aan den man, die blijkbaar het middelpunt van aller belangstelling is.

„Wat of er gebeurd is, meester? Er komt oorlog, een vierdubbele oorlog! Ik weet 't van den schipper, die zoo pas uit Den Haag is aangekomen.”

„Oorlog!” zegt de meester met een ernstigen klank in zijn stem. „Oorlog — zeker met Frankrijk?”

„Ja, en met Engeland en met nog twee andere landen.”

Dat is wel een ontzettende tijding. Ooms wordt van alle kanten bestormd met vragen, en ofschoon de man weinig meer weet dan wat hij aan den meester vertelde, doet hij

net of hij met den geheelen toestand haarfijn op de hoogte is.

De menigte op 't schoolplein groeit nog steeds aan. Maar toch is 't ondanks al die menschen stil, bijna benauwd. Die mannen en vrouwen en zelfs die kinderen beseffen, dat er zeer ernstige dingen staan te gebeuren. 't Is de stilte, die den storm, den orkaan aankondigt.

Als ten slotte duidelijk wordt, dat Ooms eigenlijk niets anders weet, dan dat er oorlog komt — maar ook dát bericht alleen is vreeselijk genoeg! — verspreidt zich de menigte langzaam. Ieder krijgt haast om huisgenooten en kennissen mee te deelen het nieuws, dat men zoo pas vernam.

Ook de kinderen spoeden zich weldra huiswaarts.

En Geert Meeuwsen begeeft zich met een vijftal makkers naar de Tolbrugstraat.

Opeens begint er een te zingen — was 't Geert of een andere jongen?

Twee, drie jongens zingen mee.

Nu zingen ze alle zes.

Is dat niet vreemd: zingen als er *oorlog* op komst is!

Maar de jongens vinden 't niet vreemd.

Want ze zingen immers van den Prins, toch ook hún Prins van Oranje.

En luid en helder klinken hun jonge, moedige stemmen:

Al isser ons Prinsje noch so kleyn, hoeseel!

Alevel sal hij Stadthouder syn, hoeseel!

HOOFDSTUK III.

De noodklok klept.

Bim-bam! bim-bam! bim-bam!

Luid en met diep-doordringenden klank luidt de klok in den toren van Onze Lieve Vrouwen-kerk. En haar machtige metalen stem roept al de kleinere klokken wakker, tot ze eindelijk állen meezingen in het groote, veel-stemmige koor.

Bim-bam! bim-bam!

En uit alle straten en stegen stroomen mannen en vrouwen en kinderen kerkwaarts.

Maar de heerlijke stemming van vrede en rust, anders zoo 't kenmerk van den pas-begonnen Zondagmorgen, ontbreekt thans geheel. Die torenmuziek klinkt somber en dreigend: als 't kleppen van de noodklok. En strak en somber staan de gezichten van al die mannen en vrouwen; zelfs de kinderen is 't aan te zien, dat ze weten van naderend gevaar.

Heel Dordt en heel de Republiek der Vereenigde Nederlanden is er dan ook vol van.

Op dezen Zondag — 10 April 1672 — wordt over niets anders gesproken.

Eenige dagen geleden is de Republiek de oorlog verklaard.

Zulk een tijding, hoe vreeselijk ook, is niets ongewoons: sinds menschenheugenis is 't altijd oorlog geweest. Nog maar een kwart eeuw geleden werd, na tachtig jaren van bloedige worsteling, te Munster vrede gesloten met Spanje. Doch na 1648 zijn weer reeds twee oorlogen gevoerd met

Engeland, dat den wonderlijken voorspoed, die de gouden eeuw aan de kleine, roemrijke Republiek schonk, niet kan verkroppen.

Geen oorlogstijding is dan ook in staat dit volk, dat door oorlog groot is geworden, met lamheid te slaan.

Maar wat eenige dagen geleden plaats greep en vóór dezen Zondag door 't gansche land bekend werd, overtreft alles wat ooit gebeurde.

Ja, 't is weer oorlog en de kleine Republiek wordt van allen kant door vijanden besprongen. Frankrijk, Engeland, Munster en Keulen hebben in een gelijktijdig manifest aan de Zeven Provinciën den oorlog verklaard, en 't is hier in Dordt bekend geworden, dat Engeland de vijandelijkheden reeds is begonnen.

Is 't dan wonder, dat een doffe moedeloosheid zich van dit anders zoo moedige volk heeft meester gemaakt?

Oorlog met een machtigen viervoudigen vijand, die zich reeds opmaakt den vaderlandschen grond met zijn legers te overstroomen! En dat terwijl dat vaderland allerminst op tegenweer berekend is en verscheurd wordt door even droeve als heftige partijschappen.

Waar de nood zóó hoog geklommen is, daar stroomt het gansche volk naar de bedehuizen, om daar voor God schuld te belijden, en niet minder om Hem te smeeken of Hij weer, zooals voorheen zoovele malen, de Schuttheer van 't bedreigde vaderland wil zijn.

En al de klokken van het oude Dordrecht luiden en roepen met krachtige en heldere stem óp om hulp en afweer te zoeken bij der vaderen God

Alle kerkgebouwen worden dezen Zondagmorgen gevuld met een groote schare.

Maar de Groote of Onze Lieve Vrouwen-kerk is meer dan vol. Lang vóór de godsdienstoefening begint zijn alle zitplaatsen bezet en nog steeds stroomen meerdere kerk-gangers toe.

Dat komt omdat in deze kerk dominee Henricus Dibbetz zal preeken. En wie in Dordt kent niet dezen predikant, die reeds veertig jaren de Hervormde gemeente dient?

Een zachtmoedig leeraar is hij allerminst. En heeft hij vele vrienden in Dordt, evenzeer heeft hij er vele vijanden. Maar allen erkennen hem als een man van buitengewone beteekenis, wiens invloed vooral op het gewone volk groot is.

Dominee Dibbetz is een verklaard vijand van de regenten. En niet minder bekend is zijn groote, onstuimige liefde voor het Oranjehuis.

Vroeger, toen Johan de Witt in 't land en zijn broer Cornelis hier in Dordt alles te zeggen had, moest Dibbetz steeds een blad voor den mond nemen, want 't was gevaarlijk aan 't adres der regenten-partij onvriendelijke dingen te zeggen.

Maar die tijd behoort nu tot 't verleden en Dibbetz is sedert lang niet meer van plan van zijn hart een moordkuil te maken.

Maar dezen Zondagmorgen beseft hij helder zijn groote verantwoordelijkheid. Weer zal hij eerlijk voor zijn meening uitkomen — ja, maar tevens zal hij wijzen op de groote gemeenschappelijke schuld, waaraan 't gansche volk schuldig staat. En ook zal hij wijzen op Hem, Die door Zijn volk steeds krachtiglijk is bevonden een hulp in benauwdheden.

Als de prediker den kansel betreedt, heerscht een schier doodelijke stilte in het groote kerkgebouw. Ieder ziet 't hem aan, dat zelfs hij, anders niet spoedig vervaard, thans diep onder den indruk verkeert van de benarde omstandigheden, waarin het vaderland en dus ook Dordrecht zich bevindt.

Dat komt vooral uit in het ernstig en vurig gebed voor de predikatie. En die toon, anders zeldzaam bij dezen

opvliegenden prediker, houdt ditmaal ook in zijn leerrede de overhand.

En de machtige menigte luistert met ingehouden adem.... Ja, dat is *Gods Woord*, dat bestraft, dat dwingt tot verootmoediging, maar dat ook vertroost in bangen druk.

Hoe veelzeggend is de tekst van dezen morgen: „Toen keerde Zich de Heere tot Gideon, en zeide: Ga henen in deze uwe kracht, en gij zult Israël uit der Midianieten hand verlossen; heb Ik u niet gezonden?” ¹⁾

Welk een groote overeenkomst tusschen het oude Israël in Gideon's dagen en het thans bedreigde vaderland. Door vele zonden in groote benauwdheid gekomen. Maar ook: der vaderen God blééf dezelfde. Ook nu weer wil en zal Hij helpen. Maar dan moeten, zoals bij Israël, eerst de afgoden weg.

God is gekomen met Zijn slaande hand en Hij slaat door Frankrijk, welks mode en manieren hoe langer hoe meer hebben verdrongen den eenvoud en de degelijkheid van 't voorgeslacht.

Maar nóg gedenkt God het verbond, door den eersten Willem met Hem gemaakt. Nóg is er een Gideon, die staat in de kracht des Heeren. Daarom ook nu: Voor den Heere en voor Gideon!

Neen, de prediker behoeft niet te zeggen, *wie* hij met Gideon bedoelt. En voor wie daaraan nog mag twifelen, wordt 't wel duidelijk, als hij in zijn dankgebed gedenkt den jongen Prins, tot zulk een bovenmenschenlijke taak geroepen.

Voor al dezen Zondagmorgen drenkt dominee Dibbetz de schare met 't levende water uit de fonteynen des heils.

Met vrouw en zoon keert Meeuwsen huiswaarts.

Zij loopen langzaam over de Voorstraat, waar 't vol is

¹⁾ Richteren 6 : 14.

van de vele honderden kerkgangers. Nochtans is 't er rustig en stil: nóg is de schare onder de klem van 't Woord, zoeven in het huis des Heeren beluisterd.

Meeuwsen woont niet ver van de Groote Kerk: de Tolbrugstraat is even voorbij de Vriesestraat.

„Dag buurman — 'k loop zoover mee, als 't mag.”

„Zoo, Pietersen — ben je daar ook? 'k Heb in de kerk nog naar je gekeken, maar op je gewone plaats zag ik je niet.”

„Neen, 'k heb m'n plaatsje afgestaan aan een oud moedertje, dat er meer behoefte aan had dan ik.”

„Ja, 't was vanmorgen al héél vol,” zegt Meeuwsen.

„En 't was er goéd ook!” antwoordt Pietersen met nadruk.

De drukte op straat begint nu te minderen en voorbij de Vischbrug heeft de Voorstraat weer haar gewone aanzien.

De beide mannen loopen voor; achter hen volgen moeder Meeuwsen en Geert.

Geert is al bijna dertien jaar: een flinke, sterke knaap, met den bos der gezondheid op zijn vroolijk jongensgezicht.

Wie hem daar zoo kalm ziet stappen naast zijn moeder, zal weinig vermoeden, dat zijn ouders vaak moeite met hem hebben. „Er is soms geen huis met hem te houden!” is de telkens weerkeerende verzuchting van zijn moeder.

De Tolbrugstraat is spoedig bereikt en weldra staat men voor de woning van Meeuwsen.

„Kom een poosje bij ons!” noodt moeder Meeuwsen haar buurman.

„Dat kon ik wel doen,” stemt deze toe. „Marieke is nog niet thuis, en alleen is maar alléén.”

Er klinkt iets pijnlijks in deze laatste woorden en vrouw Meeuwsen begrijpt Pietersen wel.

Het woonvertrek is niet groot, en ook 't eenvoudig huisraad bewijst, dat de bewoner tot den handwerkersstand behoort. Maar tevens toont alles, dat Meeuwsen een

vrouw bezit, die van orde en zindelijkheid houdt. Ze heeft 't altijd druk en zelfs nu, pas uit de kerk, rept ze zich weer om nog een en ander voor 't middageten gereed te maken.

Weldra zijn beide mannen in druk gesprek.

En Pietersen, die in heel Dordt bekend staat als een stug en zwijgzaam man, neemt aan dit gesprek soms zelfs op levendige wijze deel. Hij voelt zich in dit huisgezin op z'n gemak; 't is hier zijn tweede thuis — buurman Meeuwsen verstaat hem en deelt zijn overtuiging.

Zooals elken Zondag na de morgenkerk zet Geert zich op een bank, een dik kerkboek op de knieën. Hij bezoekt de „leering” of catechisatie van dominee Dibbetz en wil nu den opgegeven Zondag van den Heidelbergschen Catechismus van buiten leeren.

Dat is altijd een lastig uurtje voor Geert, maar dezen middag kan hij er zijn gedachten heelemaal niet bijhouden — gedurig moet hij luisteren naar 't gesprek van zijn vader met Pietersen.

't Gaat natuurlijk over de preek. Dat gebeurt 's Zondags altijd, als er na kerktijd bezoek komt. Maar dezen keer schijnt er over de preek toch al heel veel te praten te zijn.

Geert had lang niet alles begrepen van wat dominee Dibbetz op den preekstoel gezegd had. Maar dat de leeraar gedurig op den uitgebroken oorlog doelde, had hij wél gevat. En ook, dat de tegenwoordige Gideon de Prins van Oranje is! Dat hij zich niet vergist had, hoort Geert nu wel van zijn vader en buurman.

Opeens wordt 't gesprek der beide mannen onderbroken door de komst van nog een derde.

't Is Hendrik Smits, een eenvoudig en bedaard man. Ieder Dordtenaar kent hem, want hij is huisknecht van oud-Burgemeester Cornelis de Witt.

Smits blijkt in deze woning geen onbekende te zijn; hij geeft beide mannen en ook vrouw Meeuwsen de

hand; dan gaat hij zitten en luistert aandachtig naar 't gesprek, dat weer wordt voortgezet.

Geert heeft weinig op met die bezoeken van Hendrik Smits; hij heeft een hekel aan dezen kalmen man, die nooit meer spreekt dan hoog noodig is. Nooit heeft Smits hem iets in den weg gelegd, maar het feit alleen, dat deze man knecht is van den trotschen Ruwaard, is voor Geert voldoende voor hem steeds een zeker wantrouwen te voelen.

't Zijn ernstige zaken, waarover hier gesproken wordt. Niet alleen in Dordt, maar overal stroomden de scharen naar de kerkgebouwen. En leeraars, die zich vroeger weinig bekommerden over de hun toevertrouwde kudden, zijn thans als met nieuwen ijver bezielde voor hun heerlijk maar moeilijk ambt.

Pietersen noemt dit een hoopvol en verblijdend teeken en spreekt als zijn meening uit, dat 't best kan zijn, dat de Heere deze zware bezoeken gebruiken wil om de menschen tot inkeer te brengen.

En Meeuwsen en Smits zijn 't hartelijk met hem eens. Heeft ook dominee Dibbetz vanmorgen niet ongeveer hetzelfde gezegd?

„Toch moeten we oppassen, menschen, dat we niet te vroeg juichen. Door den nood gedreven roept een mensch soms spoedig tot God. En als de Heere dan in Zijn groote genade uitredding geeft, dan zijn wij Hem vaak weer o zoo spoedig vergeten.”

„Zoo is 't, Pietersen,” stemt Meeuwsen andermaal toe, en Hendrik Smits geeft met een beweging van 't hoofd te kennen, dat ook hij 't met den spreker volkomen eens is.

Spiedend is 't oog van Geert op den kleinen kring van mannen gericht. En met een onwillige beweging slaat hij 't dikke kerkboek dicht — 't leeren wil vanmiddag niet lukken.

Plots kijken allen naar de deur: er is nóg een bezoeker

op komst. Vóór hij hem gezien heeft weet Geert al wie 't is — 't kan niemand anders zijn dan de brouwer Johan Ooms uit de Grootekerksbuurt: die maakt altijd zoo'n lawaai als hij binnenkomt.

Geert heeft gelijk: 't is Ooms.

Erg ingenomen met dit bezoek is Meeuwsen nu juist niet. Liever was hij met Pietersen en Smits in ongestoord gesprek gebleven. En daarvan zou nu niet veel meer komen.

Johan Ooms staat in heel Dordt bekend als een vurig Prinsgezind burger. Die eigenschap neemt Meeuwsen den brouwer niet kwalijk, want in liefde voor 't Oranjehuis hoopt hij voor niemand onder te doen. Maar Ooms is altijd luidruchtig en opvliegend; niemand kan harder dan hij schelden op de regenten-partij en komt 't gesprek op Cornelis de Witt...

Maar Meeuwsen mag en wil aan zijn gewone gastvrijheid niet te kort doen, en hij haast zich zijn nieuwen bezoeker een stoel toe te schuiven.

„Ook ter kerke geweest?” vraagt hij, als de brouwer de aanwezigen op zijn gewone drukke manier heeft gegroet.

„Ja, 'k ben vanmorgen ook geweest. 't Was lang geleden, dat ik een voet in de Groote Kerk had gezet.”

Onderzoekend ziet Pietersen den spreker aan, maar vóór hij wat zeggen kan, gaat Ooms al weer verder.

„Ja, 'k ben er vanmorgen weer eens geweest. Maar 't zal lang duren eer ik er weer kom. Al dat preeken en bidden en zingen brengt ons geen stap verder!”

Geert Meeuwsen is een en al aandacht. Hij vindt ook wel, dat Ooms meestal te veel drukte maakte, maar toch mag hij hem wel — veel liever dan dien geniepigen Smits, die maar niets zegt en af en toe eens knikt met 't magere hoofd.

„Kalm aan, Ooms!” lacht Meeuwsen, die probeeren wil

den opvliedenden bierbrouwer te bedaren. „Je hoeft niet zoo hard te schreeuwen, want we zijn heusch niet doof.”

Maar Ooms blijkt vandaag weer erg lastig te zijn: het kalme woord van Meeuwsen maakt hem nóg heftiger.

„Ja, ja, kalm blijven maar!” schreeuwt hij. „Straks trekken de Franschen het land binnen; misschien krijgen we ze ook wel hier in Dordt, en toch moeten we maar kalm blijven. 't Is God geklaagd — dát zeg ik!”

„Dat zeg *ik* ook!” werpt Pietersen tusschen den woordenstroom, blij, dat hij tenminste eenig houvast heeft gevonden. Maar hij krijgt voorloopig geen kans te zeggen wat hij bedoelt.

„Als de oorlog door gaat, dan zullen we straks wat beleven — daar kunnen we gerust op rekenen! Geen stad is in staat zich te verdedigen; wat vroeger sterke wallen waren, zijn mooie tuinen geworden. En soldaten dat we hebben! Ze zullen met pak en zak naar den vijand overloopen vóór er één schot gelost is!”

De man is zóó opgewonden, dat hij van zijn stoel opspringt, en hij zwaait met de lange armen of hij zich nú den vijand al van 't lijf wil houden.

Moeder Meeuwsen zucht als zij den brouwer zoo hoort te keer gaan. Zij was van plan den mannen een kroes bier voor te zetten, maar ze heeft de kroezen weer weggezet toen Ooms binnenkwam. Zij weet 't ook wel: hij meent 't zoo kwaad niet, maar opvliedend als hij is, weegt hij zijn woorden niet, en als hij daarbij tegenspraak ontmoet, zouden er ongelukken kunnen gebeuren.

De drie mannen daar bij 't raam schijnen zwijgend te zijn overeengekomen den driftigen Oranjeklant te laten uitrazen. Op het goedig gelaat van Meeuwsen staat stille berusting te lezen; Pietersen staart naar buiten, als zag hij daar bijzondere dingen gebeuren, en Hendrik Smits schuift op zijn stoel heen en weer, ten bewijze, dat hij zich niets op zijn gemak gevoelt.

Spoediger dan men durfde hopen, heeft Ooms aan zijn overkropt gemoed lucht gegeven: het vuur, dat brandde in zijn van toorn fonkelende oogen, is in gloed verminderd, en hij laat zich op zijn stoel vallen als iemand, die moe is van harden, inspannenden arbeid.

Meeuwssen is de eerste, die na hem weer spreekt, en hij zorgt daarbij behoedzaam den brouwer uit 't vaarwater te blijven.

Een poosje gaat 't goed, maar opeens richt Ooms zich tot Smits met de vraag: „Waar zit de Ruwaard toch?”

Hij en vele Dordtenaren met hem spreken over Cornelis de Witt nooit anders dan met den naam van Ruwaard, welke titel de oud-burgemeester voert omdat door hem het Ruwaardschap van Putten wordt vervuld.

Deze plotselinge vraag doet Smits opschrikken uit zijn onrustige rust. Hij plukt met de vingers aan zijn lakensch wambuis als iemand, die in groote verlegenheid verkeert.

„De Ruwaard, vraag je? Niet beter te weten is mijn meester nog altijd in Brussel.”

De vechtlust tintelt al weer in de oogen van den bierbrouwer. „Ja, ja, je moet maar een broer hebben, die aan 't laatje zit. Dan kom je vanzelf een of ander vet baantje tegen. De „liefhebbers der vrijheid” ¹⁾ zorgen wel, dat hun groote verdiensten voor 't land ook goed betaald worden!”

De huisknecht van Cornelis de Witt voelt diep den hoon zijn meester aangedaan. Dat magere gelaat wordt door een fellen blos overtogen; die beenige vingers schijnen zich tot tot een vuist te willen vormen en een scherp woord zweeft hem reeds op de lippen. Maar hij bedwingt zich met alle macht; hij kan zoo moeilijk van zijn meester tot anderen spreken — vooral niet tegen den driftigen Ooms, die voor geen rede vatbaar is.

„Nou, zeg nou ook eens wat!” sard de brouwer, van zijn overwicht op dezen man bewust.

¹⁾ Scheldnaam voor de regenten-partij.

Maar nu wordt 't Meeuwsen te erg. „Ooms, ik wil niet, dat je in mijn huis zóó over den Ruwaard spreekt. Je weet wel, dat ik geen vriend van de De Witten ben, maar nooit heb ik er aan getwijfeld of zij geven zich geheel aan de belangen van het vaderland. Zij zien die belangen natuurlijk anders dan wij, doch . . .”

Een luide schaterlach van Ooms breekt hier den spreker af. De brouwer is al weer opgestaan en zijn zware stem buldert: „Dat zal waar zijn, dat zij die belangen ánders zien, ha! ha! ha! De grootste belangen zijn die, waarbij de heeren van deze 't meest ontvangen!” Met duim en wijsvinger maakt hij daarbij een beweging, die voor geen tweeërlei uitlegging vatbaar is en weer davert zijn brullende lach door het kleine vertrek.

„Maar ieder mensch heeft nu eenmaal zoo zijn eigen belangen,” gaat hij dan kalmer verder. „En *mijn* belang is, dat ik op tijd bij moeder de vrouw kom — anders vind ik den hond in den pot.”

Hij schijnt deze opmerking aardig en geestig te vinden, want hij schaterlacht, zoodat zelfs moeder Meeuwsen en Geert moeten meelachen.

Even luidruchtig als hij kwam vertrekt hij weer. Maar bij de deur blijft hij nog even staan. „Het rijk van je baas is voorgoed uit!” schreeuwt hij Smits toe. „En dat van zijn broertje in Den Haag ook. En als je van mij een goeden raad wil aannemen — zie dan maar gauw, dat je een ander baantje krijgt!”

Dan trekt hij de deur met een harden slag achter zich dicht en verdwijnt op straat.

Allen zijn blij, dat hij vertrokken is, maar tevens maken Pietersen en Smits zich gereed zijn voorbeeld te volgen. Want 't is tijd geworden voor 't middageten.

„'t Is een vreemde man,” zegt Meeuwsen. „Kwaad is hij niet; hij zou geen mug leed kunnen doen, maar als 't gaat over De Witt, dan is hij zijn hoofd kwijt.”



„En zoo zijn er meer,” antwoordt Pietersen. „Ik geloof, dat ons een bange tijd te wachten staat Toen ik vanmorgen de klokken hoorde luiden, moest ik telkens denken aan een noodklok, die klept als het gevaar nadert. En het gevaar zál komen — neen, het *is* al gekomen! 't Loert buiten en binnen onze grenzen — God moge ons land

en ons volk genadig zijn!" Hij spreekt deze woorden met grooten ernst en diepe overtuiging.

De beide mannen luisteren aandachtig en staren zwijgend voor zich uit. Vrouw Meeuwsen staat er bij en op haar frisch gezicht staat thans groote onrust te lezen. En ook Geert luistert en beseft den ernst van dit oogenblik.

„En moge de Heere ook mijn meester bijstaan.”

Zacht, bijna als een zucht, klinkt dit woord van Hendrik Smits, die zelden spreekt.

„Nu 't verkeerd loopt, krijgen de gebroeders De Witt overal de schuld van....” gaat hij na een oogenblik verder, maar nu komt Pietersen los.

„Ik wil over de De Witten geen rechter zijn; dat laat ik aan Góð over. Maar *dit* staat toch voor mij vast: schúld hebben zij!”

In spanning kijkt Smits den spreker aan. Hij zegt weer niets, maar Pietersen begrijpt zijn vragenden blik.

„*Dit* is de schuld en de zonde van de De Witten: dat zij geen oog hebben voor den zegen, dien God ons land in ons Oranjehuis heeft geschonken — dat zij scheiden willen wat God Zelf heeft saamgevoegd.”

Pietersen is nu gereed te gaan.

„Dag menschen, smakelijk eten! Marieke zal niet weten waar haar vader blijft.”

HOOFDSTUK IV.

Een uit de „kleine luyden”.

Pietersen was weduwnaar en Marieke zijn eenig kind.

Van jongsaf werkzaam op een der vele houtwerven, waaraan Dordt zoo rijk was, kon de altijd stille maar ook immer ijverige en bekwame werkman steeds volop arbeid vinden; en zoo hadden vader en dochter in hun kleine woning aan de Tolbrugstraat een tamelijk onbezorgd bestaan.

Vijf jaar geleden had Pietersen zijn vrouw door den dood verloren; de zorg voor het kleine huishouden rustte dus op Marieke al vroeg. Doch 't was haar ten volle toevertrouwd. Het ferme meisje trachtte haar vader 't leven zoo aangenaam mogelijk te maken.

Dat was geen lichte taak, want ieder, die Pietersen kende, wist, dat 't hem niet gemakkelijk was naar den zin te maken. Hij was een stugge natuur, die weinig woorden gebruikte, en wiens stroef gelaat slechts zelden door een glimlach werd verhelderd. Zoo was hij altijd geweest, en na het sterven van zijn vrouw was 't er niet beter op geworden.

Toch wist Marieke heel wel, dat haar vader niet zoo norsch en hard was als hij leek en de menschen dachten.

Zij was veertien jaar, toen haar moeder stierf, maar nóg kon ze zich van dag tot dag die laatste week herinneren. En toen had ze ook haar vader ten volle leeren kennen. Dag en nacht was hij aan het ziekbed te vinden; hij was

dood-op, maar weigerde rust te nemen. Deze man, over wiens schijnbare ongevoeligheid menigeen zich vaak geërgerd had, verzorgde zijn vrouw met een zelfopoffering, die haar weerga zocht.

De liefderijkste verpleging en de knapste heelmeester konden echter hier geen redding brengen: de engel des doods liet zich niet afwenden.

Dominee Vrechem, die vrouw Pietersen bijna elken dag bezocht, begreep spoedig, dat op herstel niet meer te hopen viel. Als een goed en trouw herder der hem toevertrouwde zielen bereidde hij de zieke voor op het snelnaderend einde.

Ja, het zou sterven worden — Pietersen zoomin als Marieke twijfelden er aan. En ook de kranke zelf beseftte helder: spoedig, zeer spoedig zou de dood zijn beslissenden slag slaan.

De droefheid in het kleine gezin was groot: waar sterke banden worden losgemaakt, daar wordt de menschenziel door smart verscheurd.

De anders zoo stugge Pietersen werd niet moede zijn lieve kranke die kleine diensten te bewijzen, die 't zwaarste lijden verlichten, omdat gevoeld wordt, dat ze worden ingefluisterd door de stem der liefde.

Bij alle drie gingen de golven der droefheid hoog, maar toch ontbrak ook de troost niet, en aller ziel fluisterde een amen, toen dominee Vrechem uit de Heilige Schrift de bekende woorden voorlas: „Want wij weten dat, zoo ons aardsche huis dezes tabernakels gebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen.”

Ja, dat geloofden Pietersen en Marieke en dat was ook het geloof van de stervende: weldra zou zij ontbonden en bij Christus zijn, spoedig zou het vaak struikelend geloof zijn verwisseld door zalig en eeuwig aanschouwen.

Zoo ontsliep moeder Pietersen en de alom beminde

Dordtsche leeraar zeide: „Laten wij haar niet beklagen, want ze heeft 't beter dan wij.”

Dat alles stemde Pietersen in zijn hart toe. Hij sprak er echter weinig over, want hij had nu eenmaal een stugge, zwijgzame natuur.

Na den dood van zijn vrouw was hij nog stiller dan tijdens haar leven. Zij verstond en begreep hem, ook al zeide hij niet veel. Nu die steun hem ontvallen was, voelde hij zich eenzaam en verlaten.

Zijn smart over het onherstelbaar verlies was aanvankelijk zóó groot, dat hij geen oog had voor 't rijke bezit, dat hem in zijn kind was gelaten. De tijd betoonde zich echter ook hier een barmhartig heelmester en leerde hem tevens en in steeds inniger toon God danken voor het bezit van zijn dochter, die de steun en zonneshijn van zijn leven was.

Marieke wist wel, dat haar vader niet zoo ongevoelig was als velen meenden. De menschen, die hem niet beter kenden, dachten, dat hij onverschillig was en zich van de gebeurtenissen, die om hem heen plaats grepen, niets of weinig aantrok.

Hoe zij zich vergisten, die zoo dachten!

Zijn leven was gelijk een stil, diep water, dat vlak en strak zonder de minste deining zich uitstrekt. Maar steekt de wind op en wakkert de wind aan tot een storm, dan komt er beweging in het stille, diepe water, dan gaat het koken en bruisen — en de toeschouwer, van verwondering vol, vraagt zich af of dat nu toch waarlijk wel hetzelfde water is.

Met Marieke wisten 't nog wel meerderen in Dordt, dat Pietersen sterk liefhebben en hevig haten kon. In 't gewone, alledaagsche leven kwam dat zoo niet uit: zijn ingeboren terughoudendheid maakte hem tot een zwijger.

Maar liefhebben kon hij desniettemin!

Dordrecht, de stad, waar zijn vader en grootvader hadden

geleefd en gewerkt en waren gestorven — *zijn* stad ook immers! — had hij hartelijk lief. En ook het land, waarvoor de vaderen goed en bloed hadden geofferd. En zijn liefde gold niet in de laatste plaats het Huis van Oranje, waaraan dat vaderland zoo veel te danken had.

Pietersen was maar een eenvoudig man; naar afkomst en positie moest hij bij de „kleine luyden” worden ingedeeld. Naar het spraakgebruik der machtige regenten behoorde hij tot „'t gemeen”, tot „'t grauw”.

Maar nochtans kende hij de geschiedenis van zijn land en van zijn stad, wist hij ook wat de Oranje's voor de Nederlanden en voor Dordt waren geweest.

Zijn eigen grootvader had in 1572 als zestienjarige knaap gestaan bij den brandstapel van den Dordtschen martelaar Jan van Kuyk. Uit zijn mond had Pietersen gehoord van 't lange en bange lijden van 't volk des Heeren in deze stad: hoe 't was geplaagd en vervolgd en gemarteld tot stervens toe.

En zijn grootvader had hem ook verteld van den blijden morgen, die op dezen bangen nacht was gevolgd. Die morgen kwam naar Gods bestel, zeer zeker. Doch in dat bestel des Heeren was bepaald, dat de verlossing uit de Spaansche overheersching komen zou door Willem van Oranje, den Vader des Vaderlands.

Pietersen toefde met zijn gedachten vaak in 't verleden. En in den huiselijken kring van Meeuwsen sprak hij er veel over.

Met bange zorg zag hij de toekomst tegemoet.

Niet alleen omdat 't vaderland thans door vele vijanden werd bedreigd. Ook niet alleen omdat de telg uit 't geliefde Oranjehuis jarenlang als „Kind van Staat,” wat beteekende als een gevangene der regentenpartij, was behandeld.

Om nog een andere reden was Pietersen met bange zorg voor de toekomst van land en vaderstad vervuld.

Deze man uit de „kleine luyden” was door God be-

giftigd met helderen blik en kloek verstand. Hij leefde nauw bij 't Woord van zijn God en bij 't licht van dat Woord liet hij zich door den gulden schijn der dingen niet bedriegen.

Want de oppervlakkige beschouwer werd in verrukking gebracht door hetgeen hij in de Merwestad kon waarnemen.

De gouden eeuw had haar hoorn van overvloed ook over Dordrecht kwistig uitgegoten. De oude stad stond op 't glansrijk hoogtepunt van haar macht en roem; op schier alle gebied van 't menscheijk kennen en kunnen werd haar naam met eere genoemd.

't Was een tijd van welvaart geweest als voor en na deze wonderlijke eeuw niet is gezien.

De ondernemende Dordtsche kooplieden maakten goede zaken; zij verdienden schatten gelds en bouwden grootsche huizen. Zij waren handelskoningen, die vanuit Dordrecht den scepter zwaaiden tot ver over de grenzen der Zeven Provinciën.

Bijna alle gilden beleefden een tijdperk van ongekenden voorspoed. Voor wie werken wilde was binnen de muren van Dordrecht de gelegenheid daartoe overvloedig.

De Stadsregeering werd gevormd door de edelste en bekwaamste mannen, die rusteloos in de weer waren de belangen van hun stad te verdedigen en te bevorderen. En dit streven was bekroond op een wijze, die zelfs de stoutste verwachtingen nog overtrof.

In de wereld der wetenschappen hadden de namen van vele Dordtenaren een goeden klank. En de kunst bloeide er als nooit te voren. Schilders, dichters, toonkunstenaars en zangers verbreidden haar roem en glorie tot verre nageslachten; en op het gebied der geneeskunde werden verschillende chirurgijns der Merwestad geroemd als „lichten der medicijnen“.

De Wijsbegeerte telde in Dordt vlijtige en bekwame beoefenaars, en met Matthijs Balen aan 't hoofd groef een

keurbende van historievorschers in de mijnen der geschiedenis en bracht de kostelijkste vondsten te voorschijn.

En welk een heerlijk beeld vertoonde het kerkelijk leven! Het Woord des Levens werd in verschillende kerkgebouwen door de welsprekendste lippen verkondigd, en de scharen stroomden toe om die prediking te hooren.

't Was schier niet in te denken, dat nog geen eeuw geleden de Dordtsche martelaar Jan van Kuyk de goede belijdenis op den brandstapel met zijn bloed bezegelde — de „nye leere”, toen in kelders en pakhuizen fluisterend verkondigd, werd thans gepredikt van de daken.

En scheen 't niet of in Dordrecht de vermaning van den Apostel Jacobus: „En zijt *daders* des woords en niet alleen hoorders” verstaan werd en opgevolgd? Overal verzezen gestichten, waarin de liefdadigheid op milde wijze in de nooden van behoeftigen, gebrekkigen en ouden van dagen voorzag. Vele aanzienlijke families en personen riepen huizen en inrichtingen in 't leven, die nóg, na meer dan twee en een halve eeuw, de bewondering van den nazaat opwekken.

En die geest van liefdadigheid spreidde haar vleugelen uit tot ver buiten Dordt. Geen buitenlandsche noodlijdende gemeente klopte in de Merwestad vruchteloos aan om steun.

't Is waar: 't geld golfde in breede stroomen Dordrecht binnen, maar van daar uit stortte 't zich ook weer in milde regens uit over alle stad en land, waar om des Evangelies wille armoede en ellende geleden werd.

Dordt was een helder schijnende lamp, die haar licht tot in verren omtrek uitstraalde. Ja, 't was een stad boven op den berg, die de bewondering van landgenoot en buitenlander opwekte.

Helaas Pietersen wist béter.

Ook hier was het wezen ánders dan de schijn!

Pietersen en meerderen met hem zagen 't wel en bedreven droefheid in hun hart, dat het goud verdonkerd

was en nog steeds meer den vroegeren glans verloor.

Een schitterend kleed bekoorde het oog, maar wie zich door uiterlijkheden niet misleiden liet en verder speurde, merkte spoedig droeve toestanden op.

Wanneer in Dordt een synode saamkwam en ook wanneer de classis vergaderde, ontstond een wedijver tusschen stadsregeering, kerkeraad en burgerij om de ontvangst en 't verblijf der heeren zoo glansrijk en aangenaam mogelijk te doen zijn.

En de bezoeker, die met oppervlakkigen blik in de oude en machtige veste rond zag, moest straks wel met de meest aangename herinneringen huiswaarts keeren.

Waar stond het kerkelijk leven zóó hoog als in deze stad? Elken dag werd het Evangelie verkondigd en tweemaal in de week kwam de kerkeraad bijeen om den wandel der gemeenteleden te toetsen aan den eisch van Gods Woord.

De vorm, waarin het kerkelijk en godsdienstig leven zich vertoonde, was schoon, schier onberispelijk. De Gereformeerde religie, die in 1618 en '19 hier op 't doorluchtig kerkconcilie had gezegevierd, was de belijdenis, door zoo goed als alle toonaangevende mannen beleden.

Doch op de kerkeraadsvergaderingen wist men maar al te goed — en telkens kwamen nieuwe, droeve bewijzen het bevestigen — dat bij velen de godsdienst niets anders was dan een sierlijk kleed, een wit gepleisterd graf....

Het innerlijke leven verschrompelde, en de schoone vormendienst diende maar al te vaak om de geestelijke armoede te bedekken.

Ja, Pietersen had wel goed gezien: het hoogtepunt van 't geestelijk leven was reeds láng voorbij, en hoe meer de wondervolle zeventiende eeuw haar tweede helft doorliep, hoe sneller 't verval toenam.

En zooals 't altijd gaat: wat innerlijk zijn kracht verloren heeft, openbaart dat weldra ook naar buiten.

De Fransche mode en manieren deden hoe langer hoe meer opgeld en verdrongen den vroegere eenvoud en degelijkheid. In huissieraden en kleeding, in spijs en drank werd een overdaad gezien, die wel bewees, dat 't wakkere voorgeslacht groote rijkdommen had nagelaten, maar die tevens duidelijk maakte, dat de kinderen ontzonken waren aan den kloeken geest der vaderen.

Nóg prijkte de oude Merweveste in oogverblindende pracht en heerlijkheid, maar de kern was reeds door den worm aangestoken: het bederf móést komen.

Nóg schitterde Dordt in nazomersche veelkleurigheid. Maar de zomer was onherroepelijk voorbij — de hérfst stond voor de deur en zou spoedig met stormend geweld wegvagen wat noeste vlijt, ingetogen levenswijze en diepgeworteld religie-leven hadden opgebouwd.

Die bange toekomst verschrikte Pietersen; hij leed er onder.

Maar toch ook onder dat andere: het onrecht en den smaad den Prins van Oranje aangedaan.

In eenzame uren, als hij alleen was in zijn kleine woning, kon 't hem bang te moede worden. Dan kwam er kleur op zijn anders zoo bleeke wangen en schittering in de droomerige oogen. Ja, dan bleek, dat deze man ook — *haten* kon.

Haten? Maar Pietersen was toch een geloovige? Hij wist toch, dat daar staat geschreven: Mij komt de wrake toe, Ik zal het vergelden, spreekt de Heere?

Ja, dat wist Pietersen en voor des Heeren Woord boog hij diep en onvoorwaardelijk.

Maar er staat toch óók geschreven: Zou ik niet haten, Heere, die U haten? En was het geen miskennen van Gods kennelijke leiding in 's lands historie wat Johan de Witt en zijn partij durfden bestaan? Was deze Dordtsche houtkooperszoon niet gaan zitten op de plaats, die door God zelf Oranje was aangewezen?

Als Pietersen aan deze dingen dacht, dan balde zijn hand zich vanzelf tot een vuist en keerde hij 't hoofd in de richting der Grootkerksbuurt, waar 't geboortehuis van de De Witten stond en waar nog woonde de man, die in wrok tegen en terugzetting van het Oranjehuis zelfs den Raadpensionaris overtrof: Mr. Cornelis de Witt.

Neen, zijn haat gold niet de De Witten als mēnschen. Maar in de De Witten was immers vleesch en bloed geworden de partij, die Oranje en het volk onderdrukte en tergde. En die partij in haar Gods leiding miskennend streven haatte Pietersen met een volkomen haat.

Deze stugge, zwijgzame man lééd onder den smaad het geliefde Oranjehuis aangedaan. Maar hij wist, hij voelde: het zou, het kon zoo niet blijven! Er was onrecht begaan, schrikkelijk onrecht — God zou recht doen!

En Pietersen wist ook, dat het volk niet vervreemd was van Oranje en dat elke poging, die De Witt in 't werk stelde om den band tusschen volk en Oranje uiteen te rafelen, op niets anders uitliep dan op een hechter maken van dien band.

Wat de almachtige God heeft saamgebracht mag immers de nietige mensch niet scheiden?

„Wacht maar, De Witt,” mompelde Pietersen, „het volk wacht zijn tijd af. En die tijd zál komen.”

„Maar neen,” voegde hij er aanstonds aan toe, „Góds tijd komt!”

HOOFDSTUK V.

De verklikker gestraft.

Geert Meeuwsen zon op wraakplannen . . .

Ook gisterenavond had hij weer met een aantal makkers op 't Marktplein gestoeid.

Vanzelf was 't spoedig op „oorlog” uitgelopen, want van oorlog was in dezen tijd ieder vol, groote en kleine menschen.

Dwars over het plein hadden de jongens een dikke streep getrokken: dat was de grens der Republiek. En nu moesten de Franschen trachten die grens over te komen.

't Had groote moeite gekost „Franschen” te vinden, want welke jongen met een Hollandsch hart in 't lijf zou tot die verwenschte Franschen hebben willen behooren?

Maar ten slotte hadden ze toch allen begrepen, dat zou de *oorlog* kunnen doorgaan, *vijanden* onmisbaar zijn.

De vijand bestond uit vijftien jongens, terwijl de troepen der Republiek door tien makkers gevormd werden.

En door die tien was Geert Meeuwsen tot aanvoerder uitgeroepen.

Spoedig was de strijd ontbrand.

De verdedigers der vaderlandsche grens hadden een zware taak, want de overmacht was groot en de Franschen — waarvan sommigen niet weinig verbitterd waren, dat zij er toe behoorden — roerden zich geducht.

Als al de vijftien over de grenslijn konden komen, zou

de strijd door hen gewonnen en de Republiek verloren zijn.

Doch zoo ver kwam 't niet!

't Is waar: 't lukte aan eenigen der Franschen over de streep te komen, maar ze werden door de moedige verdedigers weer spoedig naar de overzijde gewerkt.

Met heel zijn ziel nam Geert aan dit wilde spel deel. Voor hem was deze schermutseling volle ernst. Zijn buis was gescheurd, zijn muts van 't hoofd geslagen, zijn knie had hij bezeerd — maar hij lette niet op al deze kleinigheden: de vijand moest immers tot elken prijs worden geweerd, als 't kon verslagen.

Geert deelde klappen uit, die áánkamen; de vijand zorgde er dan ook voor uit de buurt van zijn stevige knuisten te blijven.

Meer dan een kwartier duurde de oorlog. Maar toen was de strijd dan ook beslist: Geert en zijn negen moedige makkers waren overwinnaars gebleven.

De vreugde der overwinnaars was groot. En plots was weer het lustige liedekje ingezet en door allen uit volle borst meegezongen:

Al isser ons Prinsje noch so cleyn, hoesee!
Alevel sal hij Stadthouder sijn, hoesee!

Zelfs de „vijand” zong mee en vele burgers zagen lachend naar dien wilden jongenstroep, die durfde uitzingen wat in schier aller hart leefde.

Toch was 't een gevaarlijk spel, want nóg waren de „liefhebbers der vrijheid” heer en meester in Dordt.

En Leen Kalf, de loensche schoenmaker uit de Gravenstraat, die bij de groote heeren altijd graag een wit voetje haalde, holde naar het Stadhuis om den Burgemeester op de hoogte te stellen van de schandelijkheden, die bij klaarlichten dag op het Marktplaatsplein plaats grepen.

De Burgemeester luisterde aandachtig en had spoedig afdoende maatregelen genomen. Want de Magistraat moest



in deze woelige dagen oppassen. Er broeide wat onder 't volk; de atmosfeer was zwaar geladen, en een betrekkelijk onschuldig jongensspel zou oorzaak kunnen worden van burgeroproer.

Aanstonds waren dan ook de rakkers van den Schout naar het Marktplein gerend om den jongenstroepuitten te jagen. Maar dat behoefden zij niet te doen, want de jongens waren door burgers reeds voor

het naderend gevaar gewaarschuwd.

Toen de rakkers op het Marktplein kwamen, zagen ze geen oorlogvoerende jongens, maar uit de Wijnstraat klonk nog de opstandige deun:

„Alevel sal hij....!”

Zóó kwam 't, dat Leen Kalf den volgenden dag geen oogenblik uit de gedachten van Geert Meeuwsen was.

De meester merkte 't 's morgens al. „Geert,” zei hij, „ik geloof, dat je niet veel bijzonders uitvoert. Je bent met je gedachten niet bij de les!”

Daarin had de meester gelijk, want Geert dacht aan Leen Kalf. „Inpeperen zál ik 't hem,” mompelde hij, „wat denkt die schele schoenlapper wel!”

't Was avond, toen een drietal jongens zich naar de stille Gravenstraat begaf.

Weldra hadden zij de woning van Leen Kalf bereikt: een klein, laag huisje, dat betere tijden gekend had en waarin alleen een slordig man als de lange schoenmaker wonen kon.

Leen huisde altijd alleen. Tien jaar geleden was zijn moeder gestorven, en men vertelde in Dorcht, dat zij haar eenigen zoon een grooten zak vol geld had nagelaten. Maar of dat waar was, wist niemand precies te vertellen, want Leen hield zoo goed als met geen mensch gemeenschap.

Eens in de week kwam een oude vrouw uit de buurt voor een hongerloontje den boel wat opknappen, maar dat was een onbegonnen werk, en elk jaar ging de woning van Kalf zoowel van buiten als van binnen hard achteruit.

Aan den overkant van de straat bleven de drie jongens staan en tuurden naar 't huis van hun vijand.

„Net een spookhuis,” zei Jan Noppen en zijn makkers dachten 'tzelfde.

't Voorste gedeelte van 't huisje diende Leen Kalf als werkplaats; in het vertrek daar achter woonde hij. Voor de ruit in de deur, die tot deze kamer toegang gaf, was een doek gehangen, die vroeger misschien wit was geweest, maar nu even grauw en doezelig was als alles in dit somber verblijf.

Toch was van de straat te zien, dat er in het woonvertrek licht brandde, en soms verscheen op den vuilen lap een reusachtige schaduw, die de jongens onwillekeurig deed huiveren.

„Wat moeten we hier nu doen?” vroeg David Gilzen eindelijk.

„We moeten die laars er af halen!” antwoordde Geert en wees op 't uithangbord boven de deur.

„Waarvoor — wat moeten we met dat vieze ding beginnen?”

„Dat zal je wel zien! Joh! wat zal die schele schoenlapper raar opkijken! Voor al de stuivers, die 'k bezit, zou ik zijn leelijke tronie wel eens willen zien.” En Geert Meeuwsen wreef zich nú al de handen van louter genoegen.

„We moeten opschieten — vooruit!” zei hij dan. „Laat ik op jouw schouders gaan staan, Jan, en dan moet Daaf goed uitkijken of er geen onraad komt.”

Een oogenblik later was 't drietal druk bezig aan de uitvoering van dit plan.

De oude, roestige, verweerde laars zat goed vast, maar hing gelukkig niet hoog. Door middel van een lange ijzeren stang was zij aan den muur bevestigd, en nu ging 't er maar om den haak zóó ver open te buigen, dat de laars er kon worden uitgelicht.

Doch Geert bleek ten volle voor de lastige karwei berekend te zijn. Toen hij 's middags 't huis van Leen Kalf voorbijliep had hij zijn oogen goed den kost gegeven. En wat hij met zijn vingers niet kon gedaan krijgen, lukte uitnemend met de nijptang, die hij bij zich had gestoken.

David Gilsen keek goed uit. Maar 't was en bleef stil in de Gravenstraat. Soms schrok Daaf even op als op 't doek daar binnen een grillige schaduw verscheen, maar van schaduwen zonder meer behoef je niet bang te zijn.

„Klaar hoor!” zei Geert eindelijk met een zucht van verlichting. „Hier, Daaf — pak aan!”

Voor al de dikke Jan Noppen was blij, dat 't gebeurd was: 't viel werkelijk niet mee dien grooten Geert zoo lang op je schouders te hebben.

„Wat gaan we nú doen?” vroeg Daaf opnieuw, want hij begreep nog niets van Geerts vreemde plannen.

„Dat zal je wel zien — kom mee!”

Op een drafje trokken de jongens naar 't einde der straat. Aan de luifel van een der huizen hing een lantaarn, die

haar mat, rustig licht over kleinen omtrek uitstraalde. Maar veel licht had Geert ook niet noodig.

Hij hield de ijzeren laars van Leen Kalf in zijn handen en de drie jongens lazen tegelijk hardop:

Leen Kalf.
Hier maakt
men
schoenen.

De witte letters op 't zwarte ijzer zagen er onbeholpen uit. Zeker waren ze voor een koopje door een of anderen beunhaas aangebracht.

Maar ook dát was voor Geert geen bezwaar. Uit zijn broekzak haalde hij een stuk houtskool, waarmee hij de eerste letter in een ommezien deed verdwijnen.

Zijn beide makkers schaterden 't uit in wilde pret, zoodat Geert tot kalmte moest aanmanen: een of andere schielijke overrompeling zou 't prachtige plan doen mislukken.

De houtskool had haar werk reeds gedaan en uit denzelfden zak, waarin zij verdween, diepte Geert een stuk krijt op. In groote, kloeke letters teekende hij op de laars er nog een woord bij, maar toen Jan en David zijn bedoeling begrepen, waren zij bijna niet tot bedaren te brengen.

„Houdt nou toch op!” riep Geert, echt boos. „Jullie zult alles nog bederven door je lawaai!”

Opeens meenden de jongens voetstappen te hooren en dat deed hen eindelijk bedaren. Zij luisterden met gespitse ooren.

Maar de late wandelaar kwam gelukkig dezen kant niet uit; de voetstappen verklonken in de richting der Wolwevershaven.

„Hoe vinden jullie 't?” vroeg Geert, terwijl voldoening in zijn guitige oogen blonk. En met nadruk op ieder

woord las hij nóg eens 't opschrift van de ijzeren laars
zoals 't *nu* te lezen stond:

een Kalf.
Hier maakt
men
schoenen
kapot.

Weer gierden de jongens uit in vroolijken lach. En nu deed Geert van harte mee: zijn plan was gelukt — béter zelfs dan hij had durven hopen.

„En nu gaan we de laars weer bij Leen terugbrengen!”

Dat hadden zijn makkers reeds begrepen en spoedig was het lage, vervallen huisje weer bereikt.

Het licht brandde daar binnen nog, maar van Leen Kalf noch van zijn schaduw was iets te bespeuren.

Zooveel te beter.

Jan Noppen bukte weer en 't volgend oogenblik stond Geert andermaal op zijn schouders. Daaf gaf de laars aan, die spoedig weer aan den haak was vastgemaakt.

Zoo stevig mogelijk kneep Geert met de nijptang 't oog van den haak weer toe — wie de laars er uit wilde halen, moest minstens even veel moeite doen als hij zich had moeten getroosten.

Op een afstand bleven de jongens nog eens staan, en zij keken naar de laars, wier wonderlijk opschrift thans door de duisternis van den avond werd verborgen.

Toen trok 't drietal op huis aan.

Daar zouden ze zeker minder goed te spreken zijn' over hun laat uitblijven.

Maar dát hadden de makkers er graag voor over.

Leen Kalf was den volgenden morgen vroeg op. Wat men van hem ook zeggen mocht, lui was hij niet.

Toch had hij niet veel klanten. Dat kwam omdat hij

meestal duurder was dan andere schoenmakers, en niet minder omdat hij bij rijk en arm als „verklikker” bekend stond.

Vooraf om dat laatste euvel had Leen veel te verduren; maar hij trok er zich weinig van aan.

Deze treurige man had slechts één levensdoel, waarvoor hij alle kracht inspande: geld verdienen. En 't liet hem tamelijk koud hoe hij dat geld machtig werd: door veel te hooge schoen-rekeningen of door een medeburger bij de Overheid aan te klagen. Als hij maar *geld* in zijn lange, knokige vingers kreeg

Leen nam vroeg op de harde bank plaats, want vóór tien uur moesten de schoenen bij Burgemeester Adriaan van Blyenborch bezorgd zijn. En de Dordtsche Burgemeester was een man van de klok.

Lustig timmerde Leen met zijn zwaren hamer er op los. Hij moest vlug en goed werk leveren, want de Burgemeester was een goede klant, die niet op een stuiver zag, maar er tevens prijs op stelde goed bediend te worden.

Af en toe keek Leen van zijn werk op en zijn loensche oogen tuurden dan naar buiten. Dat had hij tot een vaste gewoonte aangeleerd. Loeren en spieden was hem tot een tweede natuur geworden, en al stonden zijn oogen een beetje vreemd in zijn hoofd — bijna niemand ging 't raam van zijn werkplaats voorbij, of Leen wist wie 't was.

Hij was nog geen uur aan den arbeid, toen 't hem opviel, dat twee jongens telkens zijn huis voorbij liepen.

„Wat zouden die rakkers toch uitvoeren,” mompelde Leen, maar hij bleef toch stilletjes aan 't werk: hij zou maar net doen of hij de jongens niet zag.

Doch een oogenblik later zag hij de twee met nog drie andere voorbijgaan. De jongens keken al maar naar boven en dan richtten hun brutale blikken zich op hém.

Leen werd er kriebelig onder. „Dat geboefte voert

weer wat in 't schild," bromde hij. „Een mensch heeft tegenwoordig met dat straatgespuis wat te stellen. En 't wordt hoe langer hoe erger. Dat canalje zingt op klaarlichten dag: Al is-er ons Prinsje nog zoo klein, en weet ik wat nog meer. Als ik Burgemeester was, zou 'k er anders achterheen trekken....”

Weer keek Leen op en loensde naar buiten. Tot zijn niet geringe ontsteltenis zag hij rechts van zijn huis wel twintig menschen staan.... O, er moest wat gebeurd zijn of er was wat op komst! Gisterenavond had hij er al een voorgevoel van gehad en vannacht was hij telkens wakker geschrokken door benauwde droomen. Dat voorgevoel en die droomen had Leen met een zak vol geld van zijn moeder geërfd, en zoo blij hij met 't laatste was, zoo bang was hij voor 't eerste.

Al die menschen, daar vlak bij zijn huis, keken naar boven. Wat zou er dan toch gebeurd zijn? Was er een stuk van den gevel weggewaaid of was er op zolder brand uitgebroken?

Leen wist zelf niet wat hij doen moest. 't Liefst zou hij naar buiten zijn gevlogen, maar hij vreesde daarmee 't voorwerp van aller spot te worden. Maar op zijn bank blijven zitten, terwijl daar wel dertig menschen hem stonden aan te gapen, kon hij toch ook niet.

't Was voor Leen Kalf een zeer lastig geval. De schoenen van den Burgemeester waren gereed, maar Leen besloot zich voorloopig niet op straat te begeven. Eerst moest hij zekerheid hebben van wat daar buiten gaande was.

Plots werd de deur geopend — Leen schrok er van — en een dikke slager van de Voorstraat trad binnen. Leen kende hem wel: kwaad was hij niet, maar een echte spotvogel.

„Leentje, Leentje — wat hebben ze nou toch weer met je uitgevoerd?” Een dreunende lach deed de kleine ruitjes beven in hun verweerde sponningen.

Verbaasd, tevens angstig zag Leen hem aan. Zijn voorvoel had hem dus weer niet bedrogen: 't stond voor hem vast, dat er iets vreeselijks moest zijn gebeurd.

„Wat bedoel je, man? Ik weet van niets.”

Weer barstte de slager in een luiden schaterlach uit.

„Weet je van niets? Nu, dan zal *ik* je 't wel zeggen. Je moet met me mee naar de slachtbank. Ik kan nog net een kalf gebruiken.”

't Is moeilijk te zeggen waarvoor Leen's scheefstaande oogen 't meest belangstelling hadden: voor den spreker daar vóór hem of voor de verdachte belangstelling daar buiten, die met het oogenblik nog grooter werd.

„Man, wat bedoel je? Wat is er gebeurd? En wat klets je over een kalf? Ik verkoop toch geen slachtbeesten!”

„Maar je bent zélf een kalf, ha! ha! 't Staat op je ijzeren laars boven de deur te lezen. Leentje, Leentje, wat hebben ze je toch weer te pakken!”

Nu had Leen tenminste een nadere aanduiding. Er moest wat met zijn uithangbord gebeurd zijn. Daarom keken ze allemaal naar boven. Dat hij daar niet eerder erg in had gehad.

Leen liep den dikken slager bijna omver — zoo'n haast had hij opeens om buiten te komen.

Met luid gejoel werd hij daar begroet. Hij was echter te opgewonden om alles te verstaan wat men hem naar 't hoofd wierp. Maar drie woorden kon hij duidelijk onderscheiden: „Kalf — kapot — verklikker.”

De beklagenswaardige man staarde naar boven en toen begreep hij alles. Hij was buiten zichzelf van woede en wraaklust, en een kleinen jongen, die stond te lachen omdat de schoenlapper zulke rare gezichten trok, gaf hij een draai om de ooren, dat 't kereltje huilend en gillend over de straat rolde.

Maar dát was van Leen een zeer gevaarlijke handeling.

Een schippersknecht baande zich met geweld een weg door de menigte en wilde den armen schoenlapper te lijf. „Je blijf met je vuile handen van m'n broertje af, gemeene verklikker! Versta je dat, nuchter kalf! *Jij* maakt schoenen kapot, maar anders zal *ik* eens wat anders kapot maken!”

Het straatpubliek genoot in zooveel barsche geestigheid; men verdrong elkander om toch maar alles goed te kunnen zien; als 't tot vechten kwam, kon die pootige schippersknecht den langen Leen wel in tweeën breken.

Hopeloos zag de schoenmaker rond. Was er dan onder die menigte niemand, die 't voor hem opnam? Maar overal zag hij gezichten, die hem òf verbolgen òf spottend aanzagen



en van allen kant klonk zijn scheldnaam: „Verklikker!”

Leen probeerde zijn woning te bereiken; was hij binnen, dan zou hij de deur grendelen en naar de achterkamer vluchten — daar was hij tenminste veilig.

Doch ook voor zijn huisdeur hadden reeds eenige belhamels post gevat

En Leen Kalf maakte met de lange armen een vreemd gebaar: als iemand, die in grooten nood verkeert en nergens meer uitkomst ziet.

Toch kwam er gelukkig redding opdagen, en dat wel van een zijde, waarvan Kalf die 't minst verwacht had.

De dikke slager kwam naar buiten; hij droeg vóór zich uit een ouden stoel, waarmede hij verschillende opstoppers uitdeelde. Maar zelfs zijn slachtoffers werden niet boos op hem.

„Op zij, menschen!” schreeuwde hij met vervaarlijke stem. „Op zij en pas toch op, dat je dit mooie meubelstuk niet beschadigt!”

Onder vroolijk gelach werd vóór den grappenmaker ruim baan gemaakt.

De slager stapte op den stoel, en even later hield hij de oorzaak van den volksoploop in z'n groote handen.

Hij reikte Leen Kalf het verroeste uithangbord aan, en de ongelukkige schoenmaker wist niet hoe gauw hij binnen zijn huis moest komen.

De jongens voor zijn deur wilden hem eerst niet doorlaten, maar toen de slager, die vlak achter Leen aankwam, een paar bedenkelijke bewegingen met den stoel maakte, stoven zij onder groot rumoer uiteen.

Zoo was Leen behouden binnen, en toen de slager hem den stoel had aangegeven, wierp de schoenlapper de deur dicht. En voor alle zekerheid deed hij er 't nachslot op.

„'t Is tuig, dat Oranjecanalje!” brulde hij toen.

Maar niemand hoorde hem.

De menigte verspreidde zich spoedig.

Leen Kalf, de Dordtsche verklikker, had een gevoelige les ontvangen.

Niemand had medelijden met hem; ieder genoot in deze verdiende afstraffing.

Geert Meeuwsen en zijn kornuiten wel 't meest.

HOOFDSTUK VI.

Zijn wensch verkregen.

Vader en moeder Meeuwsen hadden twee jongens: Jan en Geert.

Tusschen die twee was er nóg een kind geweest: een lief, blond meisje, dat inzonderheid de lieveling van vader was.

Meeuwsen hield als 't er opaan kwam van zijn jongens evenveel als van zijn dochtertje, al plaagde zijn vrouw dan ook wel eens, dat de kleine Anna „vaders meisje” was.

Nauwelijks was hij thuis, of Anna zat al bij vader op een knie, trok hem aan baard, neus en ooren en kraaide 't dan uit van vroolijke uitgelaten pret.

Ja, Meeuwsen hield van al zijn kinderen; niet één van de drie zou hij voor alle schatten der wereld hebben willen missen, maar Anna was toch inzonderheid zijn oogappel.

En dat lieve, blonde dochtertje werd hun ontrukkt door den onverbiddelijken dood. Twee dagen was het kind hard ziek; toen kwam 't einde.

In die dagen is er in de kleine woning aan de Tolbrugstraat wat afgeworsteld — in 't woonvertrek, waar de kleine met de teederste liefde werd verpleegd, maar nog meer in 't verborgen, waar alleen God tegenwoordig was.

Die bange tijd was nu al weer elf jaar geleden: Jan, toen acht jaar, was er nu bijna negentien; en Geert, die net twee jaar geworden was, zou nu spoedig de dertien hebben bereikt.

Meeuwsen dacht nog menigmaal aan zijn kleine, lieve meisje — zulke vroeg afgebroken bloemkens vergeet een ouderhart nooit.

Maar bij de bange zielsworsteling was er ook zoete troost. Vader en moeder Meeuwsen geloofden stellig, dat de teere bloem, die zoo heerlijk begon te ontluiken, door den Hemelschen Hovenier werd overgeplant in Zijn gaarde. En met die geloofszekerheid hebben de ouders elkander getroost als 't hun moeilijk viel in den donkeren weg te berusten.

Jan was twee jaar in Den Haag geweest.

Vooraf zijn moeder had groote bezwaren haar oudste van huis te laten gaan. Maar dominee Vrechem had gezegd, dat wijze ouders vooral ook om de toekomst van hun kinderen moeten denken; dat zij niet alleen met hun gevoel, maar ook met hun verstand moeten te werk gaan.

En naar den mensch gesproken wachtte Jan Meeuwsen in Den Haag een mooie toekomst.

Een oudere broer van Meeuwsen had daar een drukke wagenmakerij, die een ruim bestaan opleverde. Daar 't huwelijk van oom Hendrik kinderloos bleef, zag hij uit naar een flink gezelschap, die hem, als hij zich over eenigen tijd uit 't zakenleven terugtrok, zou opvolgen. Wie kon dat beter zijn dan de jonge Dordtsche neef?

Ten slotte was Meeuwsen voor den aandrang van zijn broeder gewicht en ook zijn vrouw had eindelijk in de scheiding berust.

Anderhalf jaar ging 't goed. Jan deed zijn best en oom Hendrik was zeer tevreden over hem.

Toen kwam opeens de omkeer.

De kalme Jan, die vroeger uitsluitend voor zijn werk leefde en geen poging onbeproofd liet om 't in zijn vak zoo ver mogelijk te brengen, scheen plots van dat vak een afkeer te hebben gekregen.

Hij wilde naar zee; hij verlangde de roemrijke driekleur

te volgen op haar verre tochten; hij hunkerde er naar zijn jonge kracht in dienst te mogen stellen van 't vaderland.

Oom Hendrik ontging 't niet, dat de Dordtsche neef over iets tobde, en spoedig was hij er achter waar de schoen wong. Hij deed zijn best de dwaze plannen Jan uit 't hoofd te praten en troostte zich met de gedachte, dat 't wel bevestigingen van voorbijgaanden aard zouden zijn.

Maar daarin vergiste hij zich.

De vroegere oplettendheid en werklust schenen bij Jan Meeuwsen voor altijd zoek; de arbeid, waarin hij tot voor kort opging, werd hem een last, die steeds zwaarder drukte.

De goede verhouding, waarin oom en neef zooveel maanden hadden geleefd, was hopeloos verstoord; af en toe vielen er harde woorden; en 't slot was, dat er een dikke brief met den Dordtschen schipper meeding, waarin alles omstandig werd verteld.

Moeder Meeuwsen had al lang bemerkt, dat er bij Jan wat aan haperde. Na 't ontvangen van den brief uit Den Haag was haar besluit dan ook aanstonds genomen: zoo spoedig mogelijk moest haar oudste weer naar huis komen.

Maar daarvan wilde haar man aanvankelijk niets weten. Dezelfde week nog reisde hij naar Den Haag om Jan eens geducht onder handen te nemen.

Een paar maanden ging 't toen weer goed, althans hoorde men geen verontrustende berichten.

Doch op zekeren dag verscheen oom Hendrik in de Tolbrugstraat en deelde in korte woorden zijn besluit mee: Jan moest maar naar Dordt komen en daar werk zoeken, dat hem meer aantrok — zóó ging 't niet langer.

En zoo was Jan Meeuwsen dan weer Dordtenaar geworden.

Ander werk was echter moeilijk te vinden. De groote oorlog deed zijn invloed op handel en scheepvaart steeds

meer gevoelen, en Meeuwsen vreesde op goede gronden, dat nog donkerder tijden te wachten stonden.

Die geschiedenis met Jan was voor 't wakkere echtpaar een groote tegenvaller — wat moesten ze met zoo'n jongen van negentien jaar beginnen?

Tot nog toe had Meeuwsen 't met zijn klein gezin tamelijk goed. Hij was werkzaam op een groote scheepswerf en verdiende als kundig vakman een goed stuk brood; bovendien zorgde zijn vrouw, dat de penningen, met moeizamen arbeid verkregen, ook zoo goed en zuinig mogelijk werden besteed.

Zoo kwam 't ook, dat Geert nog school ging: een voorrecht, dat de meeste Dordtsche jongens uit zijn omgeving en van zijn leeftijd niet kenden. Die werden door hun ouders zoo spoedig mogelijk van school genomen om mee te helpen de inkomsten van 't gezin te vermeerderen.

Geert beschouwde deze uitzondering echter alles behalve als een voorrecht.

't Is zoo: hij stond bij den strengen schoolmeester goed aangeschreven, maar toch snakke hij er naar 't mufte, donkere schoolgebouw voor immer vaarwel te kunnen zeggen.

Zijn vader tobde maar over de vraag wat hij worden moest.

Geert vond die vraag echter heelemaal niet moeilijk. Hij had al jaren lang zijn keus gedaan. Hij koesterde denzelfden wensch als zijn broer: naar zee!

Nog maar eens in zijn leven had Geert de zee gezien: een jaar geleden, toen hij met zijn vader broer Jan bezocht.

Den Haag vond hij een mooie stad, maar goed beschouwd waren alle steden aan elkander gelijk: huizen en menschen en menschen en huizen.

Maar dan de zee!

Wel een uur lang had Geert te Scheveningen den blik

laten gaan over de lichtgroene golven der Noordzee. En die golven hadden voor hem een schoon lied gezongen: het lied van Hollands glorie.

Met een diepen zucht had Geert die rustelooze zee den rug toegekeerd: in zijn dapper jongenshart leefde een sterk heimwee naar de groote wateren.

En dat heimwee leefde vandaag nog even sterk in hem. Juichen en jubelen zou hij zoo hij onder de vlag van den ouden De Ruyter mee mocht om elken vijand eerbied en ontzag in te boezemen voor de oude, roemrijke driekleur.

Maar Geert wist: van al die grootsche plannen zou voorloopig niets komen. Zijn vader dacht er zelfs niet over hem toestemming te geven, en zijn moeder verbleekte al als ze aan de mogelijkheid dacht: Geert naar zee.

Met zorg zagen vader en moeder Meeuwsen de toekomst tegemoet.

„We zullen met onze jongens nog vreemde dingen beleven,” zuchtte ze meer dan eens, als zij alleen met haar man was.

„Dat zal wel losloopen!” trachtte Meeuwsen haar dan te bemoedigen, maar — heelemaal gerust was hij evenmin.

't Was reeds half April, maar de dagen waren guur en koud.

Hoe vreemd leek 't nu, dat men voor een week zulke heerlijke warme dagen genoten had. Sombere weerprofeten voorspelden al, dat er van den zomer dit jaar niets terecht zou komen.

Moeder Meeuwsen keek door de kleine ruiten naar buiten, want weer werd 't donker. 's Morgens was er wat sneeuw gevallen; toen was 't weer een beetje opgeklaard, maar nu betrok de lucht opnieuw.

„Waar zou Jan toch uithangen?” vroeg ze zich telkens af. Reeds vroeg was hij vanmorgen de deur uitgegaan,

en zoo aanlokkelijk zag 't er daar buiten toch heusch niet uit.

Jan was de laatste dagen stil en teruggetrokken; hij sprak weinig en wilde blijkbaar voorkomen met zijn moeder alleen te zijn. De eerste dagen na zijn terugkeer uit Den Haag had hij telkens weer getracht zijn vader te winnen voor zijn grootsche plannen: naar zee te gaan.

Eerst had Meeuwsen hem kalm te woord gestaan en gewezen op de vele gevaren en ongemakken van 't ruwe zeemansleven. Lachende had hij soms besloten: „Nee, Jan, da's niks voor jou, jongen. Als je een week op 't ruime sop was, zou je heimwee naar je moeder krijgen.”

Maar Jan liet zich zijn lang gekoesterden wensch zoo maar niet uit 't hoofd praten; hij hield vol, met 't begriepelijk gevolg, dat zijn vader eindelijk boos werd.

Dat gebeurde niet spoedig, want Meeuwsen was een kalm en bezadigd man, die zijn eigen jeugd nog niet vergeten was. Maar had hij zich eenmaal over een of andere zaak een meening gevormd, dan moest men ook niet telkens probeeren hem van zijn stuk af te brengen.

Dat wist moeder Meeuwsen maar al te goed, maar zij had eveneens begrepen, dat haar oudste zoon 't niet spoedig zou opgeven.

Dubbel jammer was 't daarom, dat nu alles tegen liep. Er was in Dordt voor Jan geen werk te vinden; de oorlog scheen allen ondernemingsgeest met lamheid te slaan. Pietersen zei gisteren nog, dat als er niet spoedig verandering kwam, een tijd van groote armoede te wachten stond. Pietersen sprak meestal niet veel, maar als hij zoo iets opmerkte, had hij daarvoor dan ook goede redenen.

De regen kletterde tegen de kleine ruiten en een scherpe noordenwind kwam van den rivierkant.

Vrouw Meeuwsen keek op den zandlooper: 't werd tijd 't middageten gereed te maken. Haar man en Geert zouden spoedig thuis komen.

Geert kwam eerst. Hij beweerde honger als een paard

te hebben en was er niets over te spreken, dat hij wachten moest tot zijn vader en broer thuis zouden zijn.

„Kalm aan,” vermaande zijn moeder, „je bent vanmiddag al heel vroeg — meestal moeten we op jou wachten.”

Er zat voor Geert niets anders op dan de raadgeving van zijn moeder op te volgen. Met begeerige blikken zag hij toe wat zijn moeder op tafel gereed zette: bruine boonen met spek. De jonge, hongerige gast moest zich geweld aandoen rustig op zijn stoel te blijven zitten; hij rammelde van den honger, en 't zien van al de heerlijkheden, die zijn moeder had klaargemaakt, prikkelde zijn eellust nog meer.

Gelukkig werd zijn geduld niet te lang op de proef gesteld.

Vader en zoon kwamen tegelijk binnen. Zij waren kletsnat: hun lakensch wambuis glom van den regen, en van Meeuwsens slappen hoed gutste 't water met straaltjes af.

Maar dat was 't ergste niet; moeder Meeuwsen nam de natte kledingstukken mee naar 't achterhuis, waar een lustig houtvuur brandde.

Spoedig zat 't viertal aan tafel, en na een kort gebed van den huisvader tastten allen toe.

Neen, toch niet allen. Moeder Meeuwsen kon niet eten; zij voelde zich niets op haar gemak. Onderzoekend zag zij haar oudsten zoon aan — waar was Jan al dien tijd in zulk een weer geweest? Maar zij vroeg niets. Haar man zei niet veel en keek ernstig — die zou wel meer van Jan's lang wegblijven weten, vermoedde ze.

De eenvoudige maar voedzame kost had den eersten trek bij Geert spoedig bevredigd en zijn nieuwsgierige jongensoogen namen zijn vader en broer nu eens met meer aandacht op.

Wat was Jan de laatste dagen stil, en ook vader keek al maar strak voor zich — wat zou er toch aan de hand zijn? Waarom liet vader Jan niet naar zee gaan?

Aan den wal was toch geen werk te vinden. Wat kon men beter doen dan uitzeilen met de vloot van Michiel de Ruyter en dien trotschen Engelschman eens flinke de les te leeren? . . . Als Jan eenmaal op zee was — wie weet, mocht dan ook hij weldra niet naar 't ruime sop! . . . Dat zou wat zijn: met zijn broer samen onder de vlag van Bestevaër! Als flinke Dordtsche jongens zouden ze zich geducht weren — die verwaande Engelschen zouden spoedig weten, dat Jan en Geert Meeuwsen zich onder de dappere Hollandsche matrozen bevonden!

Weldra was 't middagmaal geëindigd, spoediger dan gewoonlijk. Kwam 't door den stevigen kost of was er een andere oorzaak?

Onder 't eten was er bijna niet gesproken. Moeder Meeuwsen had een paar woorden gezegd over 't donkere weer en den neerplassenden regen, maar noch haar man noch Jan hadden veel geantwoord.

Opeens keek Meeuwsen zijn vrouw aan. Zijn gelaat stond ernstig; zijn oogen hadden een strakke uitdrukking en om zijn lippen was een pijnlijke trek merkbaar.

„Vrouw, morgen gaat onze Jan vertrekken!” Hij zei 't rustig: als iemand, die lang over een moeilijke zaak nagedacht en eindelijk de juiste woorden meent gevonden te hebben om er met anderen over te spreken.

Vrouw Meeuwsen schrok óp als was plots een onweer haar woning ingeslagen; de oogen van Geert werden steeds grooter: nú zou 't komen — hij had 't wel gedacht.

Jan zat stijf en onbewegelijk op zijn stoel; even keek hij naar zijn moeder, maar daarna staaarde hij naar buiten, waar de regen eindelijk had opgehouden.

Ze kon niets zeggen, die arme moeder Meeuwsen. Dagenlang had zij den slag gevreesd, maar nu hij eindelijk was gevallen, was ze ontroerd tot in de ziel.

„Morgen gaat Jan met den Ruwaard mee — naar zee, in den oorlog met de Engelschen!” vervolgde de huisvader.

Moeder Meeuwsen had 't wel gevreesd, maar nu haar man de tijding bracht, kromp ze ineen, als voelde ze een hevige pijn vlijmen door haar trouwe moederhart.

Maar Geert Meeuwsen sprong bij 't vernemen van dit bericht met een juichkreet van zijn stoel; hij maakte drie luchtsprongen van louter plezier, greep zijn broer bij de armen en riep zoo hard hij kon: „Jan, mag ik mee? Mag ik mee naar de vloot van De Ruyter?”

Die blijde juichkreet deed Jan Meeuwsen goed. De ernstige gezichten van zijn vader en moeder maakten hem geheel van streek — gelukkig, dat tenminste Geert de zaak van een anderen kant bekeek.

Moeder Meeuwsen bedekte haar gelaat met beide handen

Daar buiten brak de lentezon even door de donkere wolken heen en zond haar vriendelijke stralen in de kleine woning — maar in haar hart was 't donkerder dan ooit. Elf jaar geleden had ze een kind verloren en nu werd haar weer een kind van 't hart gerukt. Maar dit verlies viel haar nog zwaarder. Haar eerste kind had ze zorgzaam verpleegd, dag en nacht; maar Jan, haar oudste, zou weggaan, ver weg — en nooit, nooit zou ze misschien meer iets van hem hooren

De vader had tegen dit oogenblik opgezien, en zoo hij gevreesd had ging 't thans: zijn vrouw kon en wilde in de snelle en wreede scheiding niet berusten.

Meeuwsen had zijn vaderland oprecht lief en hij erkende den plicht om het heilig goed, dat de Heere God in dat aardsche vaderland had geschonken, te verdedigen met alle kracht, als 't moest met goed en bloed.

Maar ach, 't viel zoo zwaar, als dat vaderland aan de eigen huisdeur aanklopte en een groot en dierbaar offer vroeg.

Toen Jan vanmorgen op de scheepswerf bij hem kwam en weer verlof vroeg met 't Dordtsche fluitschip te mogen

vertrekken, had 't gestormd in 't hart van dezen liefhebbenden vader.

Vóór hij tot een beslissing kon komen, had hij een bangen strijd moeten doorworstelen . . . Mocht hij *toestemming* geven; maar ook: mocht hij *weigeren*? . . . Toestemmen, dat 't vaderland recht had op alles, was gemakkelijk; maar was 't geen zonde voor God en menschen te weigeren als dat vaderland om een eigen, persoonlijk offer vroeg?

In dezen bangen tijd werd 't vaderland door vijanden bestormd — mocht Meeuwsen dat met over elkaâr geslagen armen rustig en werkloos aanzien, of moest hij tot z'n jongen, die met jeugdigen moed dat bedreigde vaderland wilde te hulp snellen, zeggen: „Ga, m'n jongen! — ga in Gods kracht en vergezeld door 't gebed van je vader”?

Zóó was Meeuwsen in 't vroege morgenuur van dezen dag voor deze zaak komen te staan en met een gebed in zijn ziel had hij eindelijk tot zijn zoon gezegd: „Jan, meen je, dat God je roept?”

Vreemd zag Jan Meeuwsen van die vraag op. Met een onrustig hart was hij naar de scheepswerf gegaan. 't Stond voor hem vast, dat zijn vader boos zou worden bij 't vernemen van zijn plannen — maar aan die vraag: „Meen je, dat *God* je roept?” neen, dáár had hij zelfs niet aan gedácht.

Hij was stil geworden, en lang zag hij zijn vader in 't ernstige, trouwe gelaat.

„Ja vader,” zei hij heel zacht en heel langzaam na lang stilzwijgen. „Ik geloof, dat *God* roept. . . .”

Hij wilde nog meer zeggen, maar de woorden bleven hem in de keel steken. Zijn oogen waren vol tranen en warm drukte hij de hand van zijn vader.

„Ga dan met God, m'n jongen — maar eerst moet ook moeder toestemming geven. . . .”



En nu wachtte Jan Meeuwsen op de toestemming van zijn moeder.

Maar moeder Meeuwsen sprak geen woord. Toestemmen, dat haar eigen kind vrijwillig een brullenden oorlog zal tegemoet gaan — ach, welke moeder zou dat kunnen?

„Geert, geef mij den Bijbel!” zei vader Meeuwsen.

En uit den grooten Statenbijbel las toen de huisvader met ontroerde stem zijn gezin den bekenden Psalm voor:

Ik hef mijne oogen op naar de bergen, van waar mijne hulp komen zal.

Mijne hulp is van den Heere, die hemel en aarde gemaakt heeft.

Hij zal uwen voet niet laten wankelen, uw bewaarder zal niet sluimeren.

Zie, de bewaarder Israëls zal niet sluimeren noch slapen.

De Heere is uw bewaarder, de Heere is uwe schaduw, aan uwe rechterhand.

De zon zal u des daags niet steken, noch de maan des nachts.

De Heere zal u bewaren van alle kwaad, uwe ziel zal Hij bewaren.

De Heere zal uwen uitgang en uwen ingang bewaren van nu aan tot in eeuwigheid.

In 't Woord van God had vader Meeuwsen rust en sterkte gevonden.

Maar zijn vrouw had er geen houvast aan, tenminste nóg niet....

HOOFDSTUK VII.

Scheiden doet pijn.

Dominee Henricus Dibbetz was predikant met hart en ziel. En evenzeer had hij de stad, waar hij sinds 1633 arbeidde, lief.

Die liefde voor het ambt en voor Dordrecht had hij geërfd van zijn vader, die van 1597—1626 ook predikant der Merwestad was geweest.

„De Dibbetzen worden als dominee geboren,” zei de Dordtsche leeraar wel eens lachend, en dit gezegde was meer dan scherts. Zijn grootvader en vader waren predikant en zijn vier zonen waren 't eveneens.

Vooraf van zijn grootvader kon dominee Dibbetz smakelijk vertellen en de Dordtsche jongens luisterden dan met wijdgeopende ooren en schitterende oogen.

Deze Hendrik Dibbetz was predikant te Roermond.

In 1572 werd deze stad door Prins Willem stormenderhand veroverd, maar viel kort daarop weer in handen der Spanjaarden.

't Was den Spanjool veel waard den ketterschen leeraar in handen te krijgen en men had voor dezen vurigen aanhanger van Oranje al een alleszins passend vonnis uitgedacht: hij zou levend in 't vuur worden geworpen.

Maar om dit vonnis te kunnen voltrekken moesten ze Dibbetz toch eerst te pakken krijgen en daarom werd een bende soldaten onder leiding van een geestelijke uitgezonden om den gevaarlijken prediker gevangen te nemen.

Dat werd voor Dibbetz een moeilijk geval. De woeste bende was reeds zijn huis genaderd, toen hij de bedoeling van den Spanjool begreep. Vluchten kon hij niet meer en zich in zijn woning verschuilen zou weinig baten.

Zijn kordate huisvrouw, Catharina Brandts, verloor zelfs niet in dit hachelijk oogenblik haar tegenwoordigheid van geest.

In het voorhuis stond een groote kist. Zij beval haar man daarin te kruipen. De dominee voelde er weinig voor, maar een oogenblik talmen zou hem het leven kunnen kosten.

Hij sprong in de kist; zij sloeg het deksel boven hem dicht en nam op de kist plaats.

't Was op 't kantje af, want vlak daarop stormde de woeste horde Spanjaarden het huis binnen.

Alles werd nagezocht: van den kelder tot de nok van 't dak; de bedden werden niet vergeten en zelfs onder de onderlagen werd het onderzoek voortgezet.... Nergens was echter de ketter te vinden.

De geestelijke verklaarde vloekend, dat de zoo zeer begeerde vogel gevlogen was. Reeds was hij van plan het huis te verlaten, toen zijn aandacht door de kist getrokken werd.

„Wie weet of die vervloekte Geus niet in die kist figt!” riep hij zijn soldaten toe.

Het hart van de moedige Catharina Brandts beefde, maar niets liet zij er van merken. Zij bleef oogenschijnlijk kalm en zag den geestelijke vol in het gelaat.

„Zie daar — zie, of heer Hendrik daar in is!” sprak ze kloek, terwijl zij zich van het deksel liet glijden.

Tegen zooveel koelbloedigheid was de geestelijke niet opgewassen: hij dacht niet anders of de vrouw trachtte hem belachelijk te maken in de oogen van zijn soldaten. Rood van schaamte en woede verliet hij met zijn mannen het huis, en Hendrik Dibbetz was gered.

Kort daarop verliet hij, als metselaar verkleed, met een kalkbak op den schouder, Roermond, en begaf zich naar Duisburg. Daar leefde hij nog een en veertig jaar.

Maar thans toefde dominee Henricus Dibbetz met zijn gedachten niet in 't verleden. De gebeurtenis van dezen dag, waar heel Dordt vol van was, nam ook zijn gedachten geheel in beslag.

Want vandaag zou het fluitschip van Cornelis de Witt naar de Engelsche wateren vertrekken.

De laatste dagen waren vol beroering geweest.

De Ruwaard had geruimen tijd in Brussel vertoefd, als hoofd van een deputatie, die was uitgezonden om met Spanje te onderhandelen.

De Raadpensionaris had van deze zending veel verwacht. In 't laatst van 1671 was 't gelukt een voorloopige overeenkomst te sluiten, waarbij Spanje en de Republiek zich verbonden elkander tegen Frankrijk bijstand te zullen bieden.

Om deze voorloopige verbintenis nader uit te werken, was de Ruwaard naar Brussel gereisd.

De beide broeders hielden elkander in een uitgebreide briefwisseling nauwkeurig op de hoogte met den gang van zaken. „Bij de lezing dezer brieven,” zegt een historiekennër ¹⁾, „zal men in de De Witten mannen moeten eerbiedigen, die in de dagen des tegenspoeds kracht van geest ontwikkelden en rust en leven veil hadden voor de redding des Vaderlands.”

26 Februari was Cornelis de Witt benoemd tot Gevolmachtigde te velde, maar 8 April werd deze benoeming vervangen door die van Gevolmachtigde op 's lands vloot.

Toen de groote oorlog uitbrak, bevond de Ruwaard

¹⁾ Mr. J. C. de Jonge in „Verhandelingen en onuitgegeven stukken betreffende de Geschiedenis der Nederlanden.”

zich nog steeds te Brussel, doch 14 April keerde hij in Den Haag terug.

Aanvankelijk dacht hij er niet aan den hoogen post te aanvaarden; ook zijn vrouw en vele vrienden ontraadden 't hem met alle kracht.

Maar door 't sterke aandringen van zijn broeder besloot de oud-Burgemeester van Dordrecht ten slotte toch de benoeming aan te nemen.

In allerijl werd toen in Dordt 't fluitschip van den Ruwaard in gereedheid gebracht. Er werd een zeelijfwacht geworven, bestaande uit 93 Dordtsche mannen en jongelingen.

En één van die 93 was Jan Meeuwzen.

Weldra zou 't schip vertrekken, en dominee Dibbetz haastte zich bij 't Groot hoofd te komen.

't Was waarlijk geen belangstelling voor den Ruwaard, die den Dordtschen leeraar tot zooveel spoed drong. Hij moest van den norschen, trotschen Cornelis de Witt niets hebben. Meermalen had hij 't reeds met hem aan den stok gehad en 't zou hem niets hebben gespeten, zoo de Ruwaard 't voornemen had nooit meer in de Merwestad terug te keeren.

Maar bij de zeelijfwacht waren heel wat kennissen en vrienden, en van hen wilde dominee Dibbetz afscheid nemen.

't Was druk in de Dordtsche straten, en hoe dichter men 't Groot hoofd naderde, hoe meer die drukte toenam.

Maar 't was geen blij, feestelijk vertier. Er hing over heel de stad een gedrukte, sombere stemming. En een fijne motregen viel neer op de smalle, hobbelige straten — alles scheen mee te werken om dezen dag te hullen in een donker, triestig kleed

De toestand, waarin 't vaderland zich bevond, werd hachelijker met den dag.

Op zee waakte 't scherpe oog van De Ruyter, en aan zijn beproefde leiding kon men 't lot van de vloot gerust toevertrouwen.

Maar de toestand van land en leger stemde zelfs den luchthartigste tot ernst.

't Is zoo: weer stond een Prins van Oranje aan 't hoofd, ondanks den fellen tegenstand van de „liefhebbers der vrijheid”. En al was die Oranje nog slechts een jongeling, en al geloofde ieder, die hem maar eenmaal gezien had, dat hij nooit oud zou worden — alleen de gedachte: Oranje staat aan de spits! schonk 't eenvoudige volk een wonderdadige rust. Oranje zou immers standhouden, handhaven zoo lang 't kon!

Maar — kòn 't wel lang duren? Verdedigingswerken en leger waren sinds jaren schromelijk verwaarloosd, en bovendien: de Prins was als aan handen en voeten gebonden — hij stond onder toezicht van de vertegenwoordigers van Johan de Witt, die hij in alles had te raadplegen.

Ja, de toestand was bang en benauwend — ieder in Dordt voelde 't op dezen gedenkwaardigen dag.

't Fluitschip was geheel voor de reis gereed. Was de Ruwaard aan boord, dan zou 't aanstonds vertrekken.

Velen van de Dordtsche matrozen stonden op den wal: omringd door bloedverwanten en kennissen.

Hier en daar probeerde een moedige gast de gedrukte stemming wat op te monteren; maar ook werden ernstige woorden gesproken en in menig oog blonk een traan.

Dominee Dibbetz had 't druk. Hij begaf zich van de eene naar de andere groep, en nooit luisterde men meer naar hem dan in dit aangrijpend oogenblik, waarin men van elkander afscheid nam, misschien — God alleen wist 't — voor immer.

Dibbetz had thuis tegen deze taak opgezien, maar nu hij zich eenmaal tusschen de manschappen bevond, be- toonde hij zich een trouw herder van zijn schapen.

„'t Gaat voor 't vaderland!” troostte hij een jonge vrouw, die van haar man afscheid nam. „En als wij getrouwd zijn

in 't volbrengen van onzen plicht, mogen wij op Gods hulp en bescherming hopen."

Stevig drukte hij den vertrekkenden bootsman de hand.

„Doe je plicht, maat! Hier op 't land zullen wij achter den Prins van Oranje den boel wel klaar spelen. Zorgen jullie nu maar, dat 't op zee in orde komt!"

Zoo sprak de Dordtsche leeraar, en zijn woord deed menigeen goed: 't warme, gevoelvolle woord van een moedige mist nooit zijn kracht.

Dominee Dibbetz stapte al weer verder — daar stond Jan Meeuwsen met vader en moeder en broer. Marieke Pietersen was er ook bij, en aller gezicht stond droevig.

Hartelijk drukte de leeraar zijn oud-leerling de hand.

„Dag, Jan — 't beste, jongen! Je gaat met Bestevaër mee en voor hem zijn de Engelschen al bang op honderd mijlen afstand!"

Geert moest toch even lachen: die oude dominee wist de dingen altijd zoo leuk te zeggen, en vooral op een somberen dag als deze had men behoefte aan een opwekkend woord.

Moeder Meeuwsen hield zich goed. Heel den nacht had zij geen oog dicht gedaan, maar in 't gebed had zij ten slotte sterkte mogen vinden.

O, dit offer viel haar zwaar, maar had haar man geen gelijk: mócht een offer te zwaar zijn nu 't vaderland riep?.... En al ging Jan heen — de *Heere* bleef toch, en zou tevens haar jongen vergezellen waar hij ook mocht heentrekken en welke gevaren hem ook zouden bedreigen. Die gedachte gaf haar troost en kracht.

Plots ontstond er bij den ingang der Groothoofdspoort een groot gedrang: Cornelis de Witt was met vrouw en kinderen aangekomen om zich aan boord van 't fluitschip te begeven.

De voornaamste leden der Dordtsche regeering verge-

zelden hem: Burgemeester van Blyenborch, Schout Pompe van Meerdervoort, Stadssecretaris Arend Muys van Holy, Pensionaris Nicolaas Vivien, en verder vele leden van den Oud-Raad en Schepenen.

De Ruwaard was even koel als altijd. Vormelijk nam hij afscheid van den Dordtschen magistraat; alleen toen hij voor 't laatst zijn vrouw en kinderen omhelsde, scheen hij een oogenblik ontroerd. Maar aanstonds ook herstelde hij zich weer en met vasten tred begaf hij zich aan boord: als een man, die zeker is van zijn doel en niets onbeproefd zal laten dat doel te bereiken.

Weldra hadden alle matrozen den Dordtschen wal verlaten en plaats op 't schip genomen.

't Was een ontroerend oogenblik. Nog steeds viel de regen; de lentezon vermocht niet door 't dikke wolken gordijn heen te boren, en 't breede water voor de oude stad was zonder glans en kleur van leven.

Gebiedend strekte de Ruwaard de hand uit.

De touwen werden losgemaakt, en langzaam verliet 't fluitschip den Dordtschen wal.

't Bleef drukkend stil, zoowel aan boord als op den walkant. Scheiden doet pijn, vooral als bij dat scheiden de benauwende vraag naar 't hart sluipt of ooit een weerzien volgen zal.

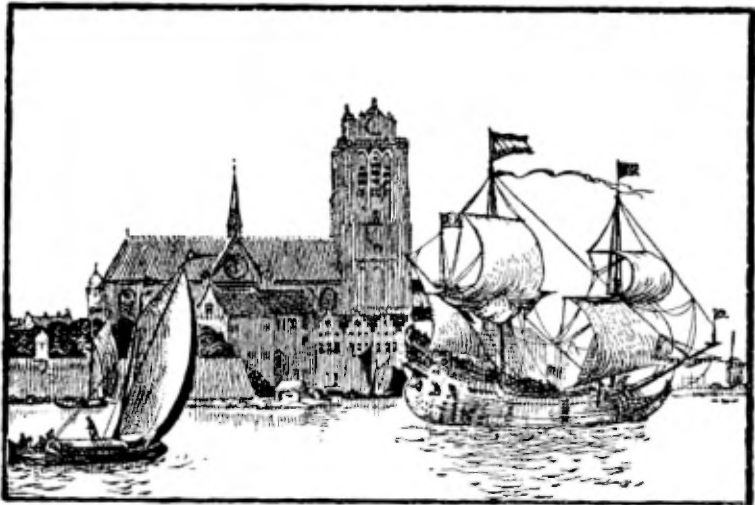
Vader en moeder Meeuwsen starden zwijgend 't vertrekkende schip na.

Ja, zij had zich goed gehouden, zelfs toen zij straks haar jongen voor 't laatst vaarwel kuste. Maar nú werd 't haar toch bang.

Jan stond achter op 't schip en hij wuifde zijn moeder toe.

Maar zij zag hem niet meer, want haar tranen benamen haar 't gezicht.

Toen fluisterde Meeuwsen zijn vrouw heel zacht de Goddelijke vertroosting in 't oor: „Zie, de Bewaarder Israëls zal niet sluimeren noch slapen . . .”



Steeds grooter werd de afstand tusschen het fluitschip van Cornelis de Witt en den Dordtschen wal.

Maar Jan Meeuwsen bleef op 't achterdek staan.

Daar stonden vader en moeder en Geert.

En daar stond ook Marieke Pietersen, zijn buurmeisje

„k Zal elken avond voor je bidden, Jan!” had ze vanmorgen heel zacht gezegd, toen hij van haar vader afscheid kwam nemen.

Pietersen had die belofte van zijn dochter niet gehoord, want ze was alleen voor Jan bestemd.

En Jan Meeuwsen zou die woorden nooit vergeten.

't Statige fluitschip had reeds de Noord bereikt; moeilijk waren de gestalten op den wal nog te onderscheiden.

Maar zijn moeder wist Jan Meeuwsen nog wel te vinden; en ook Marieke Pietersen. Hij wuifde hun een laatst vaarwel toe. Door drie armen werd zijn groet beantwoord — waarom wuifde zijn moeder niet?

Maar eindelijk vervaagde alles

De Groothoofdspoort verloor haar scherpe lijnen en loste zich op in 't groote, grauwe, sombere geheel.

Alleen de Dordtsche toren bleef zich gelijk. Trotsch verhief hij zich in de kille, sombere lucht.

Met de mouw van zijn wambuis veegde Jan Meeuwsen zich de tranen uit de oogen.

Dordt was uit 't gezicht — zou hij zijn dierbaren ooit terugzien?

Ach, scheiden doet pijn

Met 't echtpaar Meeuwsen wandelde dominee Dibbetz huiswaarts.

Geert was van 't Groothoofd naar de middagschool gegaan.

Eindelijk had de regen opgehouden; 't lentegroen ver-
toonde zich overal in heerlijke frischheid.

De drie menschen spraken niet veel op hun wandeling naar huis.

Moeder Meeuwsen voelde zich als had zij weer een kostelijk pand naar 't kerkhof gebracht; ook haar man was ernstig gestemd.

De predikant stapte de woning aan de Tolbrugstraat mee binnen.

Hij begreep de smart van deze menschen — hij was immers ook vader — en hij wilde hen troosten in hun droefheid.

In gewone omstandigheden viel 't dezen prediker niet mee troost te bieden. Voor dat moeilijke, teere werk had hij een te onrustige en strijdlustige natuur; hij voelde zich beter thuis in 't drukke straatgewoel dan in 't stille ziekvertrek.

Maar *hier* kon dominee Dibbetz troosten, want hier was een wonde geslagen door 't vaderland. En voor 't vaderland mocht naar zijn hartgrondige overtuiging in dezen geweldigen tijd geen offer te groot zijn.

Deze prediker troostte op zijn manier. Voor gemoede-

lijke toespraken was hij de man niet, maar wél verstond hij de kunst om anderen te bezielen voor 't grootsche doel, dat hem zelf immer voor oogen stond.

Deze eigenaardige dominee was in zeer bijzonderen zin de man der kleine luyden; hij had zijn land en zijn volk lief met al de onstuimige liefde van zijn eerlijk hart. En al was bij hem de bolster vaak ruw — de pit, het merg was gaaf en goed.

Hij was Calvinist met 't woord, maar meer nog met de daad. Lijdelijke gemoedelijkheid was hem een gruwel; hij geloofde stellig, dat God Zijn volk in dezen bangen tijd van verval tot groote daden riep, en als een getrouw dienstknecht van Zijn zender wenschte hij de kleine luyden steeds te wijzen op de heilige goederen, die, na bange worsteling door God aan de vaderen geschonken, weer werden bedreigd door binnen- en buitenlandsche vijanden. Jammer was, dat hij zijn hartstocht niet altijd meester was.

„Laten we ons er maar op voorbereiden,” sprak hij, als in gedachten verdiept, „dat wij een ernstigen tijd tege moet gaan . . . 't Is nu veelszins nog maar een dreigen, maar 't zal een aanvallen worden van allen kant. De republiek heeft veel vijanden, maar ze worden allen door één aangevuurd: door den Zonnekoning, die, als God 't niet verhoedt, het kostelijk goed der vrijheid van conscientie ons volk weer ontrooven zal.”

Het echtpaar luisterde aandachtig naar de woorden van hun ouden leeraar.

En toen dominee Dibbetz eindelijk vertrok, zei Meeuwsen met grooten nadruk: „Ja, vrouw: scheiden doet pijn. Maar toch stemt 't een ouderhart ook weer dankbaar als 't eigen bloed in beweging komt en opvliegt om 't bedreigde vaderland te verdedigen.”

Moest moeder Meeuwsen, ook al sprak ze geen woord, in haar hart haar man geen gelijk geven?

Eindelijk had de zon de overwinning behaald; triomfeerend stroomde zij haar licht uit over de oude stad.

Haar gulden schijn verdreef bij Meeuwsen voor een poos alle zwaarmoedigheid; zijn gewone humor kwam weer in hem boven.

„Onze Jan is sprekend zijn moeder — iedereen in Dordt zegt 't. De Engelschen hebben in hem hun mannetje gevonden — let maar eens op mijn woorden! Als 't hem een beetje meeloopt, wordt hij nog admiraal Ja, vrouw! daar moet je nou niet om lachen. Michiel de Ruyter's vader was maar bierdrager. Jan Meeuwsen's vader is toch zeker geen haar minder?”

Toen moest zelfs moeder Meeuwsen glimlachen.

HOOFDSTUK VIII.

De wraak van Leen Kalf.

De Mei was in 't land gekomen en had alle sombere weerprofeten den mond gesnoerd. Want hij was gekomen met blij geschal, en in tuin en veld had hij zijn kinderen gewekt.

't Was een lust om te leven — zelfs in dezen tijd van oorlogen en geruchten van oorlogen.

Ofschoon — Geert Meeuwsen kon om zoo'n oorlog heusch niet treuren.

De strenge schoolmeester kon kostelijk vertellen. Uit zijn mond had Geert de dappere heldendaden der vorige geslachten vernomen; en ook dominee Dibbetz sprak, vooral de laatste weken, op de leering meer dan eens over wat een eeuw geleden in 't vaderland en ook in Dordt was gebeurd.

Naar Geert Meeuwsen's oprecht gevoelen was er op heel de wereld geen dapperder volk dan de bewoners der Zeven Provinciën. Zelfs Alva — en die viel heusch niet mee, zei dominee altijd — had in 't Hollandsche kikvorschenland zijn roem en zijn legers verloren, en was als een afgeranselde hond naar Spanje teruggekeerd. Waarom zou men dan nu voor den zooveel lawaai-makenden Franschman op den loop gaan?

Geert stemde van harte toe, dat men zijn vijand nooit te licht moet schatten, maar als men in zijn recht stond, moest men ook voor geen mensch op zij gaan.

Wel zei zijn moeder altijd, als 't daar over ging, dat hij van zulke dingen heelemaal geen verstand had, maar — dacht Geert — dat zei moeder natuurlijk alleen maar om van hem af te komen.

Geert was op weg naar zijn makker: den dikken Jan Noppen, die in de Boomstraat woonde. Op zijn gemak drentelde hij de Voorstraat uit, waar altijd wel iets bijzonders was te zien.

In deze voornaamste straat van Dordt was 't steeds druk, vooral op een mooien namiddag als thans.

Bovendien was ieder benieuwd naar nadere berichten omtrent de vloot, waarop zoovele Dordtenaren zich bevonden. En als er iets bijzonders te vernemen was, dan wist men 't spoedig op de Voorstraat te vertellen.

't Was de laatste avonden rumoerig op straat geweest; gedurig hadden er volksoploopen plaats, en als de Stads-overheid niet spoedig krachtig ingreep, moesten ernstige botsingen verwacht worden.

Meeuwsen en ook Pietersen waren met die opstootjes allesbehalve ingenomen.

„Al die straatschenderij zal op rekening van de Oranje-partij geschreven worden,” zei de laatste en gaf met deze bewering voor de zooveelste maal blijk van zijn helder oordeel.

Als 't donker geworden was, schoolde 't gepeupel uit de achterstraten en stegen bijeen; in grooten getale trok men dan naar de Voorstraat, waar soms burgers last werd aangedaan en hun eigendommen werden beschadigd.

Dit alles geschiedde meestal onder 't zingen van Oranje-liederen — was 't dan wonder, dat de „liefhebbers der vrijheid” smalend spraken over 't Oranje-gepeupel, dat in zijn onbezonnen brooddronkenheid niets en niemand ontzag?

Het echte Oranje-volk, ofschoon er ook gevaarlijke, opvliegende personen onder scholen, was echter vreemd aan deze lafhartige baldadigheden.

En een opgeschoten lummel, die onder 't brallen van „Al isser ons Prinsje noch so cleyn!” op de Voorstraat een glasruit inwierp, kreeg van Pietersen twee geduchte oorvegen, die hem over de straat deden suizebollen. En de anders zoo zwijgzame man gaf er deze verklaring bij: „Eén voor de gebroken ruit en de grootste voor je brutaliteit om den naam van onzen Prins te misbruiken!”

Er waren echter ook burgers, die er ánders over dachten.

Johan Ooms, de driftige bierbrouwer uit de Grootekerksbuurt, beweerde bij hoog en bij laag, dat men bij alle vrienden van de De Witten den boel kort en klein moest slaan. Maar Ooms was een onverstand, aan wiens woorden men niet te groote waarde moest toekennen.

Gijsbert Hoogerwerff, kapitein der schutterij, keurde de baldadigheden wel niet goed, maar beweerde tevens, best te kunnen begrijpen, dat, na al de beledigingen den Prins van Oranje aangedaan, het volk in beroering kwam. „En 't zal nog wel ánders worden,” voegde hij er met nadruk aan toe.

Met dat laatste waren Pietersen en Meeuwsen 't geheel eens — als er niet spoedig verandering kwam zouden er ongetwijfeld ernstige onlusten plaats grijpen.

Maar wie durfde op verandering hopen? De toestand, waarin 't land zich bevond, werd steeds ernstiger; almeer liet de oorlog zijn belemmerenden invloed gevoelen, en 't leger van ontevreden groeide met den dag.

Meeuwsen waarschuwde Geert gedurig weer zich op straat kalm te gedragen, en reeds vóór de donker inviel, moest hij thuis zijn, of hij kreeg 't met zijn vader aan den stok. En in zulke gevallen wist Meeuwsen 't lijntje strak te houden.

Eindelijk had Geert de Boomstraat bereikt.

Jan Noppen, die van zijn komst wist, stond hem al op te wachten voor 't winkeltje, waarin zijn vader een kleinen handel dreef.

Samen begaven de makkers zich naar 't Groothoofd.

Verrukkelijk was thans het uitzicht over de breede stroomen: rechts de Merwede, links de Kil en recht voor de oude poort de Noord met aan weerszijden heerlijk groenende landouwen. En dat alles overweld door een zacht-blauwe Meische lucht . . .

Doch 't schoon van elken dag en van eigen omgeving ziet men spoedig niet meer, en de twee jongens op den Dordtschen wal hadden dan ook veel meer oog voor een visschersschuit, die den steven naar de rivier richtte, dan voor 't zeldzaam riviergezicht, dat nog steeds de bewondering van den vreemde wekt.

Opeens bleef de dikke Jan Noppen als een zoutzak staan.

„Dat is waar ook — ik moet voor vader nog een boodschap doen.”

„Waar naar toe?”

„'k Moet een mand appelen naar 't Marktplein brengen.”

Liever was Geert aan den rivierkant gebleven. Maar er was niets aan te doen. De dikke Jan stond altijd klaar hem te helpen: de eene dienst is de andere waard.

't Was een zware mand; de beide jongens hadden er een heele vracht aan.

„Zet de mand in de roeiboot!” riep Noppen, die 't getob zag.

Dat behoefde hij geen tweemaal te zeggen.

Vlak bij den winkel, in de Voorstraatshaven, lag de groote boot, waarmede Noppen zijn koopwaar meestal vervoerde.

In een ommezien hadden de jongens de mand in de boot geplaatst.

Geert nam de riemen; de dikke Jan, die steeds op zijn gemak bedacht was, vlijde zich bij 't roer neer.

Op 't water was Geert in zijn element; nergens werkte zijn jongens-fantasie sterker; en hij glunderde van genoegen,

toen hij de wanhopige pogingen van zijn makker zag om de boot in rechte lijn te houden.

Maar voor een aanvaring was hier de kans al heel gering; op dit uur was 't meestal stil in de Voorstraatshaven.

De oude huizen van Voor- en Wijnstraat stonden daar in stille rust; slechts hier en daar, waar een steeg of steiger op 't water uitliep, waren wat menschen te zien.

De tocht ging zeer voorspoedig, want voor den besten roeier deed Geert niet onder, en hij had er schik in, dat hij met zijn snelle vaart den dikken Jan af en toe een oogenblik van vrees kon bezorgen.

Plots vloog er een groote steen naar de boot. 't Scheelde niet heel veel of Geert had hem tegen 't hoofd gekregen.

Verschrikt en boos hield de roeier zijn riemen in.

„Wat is dát nou!” riep Jan, die opvloog alsof hij reeds geraakt was.

„'k Weet 't niet, maar 't is een gemeene streek....
'k Wou dat 'k wist....”

Zijn scherpe jongensoogen speurde naar den Wijnstraatkant, want uit die richting was de steen geworpen.

Niemand was er echter te zien — of.... de lafaard moest achter dien dikken boom zich schuilhouden....

Vastberaden zette Geert Meeuwsen koers naar den wal.

Jan Noppen wilde hem tegenhouden — wie kon zeggen welke minder vriendelijke verrassingen hen daar wachtten?

Maar Geert liet zich van zijn voornemen niet afbrengen; een geheimzinnige stem lokte hem naar dien ouden kastanjeboom en fluisterde hem in, dat hij dáár de oplossing van 't raadsel vinden zou.

Met volle vaart vloog de roeiboot tegen den walkant; door een schielijke wending van zijn zware lichaam gelukte 't Jan slechts zich op de been te houden.

In minder dan geen tijd was Geert uit de boot en op den wal.

Voortdurend hield hij 't oog op den dikken boom ge-

richt, en in dat oog schitterde de toorn van zijn verontwaardigd jongenshart.... Iemand een steen naar 't hoofd gooien, was waarlijk geen kunst, maar dit te doen uit een schuilplaats, zonder dat men op tegenweer bedacht kon zijn — dat was voor den jongen Meeuwsen iets zóó gemeen en afschuwelijk, dat hij moeite moest doen zijn afkeer niet uit te schreeuwen.

Bijna had hij den boom bereikt, toen hij plots van schrik bleef staan....

Want van achter dien boom holde opeens een lange, magere gestalte weg....

„Leen Kalf! De verklikker!” schreeuwde Jan uit alle macht.

Ja, *die* was 't! 't Gelaat van den verklikker had Geert niet gezien, maar hij zou Leen uit honderden herkend hebben en — wie anders kon tot zoo iets laags in staat zijn, dan de lange, schele schoenlapper?

Een oogenblik was Geert zóó onthutst, dat zijn beenen weigerden den schurk na te rennen.

Leen had alzoó een voorsprong, waarvan hij gretig gebruik maakte. Want al was zijn tegenstander slechts een knaap — de jongen zou in zijn drift tot alles in staat zijn.

Aanstands was de lafaard uit het gezicht verdwenen en met gebalde vuisten keerde Geert naar de roeiboort terug.

„Wacht maar,” mompelde hij, „'k zal dien spion nog wel eens te pakken krijgen — zoo komt hij niet van me af!”

„'t Kalf heeft wraak willen nemen!” lachte Jan, en die herinnering bracht ook Geert weer in betere stemming.

„Maar hij deed 't op een lage manier.” Even voelde hij zijn toorn toch weer opkomen.

„Hij had je best dood kunnen gooien.”

„Wel ja, waarom niet? Wat geeft zoo'n verklikker daar om?”

Geert had weer in de boot plaats genomen en greep naar de riemen.

Maar even wachtte hij, want uit de richting van de Nieuwbrug naderde een andere roeiboot. Door de kromming, die de Voorstraatshaven hier maakte, was van de boot, die dicht langs de huizen voer, niets te zien, maar luidruchtige jongensstemmen kondigden haar komst aan.

Opeens zagen de makkers wie daar op 't water naderde: 't was de zoon van den Ruwaard, die met eenige vrienden uit roeien ging.

Ook Johan de Witt herkende de beide jongens aanstonds. 't Was de eerste ontmoeting na de klimpartij op 't Marktpluin, waarbij Geert Meeuwsen overwinnaar was gebleven.

Even kwam bij den jongen De Witt de pijnlijke herinnering boven aan 'tgeen toen gebeurd was; maar hij bezat het vriendelijke, toefelijke karakter van zijn moeder en was steeds tot vergeven bereid.

„Heerlijk op 't water, hè!” riep hij den jongens toe.

Geert antwoordde niet, maar Jan Noppen vond 't toch wel aardig, dat de zoon van den Ruwaard zoo vriendelijk tegen hem was.

„Nou!” antwoordde hij, „'t is fijn, hoor!”

De roeibooten lagen nu vlak naast elkaar.

Johan de Witt was in gezelschap van drie makkers: jongens uit den deftigen regentenstand — dat was met één oogopslag te zien.

„Wat voeren jullie hier aan den kant uit?”

Weer zweeg Geert; hij vond de vriendelijkheid van Johan de Witt onuitstaanbaar — wat verbeeldde die jongen zich wel?

„We zijn aangevallen door den verklikker!” zei Jan Noppen.

„Door Leen Kalf?” vroeg de zoon van den Ruwaard.

Met een paar woorden vertelde Jan wat er gebeurd was.

„Wat laf!” riep Johan, vol van ongeveinsde ergernis.

„Van betaalde spionnen der regentenkliet is niet anders te wachten!”



't Was Geert Meeuwsen, die nu sprak: vol bitterheid, terwijl de toorn weer in zijn oogen fonkelde.

De zoon van den Ruwaard schrok van deze grofheid. Waarom moest Geert Meeuwsen hem telkens beleedigen? Hij had er toch niet de minste aanleiding toe gegeven?

„Laten we verder gaan!” zei hij tot zijn makkers.

Weldra waren de booten een flink eind van elkaar verwijderd.

„Wat doe je toch altijd raar tegen hem,” bestrafte de dikke Jan. „'t Is heusch een goeie jongen — hij kan toch niet helpen, dat zijn vader Ruwaard is?”

In zijn hart moest Geert zijn makker gelijk geven Neen, zijn houding tegenover Johan de Witt was niet goed; als zijn ouders 't wisten, zouden ze hem zeker een strenge berisping geven.

Een oogenblik maakten betere gedachten zich van den jongen Meeuwsen meester — als de zoon van den Ruwaard nú in zijn nabijheid geweest was, had Geert hem misschien wel vergeving gevraagd.

Bijna was de boot met de vier jongens uit 't gezicht verdwenen.

„Oranjecanailje!” klonk 't plots uit de verte.

't Waren de makkers van Johan de Witt, die nóg woedend waren over de belediging door een scheepmakerszoon hun aangedaan.

Alle betere voornemens waren gelijk bij Geert Meeuwsen weggevaagd. Hij liet zijn riemen met rust, zwaaide met de muts — en vér in 't rond klonk zijn klare, heldere jongensstem: „De Witten onder — Oranje boven!”

HOOFDSTUK IX.

Onder de vlag van Michiel de Ruyter.

Groot en diep was de droefheid van Jan Meeuwsen, toen 't snelvarende fluitschip van den Ruwaard hem weldra buiten 't gezicht van zijn vaderstad had gebracht.

Maar spoedig droogde hij zijn tranen.

Was 't ook niet al te dwaas om daar op 't achterdek te staan huilen als een kind, dat in 't gedrang zijn moeder is kwijtgeraakt?

Weken en maanden lang had hij gesmeekt naar zee te mogen gaan. Den toorn van zijn vader en de tranen van zijn moeder had hij getrotseerd om zijn lang gekoesterden wensch te verkrijgen.

Eindelijk was dan zijn doel bereikt

Er was voor Jan Meeuwsen heel wat te zien en te leeren. Met volle teugen dronk hij de frissche Hollandsche zeelucht in, en zijn hart sprong op van blijdschap, toen hij aan den verren horizon de vloot ontdekte, waarover Michiel de Ruyter 't opperbevel voerde.

29 April stak de vloot in zee om naar het Vlie te varen. Er waren matrozen, die erg bedenkelijk keken en afkeurend de verweerde koppen schudden. Want 29 April viel op Vrijdag, en welke zeeman zeilde nu op den ongeluksdag uit?

Maar De Ruyter hechte geen waarde aan bijgeloovige praatjes; zoo spoedig maar mogelijk was wilde hij de vijandelijke vloot opzoeken — tijd gewonnen was vooral

nu 't halve werk: getracht moest worden, vereeniging der Engelsche en Fransche vloten te voorkomen.

De Raadpensionaris, die eveneens op den grootsten spoed aandrang, had last gegeven, dat de geheele vloot van Texel zou uitzeilen.

Maar dat kòn niet, beweerden de loodsen: voor de groote schepen van De Ruyter, Van Nes en De Liefde stond er niet genoeg vaarwater.

Johan de Witt werd er kregelig van.

„Laten we zelf eens gaan kijken!” zei hij tot den ouden vlootvoogd, en beide mannen stapten in een sloep.

Nauwkeurig werd in 't Spanjaardsgat de diepte gepeild.

De loodsen hadden ongelijk: uitzeilen was wèl mogelijk.

Maar toen was 't getij weer verlopen en de wind omgeloopen, en dagen lang was de vloot tot werkloos wachten gedoemd.

Johan de Witt was boos, maar wind en weer trokken zich van die boosheid niets aan.

't Werd 9 Mei eer men Texel verlaten kon. Maar toen mocht dan ook geen oogenblik langer getalmd en met volle zeilen stevende de vloot zuidwaarts.

De Zeeuwsche schepen waren nóg niet verschenen; evenals bij den beroemden tocht naar Chattam, nu vijf jaar geleden, lieten zij zich weer wachten — dan maar zonder 't Zeeuwsche eskader den vijand tegemoet.

't Oogenblik was nu gekomen, dat de Raadpensionaris de vloot ging verlaten. Hij kon in Den Haag geen oogenblik gemist worden: de toestand op 't land was nog hachelijker dan op zee.

Hartelijk namen de gebroeders De Witt van elkander afscheid. Zij wisten 't: het vaderland verkeerde in grooten nood; de zaak, die zij vele jaren met inspanning van al hun krachten hadden gediend, dreigde te mislukken. Maar zij zouden op hun post blijven: Johan in Den Haag en

Cornelis op zee — goed en bloed en leven hadden zij voor hun Republiek veil!

Eerst op 11 Mei verscheen het Zeeuwsche eskader onder luitenant-admiraal Bankert.

Toen de geheele strijdmacht eindelijk bijeen was, werd krijgsraad gehouden en besloten in drie smaldeelen naar Duins te zeilen, want daar moest, naar ontvangen berichten, 't grootste deel der Engelsche vloot zich bevinden.

Nadat het krijgsplan was vastgesteld werd de bemanning door den Ruwaard toegesproken.

Nooit zou Jan Meeuwsen dit indrukwekkend oogenblik vergeten

't Was bij deze gelegenheid, dat hij voor 't eerst Michiel de Ruyter zag. De beroemde admiraal was toen 65 jaar. Grijsz haren omgolfden zijn slapen, maar zijn gestalte was nog niet gebogen en zijn oog niet verdonkerd.

Naast hem stond Cornelis de Witt: kalm en beslist, als hield hij een toespraak tot de Dordtsche vroedschap.

Hij herinnerde de vlootbevolking aan den eed eenmaal 't vaderland gedaan en wekte krachtig op dien eed tot elken prijs gestand te doen.

Rustig hoorden de mannen hem aan; alle uitgelatenheid zocht men hier tevergeefs, maar eveneens vrees voor den vijand.

Duins werd bereikt, maar van de Engelsche vloot was niets te ontdekken, waarom besloten werd naar Wight te zeilen.

Doch vóór dit plan kon worden uitgevoerd ontving men bericht van de vereeniging der Fransche en Engelsche vloeten.

't Werd roekeloos geoordeeld deze geduchte strijdmacht aan te tasten, waarom besloten werd aan de Hollandsch-Zeeuwsche kust te wachten op meerdere versterking.

Met een geduchte scheepsmacht koos de Staatsche vloot eindelijk weer zee.

Cornelis de Witt was weer aan boord van „De Zeven Provinciën”, het prachtige admiraalsschip van De Ruyter.

Jan Meeuwsen had nooit veel met den Ruwaard opgehad, maar nu had hij 't toch aan hém te danken, dat hij dag en nacht verkeerén mocht in de nabijheid van den grooten admiraal, over wien hij reeds in zijn kinderjaren met open oogen droomde.

De jonge Dordtsche matroos begreep, dat 't nu spoedig meenens zou worden. Hij was echter vol goeden moed — was hij niet matroos van den grootsten vlootvoogd dezer eeuw? Was thans niet 't oogenblik gekomen, dat zijn stoutste droomen in vervulling zouden gaan?

De oud-Burgemeester van Dordrecht was een en al bedrijvigheid. Hij kende vrees noch vermoeidheid, en toen in 't Koningsdiep een kleine Engelsche vloot werd ontdekt, wilde hij zich laten overzetten op 't schip van luitenant-admiraal Van Gent, die met de vervolging werd belast. Doch De Ruyter ontraadde dit voornemen sterk. Elk oogenblik kon de vijandelijke hoofdmacht worden verwacht en dan was 't noodig, dat de Gevolmachtigde der Staten op 't admiraalsschip zou tegenwoordig zijn.

De vervolging door Van Gent liep op niets uit: hij vond bij Sheernes zooveel tegenstand, dat hij terug moest.

Zoo vlogen de dagen voorbij: 't was nu al weer een maand geleden, dat Jan Meeuwsen Dordt verliet. Zijn gelaat was door zon en zeewind gebruind; in deze enkele weken was hij tot man gerijpt, en hij hunkerde er naar den vijand te ontmoeten.

De eerste dagen had de zeeziekte hem leelijk te pakken, maar daar was hij spoedig overheen. Hij was nu op den onmetelijken waterplas — hij had den wensch van zijn hart verkregen Had vader vroeger gelijk gehad, toen hij plaagde, dat Jan weer spoedig naar moeders pappot zou terugverlangen? Neen — maar toch

Vergeten kon Jan Meeuwsen zijn ouders niet. Ook moest hij gedurig weer aan Geert denken, dien vroolijken kwant, die ook zoo naar zee verlangde. En Marieke Pietersen was geen oogenblik uit zijn gedachten. Dát wist Marieke en ook zijn moeder had 't wel begrepen

Daar op 't admiraalsschip van den grooten De Ruyter werd veel over Dordt gedacht en gesproken. En daar werd ook gebeden voor de dierbaarste panden, die men in de oude Merwestad had achtergelaten

Gretig luisterde Jan naar de verhalen der oude matrozen, die tot in alle werelddeelen de roemrijke Nederlandsche vlag hadden gevolgd. 't Waren veelszins ruwe mannen, die echter een kinderlijke liefde koesterden voor hun ouden admiraal.

„We zwalken nu al weer dagen rond,” zei een groote blonde Zeeuw, „maar nergens is een vijand te zien. Als De Ruyter aan boord is, dan blijven zij liever uit de buurt. En ik kan ze geen ongelijk geven — want wie is er tegen Bestevaêr opgewassen?”

„Is De Ruyter nooit gewond geweest?” vroeg Jan.

„Dat kán niet!” antwoordde een oude Amsterdamsche matroos, die nog onder Maarten Tromp gediend had. „Dat kan niet, want de admiraal is kogelvrij. Hij is met z'n schuit altijd daar waar het 't warmst toegaat en altijd staat hij op de hooge kampanje — maar nooit is hij nog geraakt. De Ruyter is kogelvrij, wat ik je zeg!”

Jan Meeuwsen wist niet, wat hij van al deze verhalen denken moest. Maar dat alle matrozen hun admiraal liefhadden als kinderen hun vader — dát wist hij nu wel en dat deed hem goed.

't Was langen tijd krijgertjespelen geweest op de uitgestrekte zeebanen. Doch nu zou 't spoedig ernst, bloedige ernst worden

De vijand was moeilijk te vinden, zelfs voor de beste verkenners.

Maar De Ruyter gaf 't niet op; hij zocht met 't uithoudingsvermogen van een afgerichten speurhond, en in den vroegen morgen van Dinsdag 7 Juni mocht hij eindelijk zijn doel bereikt zien: bij Solebay kwam de vereenigde Engelsch-Fransche vloot in 't zicht.

Plots ging er een sein op van het groote Admiraalschip....

Ieder zeeman kende het, want geen dag ging voorbij of 't werd geheschen. Dat sein heette: algemeene bedestond; voor elk schip beteekende het: kerkwimpel hijschen.

Op alle schepen zag men aanstonds als contra-sein een puntige driekleur aan den kruistop omhoog gaan. Geen ander sein kon nu worden gehoorzaamd, geen saluut zou worden gedaan — op elken bodem vereenigde de manschap zich op 't halfdek om den ziekentrooster of predikant.

Vóór de groote beslissende slag zou aanvangen werd de „Christelijke scheepsoefening” gehouden.

Zóó wilde De Ruyter het en zóó geschiedde ook thans.

„Op het bidden,” was de grijze vlootvoogd gewoon te zeggen, „glijdt alle zwaarigheid van 't hart; na 't bidden staat men als een ander man op... Als de Almachtige God kloekmoedigheid wil geven, dan verkrijgt men de overwinning. Dit werk is van God zoo bestierd, zonder dat wij daar een verklaring van kunnen geven...”

Op „De Zeven Provinciën” was een groote menigte bijeen.

Daar stond De Ruyter, vlak bij hem Cornelis de Witt, naast en om hem heen vele van Hollands dapperste zeehelden, en daarachter matrozen, soldaten, hooploopers ¹⁾ en de jongens....

Met krachtige stem zette de predikant een psalm in en allen zongen mee. Als een echo hoorde men van de loefwaartsche schepen 't lied herhalen.

¹⁾ Jongens van 16—18 jaar, ook „halfwassen brazems” genoemd.

Daarna werd een capittel uit den grooten Statenbijbel gelezen, waarna men zich in 't gebed vereenigde.

Dan trilden de tonen van de schippersfluit; de kring werd gebroken, en allen keerden terug naar hun plaats.

Alles was voor den slag gereed. De stukken waren geladen en gemand, de kruitkamers reeds geopend, de gloeiende lonten lagen gereed.

Jan Meeuwsen keek zich de oogen uit: plotseling ontstond er op 't trotsche zeekasteel een bedrijvigheid als hij nog nooit had aanschouwd. Toch ging alles ordelijk en naar een vasten regel: ieder kende taak en plicht.

In de hooge masten klommen mannen met musketten gewapend; anderen met bijlen en pieken namen plaats bij de geschutspoorten — alles was gereed, ieder klaar . . .

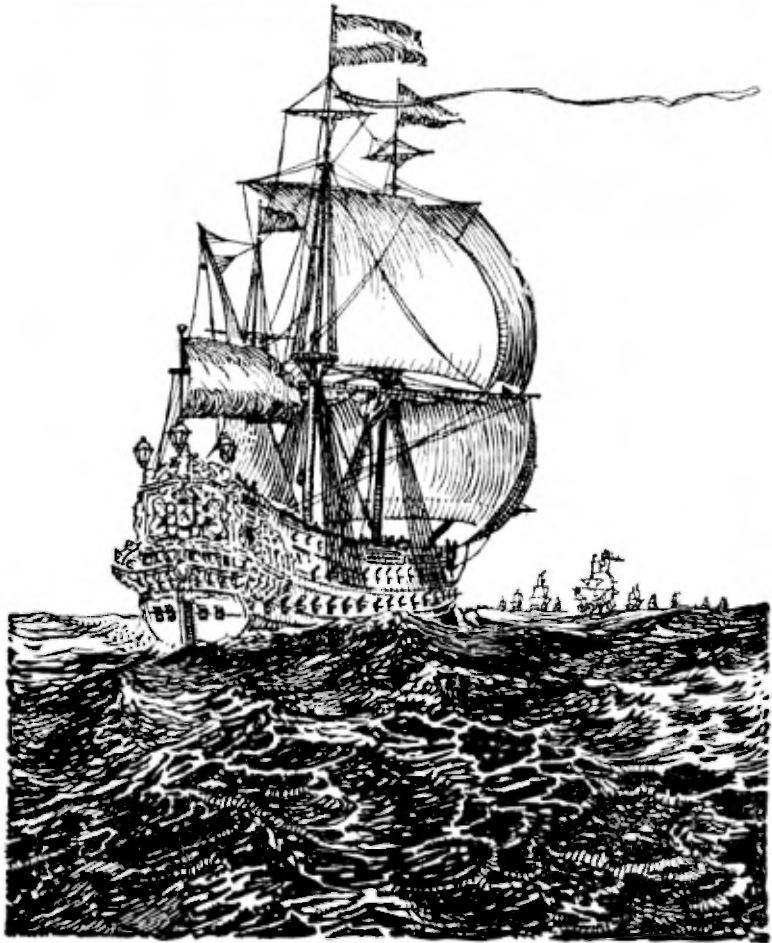
Het krijgsplan van De Ruyter was als immer wel overlegd: zèlf zou hij op het admiraalsschip van den Hertog van York aansteeven; Van Gent moest admiraal Montagne, Bankert admiraal d' Estrée aantasten.

De Hertog van York keek vreemd op, toen hem de nadering der Hollandsche vloot werd gerapporteerd; naar zijn vaste meening bevond De Ruyter zich nog altijd bij Texel.

Hem werd echter geen tijd gelaten tot lang nadenken, want in rechte lijn en volle vaart kwam „De Zeven Provinciën” op „The Royal Prince” aanzetten — 't was stuurman Zeger toevertrouwd . . .

Jan Meeuwsen had de hem aangewezen plaats ingenomen: hij behoorde tot de lijfwacht van Cornelis de Witt.

De oud-Burgemeester van Dordrecht zat voor de bovenhut in een groen fluweelen armstoel met een fluweelen kussen, waarop het Statenwapen was geborduurd. Zijn norsch ge-laat vertoonde een pijnlijke trek, want hij werd de laatste dagen weer erg door de rheumatiek geplaagd. Vrees kende hij niet — zou de man, die den roemvollen tocht naar Chattam had meegemaakt, vrees kennen bij 't zien van de Engelsche oorlogsbodems?



Men was „The Royal Prince” tot op een pistoolschot genaderd.

Daar klonk 't commando: „Klaar om te vuren met batterijvuur op één kabellengte, stukken te boord!”

Een dertigtal vuurmonden staken ter weerszijden hun trompen buiten de geschutspoorten.

Eindelijk brandden zij los....

Jan Meeuwsen beet zich de lippen stuk en beefde over heel zijn lichaam. Op dezen dag, in den geweldigen zeeslag van Solebay, zou hij den vuurdoop ontvangen....

Opeens dacht hij aan zijn ouders en aan Marieke Pietersen — zou hij hen ooit terugzien? Om hem heen huilde en brulde de dood; de koning der verschrikking zou op dezen schoonen zomerdag een rijken oogst binnen halen....

Gedurig keek de jonge Meeuwsen naar boven: naar de kampanje, waar De Ruyter den slag overzag en zijn bevelen gaf. Die forsche, rustige verschijning bezielde Jan met vertrouwen en geestdrift; als deze grijsaard zich zóó waagde voor zijn vaderland, mocht hij dan wel vreezen?

Ook Cornelis de Witt verloor geen oogenblik zijn gewone koelbloedigheid, maar zelfs nu bleef hij de trotsche, ongenaakbare regent. Hij zat daar even rustig in zijn fluweelen stoel als zat hij in den tuin van zijn Dordtsche woning....

Niets en niemand was in staat die ijzige koelbloedigheid te breken. Een kanonskogel suisde over zijn hoofd en maaide drie hellebaardiers weg; even later werden nog drie mannen van zijn lijfwacht doodelijk gekwetst. De Ruwaard zag 't en wenkte een kapitein om de lijken op te ruimen.

Met groote belangstelling volgde hij dan weer de verdere ontwikkeling van den strijd: zittende in zijn leuningstoel, omringd door een eerewacht van hellebaardiers in kostbare roode rokken met gele voering, met blauwe en groene biezen afgezet....

Hij was en bleef de trotsche, ongevoelige vertegenwoordiger der eens zoo machtige Republiek....

De zeeslag bij Solebay nam heel den gedenkwaardigen Dinsdag 7 Juni in beslag. Zelfs trachtte De Ruyter den

volgenden dag den strijd voort te zetten, maar zoowel de Engelschen als de Franschen hadden er genoeg van. Een zware mist maakte ten slotte alle verder treffen onmogelijk.

De lang gekoesterde wensch van Jan Meeuwsen was dan eindelijk vervuld: hij had een zeeslag onder De Ruyter meegemaakt!

En welk een slag!

De Hollandsche vloot, bestaande uit 100 zeilen, bemand door 21.000 koppen, had den aanval gewaagd op de vereenigde Engelsch-Fransche vloot, die uit 150 zeilen met 33.000 koppen bestond.

Jan Meeuwsen had wonderen van dapperheid aanschouwd — o, wat zou Geert luisteren als zijn broer straks vertellen ging

Maar ook waren zware verliezen te betreuren.

De Engelschen, door hun bondgenooten weinig ondersteund, hadden 2500 dooden en gekwetsten.

De Nederlanders waren overwinnaars gebleven, maar de triomf had hun menig kostelijk offer gekost. Van Gent, Van Brakel, Hasselaar en vele anderen hadden voor 't vaderland hun leven gelaten

Maar niet vruchteloos.

Weer was gebleken, dat de kleine Republiek op zee zich door niemand liet ringelooren.

Ja, *op zee* wist De Ruyter wel eerbied af te dwingen voor de oude, roemrijke driekleur.

Maar *te land* ?

Tot op de vloot waren sombere geruchten doorgedrongen.

Er werd zelfs gefluisterd dat de Franschen reeds den Rijn waren overgetrokken. De Witt zou er wel meer van weten, maar de gewone man hoorde bitter weinig.

Maar — zou dat waar kunnen zijn!

Wat dan?

Dan was de Republiek verlóren!

Had trouwens Lodewijk XIV, de snoevende Zonnekoning, niet meer dan eens beweerd, dat hem de Republiek „rechtens toekwam”?

Hoe zou 't in patria zijn?

Menig heldenhart was met bange zorg vervuld, toen eindelijk de Zeeuwsche kusten zichtbaar werden

HOOFDSTUK X.

Radeloos, redeloos, reddeloos

Ja, er was in 't lieve vaderland heel wat gebeurd

Maandenlang was de zwijgzame Pietersen met bange gevoelens vervuld geweest; hij verwachtte noodweer. „Als 't komt,” zei hij meer dan eens tot Meeuwsen, „dan zal 't ráák zijn Dan moge God land en volk genadig zijn!”

En 't noodweer kwàm en — 't wàs raak

De stormklok loeide over Holland. 't Leek wel of alle dijken tegelijk waren bezweken, of 't oogenblik gekomen was, dat heel de eens zoo machtige Republiek voor immer zou ondergaan

De stormklok loeide — maar wie vermocht thans te helpen?

Het volk, dat tot aan verre kusten bekend was om zijn kloekheid van geest en vastberaden optreden, werd door een alles overstelpende radeloosheid aangegrepen.

En er was geen redder in dezen grooten nood

Was er geen redder?

Eén was er, Die 't geschrei van Zijn volk hoorde en opmerkte, Die zelfs in den bangsten nood volkomen uitkomst schenken kon

Maar — zou de Heere God redding willen beschikken?

Zou 't bij Hem wellicht een afgesneden zaak zijn?

Zou Hij de Republiek en al haar inwoners niet laten dolen en omkomen op de zelf-gekozen paden?

Dan nog zou de Heere God rechtvaardig zijn!

„Maar Hij wil er van den huize Jacobs om gebeden zijn,” zei Pietersen.

Goddank! — er was nog *een kern* overgebleven!

Een kern, die óók ontroerde en vervaard stond bij 't geweldigste noodweer, dat ooit over deze landen is losgebarsten, maar die — zelfs nú — bleef standhouden, als ziende den Onzienlijke....

Een overblijfsel naar de Verkiezinge Gods was er en bleef er.

En terwijl van allen kant de oorlogsverklaringen naar Den Haag werden gezonden, zong 't in het hart van dat volk — wel heel zacht, maar nochtans bezielend —: „'k Heb met den Heer der heeren een vast verbond gemaakt....”

En bij elken maaltijd gingen de hoeden en mutsen af en werd, als ook Hiskia eens deed, de nood van land en volk den Heere bekend gemaakt.

De alwetende God wist alles — maar nochtans: Hij wou er om gebéden zijn.

't Is zoo: de regeering was radeloos, het volk redeloos, het land reddeloos....

Zóó was 't voor wie niet vérder zag.

Maar ook toen waren blikken gericht op de dingen, die men niet ziet en die nochtans blijven als álles vergaat.

Doch desondanks — de verslagenheid was groot.

Ook en vooral in Dordrecht.

De eene Jobsbode na den anderen rende aan.

Kleefsland, door Staatsche troepen bezet, werd door de Franschen berend, en stad op stad ging verloren....

Oldenzaal, Ootmarsum, Enschedé en Almelo waren weldra in 't bezit van den overmachtigen vijand....

Vlak daarop kwam als een donderslag de mare: De Franschen zijn bij Elten over den Rijn getrokken en bevinden zich reeds in de Betuwe! Dat wilde zeggen: het

Staatsche leger van 22.100 op 9000 man verminderd. Naar de meening van den Prins van Oranje beteekende deze overtocht: de gansche ruïne van den Staat....

En nóg was aan de Jobs-tijdingen geen einde.

't Gansche land werd door krijgsbenden overstroomd.... Zonder slag of stoot werden de meeste vestingen vermeesterd.... Binnen vier weken waren Gelderland, Overijssel, Drente en Utrecht overheerd, Woerden en Naarden bemachtigd — Amsterdam bedreigd....

Kón, mócht men nog op uitredding hopen?

Sober, maar zeer welsprekend is 't gezegd ¹⁾: „Elk scheen zijne sententie des doods ontvangen te hebben; de ambachten stonden stil; de winkels waren toegedaan; de rechtbanken gesloten; de academiën en scholen maakten vacantie; de kerken te klein voor alle de benauwde harten; vele verzonden vrouwen en kinderen met hun schat naar andere landen; vele vergroeven kostelijkheden in kelders, putten en hoven. De raadslagen der meeste regenten waren confuus. De obligatiën op het land liepen af tot 30 en minder ten honderd, de Oostindische actiën, voorheen tot f 572 verkocht, werden aangeboden voor f 250....”

Marieke Pietersen was alleen thuis. Zij wachtte op haar vader voor 't avondeten.

Hij was laat. Zeker moest er in de stad wat bijzonders gebeurd zijn, want altijd was hij man van de klok.

Marieke zag er vermoeid uit. Haar gezonde, frissche kleur was de laatste weken getemperd; de blauwe oogen keken bedrukt de wereld in; haar vroolijke lach werd in dagen niet gehoord.

Maar hoe zou 't ook anders kunnen? Zij was een echte dochter van haar vader en leefde mee in de geweldige gebeurtenissen van dezen tijd.

En ook: meer dan een maand was Jan Meeuwssen nu

¹⁾ Door Valkenier in „Verward Europa”.

al weg. Dat was hard, maar de onzekerheid omtrent zijn lot was een nog zwaarder kruis.

Heel Dordt was in geweldige beroering gekomen door de tijding van den zeeslag van Solebay. De Ruiter was weer overwinnaar gebleven! — deze mare was een vriendelijke lichtstraal geweest in den stikdonkeren nacht.

Doch — waar de Hollandsche zeeleeuw zich weer zoo geducht had geweerd, daar zou ook wel veel kostelijk Hollandsch bloed zijn gevloeid....

Marieke's gedrukte stemming was dan ook alleszins verklaarbaar. En zooals 't hier was, zoo was 't ook een paar huizen verder in de Tolbrugstraat: in de ouderlijke woning van Jan.

Jan Meeuwsen en Marieke Pietersen kenden elkaar van hun prilste kinderjaren af. Zoo lang Meeuwsen in de Tolbrugstraat woonde, had hij met Pietersen in hartelijke vriendschap geleefd. De man, die slechts zelden sprak en zijn woning alleen verliet om naar zijn werk en de kerk te gaan, vertoefde gaarne aan den haard van 't eenvoudige, geloovige echtpaar, dat hem zoo in alles verstond.

Ongemerkt was de vriendschap van Jan en Marieke tot warme genegenheid overgegaan, en die genegenheid had zich eindelijk geopenbaard in oprechte liefde.

„Wacht nog maar gerust vijf jaar,” had Pietersen zijn dochter wel eens geplaagd. „Lieve kind! de tijden zijn er niet naar om aan trouwen te denken....”

Maar nu Jan Meeuwsen zoo lang weg was en wie weet zich in welke gevaren bevond — ja, nu bekeek ook Pietersen de zaak van een anderen kant. Hij zelf had dien schoonen tijd toch ook gekend, en met weemoed dacht hij terug aan de zonnige jaren, die nu o zoo ver in 't verleden lagen....

Toen Jan Meeuwsen met 't plan voor den dag kwam den Engelschen tocht mede te maken, was Marieke noch haar vader er erg mee ingenomen.

't Was te begrijpen, dat een minnend hart van een zoo

lange scheiding niet hooren wilde, vooral niet waar haar Jan door duizend gevaren zou zijn omringd.

De bezwaren van Pietersen waren van anderen aard. Dat in deze eeuw, waarin de Hollandsche wimpels tot in de uithoeken der wereld werden gezien, een jonge, kloeke gast 't verlangen in zich voelde opwaken óók moeders pappot vaarwel te zeggen en mee te helpen den voorspoed en den roem van 't vaderland te verhoogen — dát vond Pietersen niet alleen begrijpelijk, maar meer dan eens mompelde hij bij zichzelf: als ik twintig jaar jonger was, bleef ik evenmin thuis.

En dat jonge kerels, die 't Hollandsche hart op de goede plaats droegen, zich de handen voelden jeuken om den trotschen Engelschman aan 't verstand te brengen, dat een volk, dat tachtig jaren voor zijn vrijheid vocht, zich niet laat ringelooren — ja, dáár kon Pietersen ook in komen.

Maar deze tocht naar Engeland, uitgedacht door Johan de Witt en in zekeren zin onder leiding van den Dordtschen Ruwaard — neen, dáár zou Pietersen niet voor te vinden zijn geweest.

Doch dat moest Jan Meeuwsen ten slotte zélf weten. En Pietersen wist van hem, dat 't doel niet was den trotschen Cornelis de Witt te dienen, maar wel 't bedreigde vaderland.

Toen de Hollandsche vloot bij de Zeeuwsche kust op versterking wachtte, had Jan kans gezien aan een parlevinker twee brieven mede te geven naar Dordt: één voor zijn ouders en één voor Marieke.

Geheel onkundig was zij dus niet; zij wist — en wat was zij er blij om geweest — dat haar bootsman 't uitnemend maakte.

„Voor God en het Vaderland!” — zóó had Jan zijn brief besloten en het kloeke, Hollandsche meisjeshart van Marieke Pietersen gaf op die heerlijke leuze een krachtige echo.

Maar na dien brief had zij niets meer gehoord, en

in dien langen tusschentijd was de vreeselijke slag van Solebay gestreden....

Was 't dan wonder, dat zij beefde als zij er aan dacht wat gebeurd kón zijn?

„In dezen nood kan alleen God uitredding geven,” was haar vader de laatste weken gewoon te zeggen. Hij doelde daarbij op een anderen nood dan die 't hart van zijn eenig kind verschrikte — nochtans was Marieke 't met dit woord geheel eens: God, die het vaderland kon redden, kon óók redden hen, die waren uitgegaan om de vijanden van dat vaderland te bekampen.

En als zij dan opstond van haar knieën, daalde in haar hart een groote vrede en ontlook in haar de hope, dat God haar gebed verhooren zou....

Eindelijk kwam Pietersen thuis.

Met één oogopslag zag Marieke: er moest iets heel bijzonders zijn gebeurd, groote dingen hadden plaats gegrepen.

„Dinsdag is onze Prins te Veere tot Stadhouder uitgeroepen!”

Was dát de stem van Pietersen, van den zwijger?

Wat klonk dat gemeenzaam, vertrouwelijk, bijna kinderlijk: *onze Prins!*

Ook Marieke voelde een blijde trilling door 't hart gaan. Ze had Oranje gemind, altijd, van haar kinderjaren af. Zou ze zich dan niet verheugen nu het Kind van Staat, de gevangene van Johan de Witt, eindelijk, eindelijk geroepen werd de plaats in te nemen, door zijn doorluchte voorvaderen met zooveel eere vervuld?

Opeens vloog de buitendeur open.

Daar stond Geert Meeuwsen.

„Weet je 't al?” schreeuwde hij. „Morgen komt Jan thuis!”

Neen, dat wisten ze niet: Marieke noch haar vader.

Een poosje later trad ook Meeuwsen de woning van Pietersen binnen.



„De Ruwaard is ziek,” deelde hij mede. „De Staten hebben hem verlof gegeven de vloot te verlaten en huiswaarts te keeren. Morgen kan het fluitschip weer in Dordt zijn.”

Dat was wel heel belangrijk nieuws, waarvan vooral Marieke vreemd opkeek. De Ruwaard zou dus weldra weer thuis zijn, maar... was er ook wat van Jan bekend?

Meeuwsen begreep den vragenden blik van 't meisje wel.

„En jouw ruwaard komt morgen ook thuis! Hij moet 't heel goed maken, heeft Hendrik Smits me verteld.”

Marieke wilde nog veel meer weten, maar meer wist ook Meeuwsen niet.

Maar wist ze eigenlijk ook niet reeds genoeg?

Morgen zou Jan gezond en wel in Dordt zijn!

Ze ging naar boven, want ze moest aan haar dankbaarheid uiting geven.

En geknield voor een stoel stamelde ze haar dankgebed.

Ze kon moeilijk de juiste woorden vinden.

Maar de Heere God verstond haar tóch wel....

Lang bleven Pietersen en Meeuwsen met elkander in gesprek.

Zeker, dezen Donderdagavond was er overvloedige reden om God te danken.

Maar niet minder oorzaak om Hem in ernstig smeekgebed aan te roepen.

De toestand van 't vaderland kón schier niet erger worden.

Tegenover het droeve overschot van 't Staatsche leger stond een vijandelijke strijdmacht van 130.000 man, aangevoerd door de bekwaamste generaals. En dat machtige leger was reeds tot in het hart van 't land doorgedrongen.

En dan de stemming van 't volk....

Zelfs Johan de Witt, die voorzichtig met woorden was, wyl vooral op zijn woorden gelet werd, moest erkennen: „De zaken loopen dagelijks van kwaad tot erger, en het allergrootste kwaad is een genoegzaam generale wildheid en ongehoorzaamheid van alle de ingezetenen in de steden en ten platte lande.”

Pietersen vreesde echter nóg meer een ander gevaar.

De aristocratie liet geen poging onbeproefd de plaats te behouden, die zij tijdens de tusschenregeering ¹⁾ had weten te veroveren.

„Om die plaats te behouden, zullen de regenten desnoods de geheele Republiek aan Frankrijk verkoopen!” zei dominee Dibbitz vanmorgen, en dit sarcasme was helaas droeve waarheid.

Dat was erg — maar zelfs dát was nog 't *ergste* niet.

¹⁾ Bekende benaming van het tijdperk 1650—1672.

Tachtig jaren hadden de vaderen gestreden voor vrijheid van consciëntie — zou die kostelijkste aller volksgoederen thans weer verloren gaan?

't Gevaar daartoe was niet te licht te achten!

De Zonnekoning was immers aanvoerder in dezen strijd?

Voor al voor dát gevaar hadden de „kleine luyden” oog.

Die nood vooral werd gevoeld, en deed hen roepen en schreien tot God.

Want — de voortekenen wáren er al....

In Utrecht werd reeds in een kerkgebouw der Gereformeerden de mis bediend.

In Doesburg staken de Pausgezinden het hoofd reeds op, „zeggende den Magistraat niet meer te kennen en den Gereformeerden geen kerk te willen gunnen.”

En had Koning Lodewijk den Roomsch-gezinden hoven niet reeds doen weten „dat de oorlog zou strekken tot voortplanting van het geloof en straffe der ketters”?

— Och, of de Heere ook tháns 't gebed van Zijn volk hooren wilde!

HOOFDSTUK XI.

De terugkeer van Cornelis de Witt.

Vrijdag 24 Juni keerde Cornelis de Witt, Gevolmachtigde op 's Lands vloot, in zijn geboortestad Dordrecht terug.

En wie dacht niet aan een gelijke gebeurtenis, nu bijna vijf jaar geleden?

Een gelijke gebeurtenis — ja, maar toch zoo geheel anders

Men schreef 17 September 1667

De middagzon van den schoonen nazomerdag straalde in ongetemperde kracht. Zij overgoot de oude stad en breede stroomen met een zee van licht en tooverde op land en water de heerlijkste kleurschakeeringen.

't Scheen wel of heel Dordt uitgelopen was naar het Groothoofd. Honderden mannen, vrouwen en kinderen verdrongen zich buiten de trotsche poort, waarvan de koperen koepel, fel door de zon beschenen, wel een vuurhaard geleek.

Alle standen der bevolking waren hier vertegenwoordigd; een algemeene verbroedering had zich van de stad meester gemaakt, en allen waren vervuld met dezelfde gedachte en beziel door hetzelfde verlangen. En jong en oud tuurde naar den verren horizon; aller oogen waren gevestigd op de Noord, die vlak voor het Groothoofd zich uitstrekt naar Rotterdam.

't Kostte waarlijk geen inspanning om uit te vinden wát toch aller gedachte en verlangen bezighield.

Ras was 't duidelijk, en ieder was er vól van: de Dordtsche Burgemeester Cornelis de Witt keerde terug van de Engelsche expeditie!

En dat men hem een hartelijke ontvangst wilde bereiden, daarvan waren de bewijzen overvloedig aanwezig.

Alles wat Dordt aan strijdbare mannen bezat was hier tegenwoordig, en ze hadden zich keurig uitgedost, de dappere musketiers, die er zoo manhaftig en strijdvaardig uitzagen.

Niet minder dan tien stukken geschut stonden opgesteld, met de bedienende manschappen er bij — zóó gereed om lustig los te branden.

Doch zelfs geen kind was bang voor deze vreeselijke werktuigen, want ieder wist: áls eindelijk de metalen monden zouden gaan spreken, dan zou de vreugde eerst haar hoogtepunt hebben bereikt, dan zou de lang-verwachte weldra den Dordtschen wal betreden.

Maar lang liet dat met spanning verbeide oogenblik zich wachten.

Wel was 't druk op den gladden, glanzenden rug van de Noord: een menigte zeiljachten en roeibootten gleden her- en derwaarts.

Ieder zag dat lustig spelevaren echter voorbij — wat men wachtte, zou immers nóg schooner, véél schooner zijn.

Wachten duurt altijd lang en maakt ongeduldig. Maar op dezen heerlijken Septemberdag scheen ieder den tijd te hebben en heerschte er een opgewekte, monter stemming, die zich telkens uitte in kwinkslag en vroolijk gelach.

Dicht aaneengesloten, op sommige plaatsen zelfs opgepakt, stond men daar, velen reeds uren lang, en toch dacht niemand aan heengaan.

En steeds drukker werd 't en immer groeide de menigte nog aan, want 't groote oogenblik zou weldra aanbrenen....

„Daar komen ze! daar komen ze!” ging 't op eens van

mond tot mond en de duizendkoppige menigte staarde naar één punt: naar een kromming in de rivier, waar een kleine vloot zichtbaar werd.

Ja, daar kwamen ze — er was geen twijfel aan en ieder strekte den hals uit, opdat toch maar niets aan de lang op de proef gestelde belangstelling zou ontsnappen.

Cornelis de Witt, de Burgemeester van Dordrecht, keerde terug naar zijn geboorteplaats!

Als Gecommitteerde op 's lands vloot had hij den glorieuzen tocht naar Chattam medegemaakt.

Begin Juni was hij op de vloot van den grijzen De Ruyter aangekomen; van de onverwelkelijke lauweren op de Engelschen behaald, was hij getuige geweest. Hij bevond zich aan boord bij luitenant-admiraal Van Gent, toen deze het trotsche Engelsche zeekasteel de „Royal Charles” veroverde.

Deze tocht had Engeland met het noodige respect voor de Republiek vervuld, en reeds 31 Juli kwam te Breda de vrede tot stand.

En thans keerde Cornelis de Witt naar zijn vaderstad terug, en heel Dordrecht had zich opgemaakt om hem een blijde inkomste te bereiden.

Het sierlijke jacht, dat hem terugvoerde naar de oude Merwestad, was „deftig gemonteerd” en omstuwde van vele rijkelijk versierde vaartuigen.

Het was een feeststoet, die langzaam en plechtstatig op den glinsterenden stroom zich voortbewoog en waarop het oog van heel Dordt in spanning was gericht.

Plots dreunde de grond: de kanonnen brandden los en de tweehonderd en vijftig musketiers gaven vreugdeschoten.

Trompetters bliezen den naderenden Burgemeester een hartelijk welkom toe en de lucht daverde van luide vreugdekreten.

Driemaal, met lange tusschenpoozen, werden de stukken gelost, en toen de donder der laatste schoten langs de breede rivieroever was weggerold, meerde het jacht, waarop De Witt zich bevond.

Met moeite wisten de stadsdienaars de noodige ruimte te maken in den dikken menschenmuur; de honderden stonden tot vlak aan den waterkant en de achterste gelederen trachtten naar voren te dringen.

Eindelijk kon de loopplank worden uitgeworpen — nòg eens schetterden de trompetten een vèr-klinkende fanfare! — toen betrad de Gevolmachtigde der Staten van Holland den Dordtschen wal.

Hij werd door den geheelen Magistraat verwelkomd en tusschen twee Burgemeesters in schreed hij, sierlijk gekleed en schitterende in zijn volle mannelijke kracht, naar het huis, waar hij door familie en vrienden werd ontvangen.

En van uit de oude stad steeg een langgerekte jubelkreet naar den blauwen hemel, want Cornelis de Witt, de Gecommitteerde op 's Lands vloot, die het machtige Engeland in zijn eigen havens had opgezocht en doen beven, was als een vorst teruggekeerd in de stad, die hem zag geboren worden

Hoe geheel anders was *deze* thuiskomst

De Ruwaard ziek, terugkeerende naar een land en een stad, waar zijn naam, onafscheidelijk verbonden aan dien van zijn grooten broeder, door 't gepeupel werd gelasterd.

Maar dat was nog 't ergste niet: een man van eere dingt niet om de gunst van 't schuim eener natie.

Ook het echte, eenvoudige, trouwe Hollandsche volk keerde zich echter steeds meer tegen de De Witten. Nooit hadden ze veel van den Landprins en den Zeeprins ¹⁾

¹⁾ Sinds de tocht naar Chattam werd Cornelis de Witt door velen Zeeprins en de Raadpensionaris Landprins geheeten.

moeten hebben, maar jaren lang hadden zij in harde dienstbaarheid voor hen moeten bukken.

Die tijd was onherroepelijk voorbij.

Dat alles tegenliep, werd voor een niet gering deel op rekening der gebroeders geschreven.

En steeds luider werd de roep om den Prins van Oranje.

De volksopstootjes namen in Dordt sterk in kracht toe. En vele leden der Stadsregeering wáren inderdaad radeloos.

Wat een verschil: de terugkeer van Cornelis de Witt op 17 September 1667 en die op 24 Juni 1672....

Tóén kwam hij terug: op 't glanspunt van zijn macht en heerlijkheid.

Nú keerde hij weer: zijn ondergang zeer nabij....

De Ruwaard was hard ziek. Reeds op de vloot, maar met geen letter had hij in een der vele brieven aan zijn broeder van zijn ziekte melding gemaakt.

Johan de Witt vernam 't uit een schrijven van De Ruyter.

21 Juni gaven de Staten den Ruwaard verlof van de vloot naar huis te keeren.

En zoo keerde Cornelis de Witt dan terug in Dordrecht....

De belangstelling was niet groot, toen het fluitschip bij 't Groothoofd meerde.

Door eenige vrienden ondersteund nam hij plaats in de koets, die hem naar zijn woning in de Grootkerksbuurt bracht.

En toen hij door de Wijnstraat reed, hoorde hij duidelijk en telkens weer den kreet: „Oranje boven! De Witten onder!”

Heel den dag bleef 't rumoerig op straat, vooral in de omgeving van het Stadhuis.

En toen eindelijk de avond viel, werd 't nóg erger. 't Gepeupel uit de achterbuurten gedroeg zich of 't heer en meester was van Dordrecht.

Maar stil en rustig was 't in de woonkamer van den Ruwaard.

De oud-Burgemeester zat in een makkelijken stoel; hij hield een brief in de hand, maar lezen deed hij niet. Dacht hij na over den inhoud van 't schrijven of waren zijn gedachten met andere zaken bezig?

Zijn vrouw zat tegenover hem, met den twaalfjarigen Johan naast zich. Zij hield zich bezig met een fijn handwerkje; de knaap scheen in een boek verdiept.

't Was een gelukkig huwelijk, dat van Cornelis de Witt en Maria van Berckel. De Ruwaard kon geen betere keuze gedaan hebben. Zijn vrouw bekoorde niet alleen door zeldzame schoonheid, maar vooral door haar helder verstand, vaardig oordeel en innige vroomheid.

Zij had een moeilijke levensroeping te vervullen: vrouw te zijn van den afgemeten, stuggen Ruwaard. Maar zij volbracht die zware taak met een blijmoedig hart; zij kende geen grooter vreugde dan haar man tot hulp en steun en troost te zijn op den vaak moeilijken levensweg.

Cornelis de Witt zag er bleek en ziek uit. En af en toe perste hij de lippen op elkaar: als de pijn, door zinkingen veroorzaakt, in felheid toenam. Maar met geen woord sprak hij van zijn lijden, en nog minder wenschte hij beklagd te worden. Deze man was hard en onverzettelijk — voor anderen, maar wel 't meest voor zichzelf.

Zijn vrouw kende en zag dat lijden wel, maar ook zij zweeg. Doch onthield zij haar man den troost van 't woord, zij omringde hem met haar groote, opofferende liefde.

„Johan, 't is tijd om naar bed te gaan!”

„Ja, moeder,” antwoordde de knaap en hij sloeg zijn boek dicht. Toch bleef hij op zijn stoel zitten.

Ze keek hem opmerkzaam aan. Johan was een groot liefhebber van lezen, maar vanavond had hij moeite moeten doen zijn aandacht bij 't boek te houden. Soms staarde hij op 't papier zonder dat zijn oogen de letters zagen; dan weer schrok hij op en zag spiedend naar zijn ouders.

De Ruwaard, zèlf in gedachten verdiept, lette niet op zijn zoon. Maar Maria van Berckel merkte wel, dat er bij haar jongen wat aan haperde.

En nu weer bleef hij verstrooid zitten, met 't toegeslagen boek vóór zich.

„Ga nu naar bed, Johan — 't is hoog tijd.”

De knaap schrok van de zachte, vriendelijke stem van zijn moeder.

„Ja, moeder — ik ga al.”

Nu stond hij ook werkelijk op om zijn ouders goeden nacht te wenschen.

Scherp zag zij hem aan, maar hij ontweek haar blik. O, zij vergiste zich niet: haar jongen wilde wat verbergen.

„Johan, wat scheelt er aan?”

Hij kreeg een kleur en sloeg de oogen beschaamd neer.

„Niets, moeder.”

„Kijk me eens aan, Johan — mag je vader en moeder 't niet weten?”

Ook de oogen van den Ruwaard waren nu onderzoekend op zijn zoon gericht. Maar hij sprak geen woord.

Opeens begon de jongen hevig te snikken.

„Wat is er gebeurd, Johan?” vroeg de vader op zijn gewonen, strengen toon.

Johan antwoordde echter niet, maar zijn snikken ging over in hartstochtelijk huilen, en met beide handen bedekte hij 't gelaat.

„Is 't zoo erg, Johan — en mogen wij 't niet weten?”

Zacht sprak de moeder die woorden en ze legde haar blanke handen op de schouders van haar jongen.

„O moeder, de jongens plagen me zoo!” Met moeite bracht hij eindelijk die woorden er uit.

„Malle jongen!” lachte de Ruwaard luid. „Moet je dáár nu om huilen? Ik dacht toch, dat je flinker was!”

Maar de moeder lachte niet. Ze voelde, dat 't geen gewone plagerij was, die haar jongen had pijn gedaan.

Kleinzeerig was Johan allerminst — zijn droefheid moest dan ook een diepere oorzaak hebben.

„Johan, zeg je vader welterusten; ik moet nog even boven zijn.”

Onbeholpen veegde de knaap z'n tranen weg en trad op zijn vader toe.

„Welterusten, vader!” en hij kuste hem op beide wangen.

„Dag, Johan. En nu geen gekheid meer, hoor! Ga maar gauw slapen!”

Moeder en zoon verlieten de deftige, rijk-gemeubelde kamer.

En samen gingen zij naar boven.

Licht brandde er niet in de slaapkamer, maar dat was ook niet noodig. Want 't was een heldere zomeravond en 't raam was hoog opgeschoven.

Zij nam op een stoel plaats.

„Wat is er nu, Johan? . . . Vertel 't je moeder maar.”

De jongen lag op de knieën voor haar en verborg zijn gezicht in de plooiën van haar kostbaar kleed.

„De jongens plagen me elken dag . . . vooral vandaag . . . en ze zeggen zooveel kwaad van vader”

„Wát zeggen ze van vader?”

„O zoo veel, moeder Ze zeggen, dat vader in den laatsten zeetocht belet heeft de Fransche vloot te vernielen dat hij geen vloot tegen Cromwell in zee wilde brengen dat door zijn schuld de oude admiraal Tromp sneuvelde En ze zeggen nog veel meer Vooral ook, dat vader met oom Johan de grootste vijanden van den Prins van Oranje zijn”

't Scheen den jongen op te luchten, eindelijk iemand gevonden te hebben, die hij deelgenoot van zijn smart kon maken. En wie kon dat beter zijn dan zijn moeder, die nooit moede werd hem aan te hooren, die hem verstond en die hem zou troosten zooals alleen een moeder troosten kan?

Ja, Maria van Berckel verstond haar jongen. Een voor-gevoel had haar zooeven gezegd, dat 't leed van haar zoon in verband stond met de gebeurtenissen, die heel 't land en vandaag vooral heel Dordt in beroering brachten.

Ook zij leed onder den smaad en 't onrecht haar man aangedaan, maar dat hun kinderen in dien smaad moesten deelen, dát griede en pijnde haar wel 't meest.

„Stil maar, m'n jongen,” troostte ze fluisterend en haar zachte hand streelde zijn lokken. „Stil maar — op Zijn tijd zal God ons recht doen.”

Ze sprak deze woorden zacht, maar in haar fluisterend spreken klonk toch haar groot en machtig geloofsvertrouwen. Want ze was een geloovige, deze voorname vrouw. En zelfs de stormen, die weldra boven haar hoofd zouden losbarsten, vermochten niet haar 't geloof in Gods Vaderlijke zorg en leiding te ontnemen.

„Geloof je, m'n jongen, dat vader zoo slecht is als vele menschen van hem denken . . . ?”

Ontroerd greep Johan haar handen. „Moeder, hoe zou ik dat kúnnen gelooven . . . van vader, die voor 't land álles over heeft?”

Dankbaar drukte zij haar zoon een kus op 't voorhoofd. „Ik wist wel, Johan, dat je aan je vader niet twijfelde . . . Bid maar veel voor hem, jongen! . . . 't Is het éénige wat wij doen kunnen, maar 't is ook 't mééste . . . Dag, Johan — welterusten!”

Zij liet haar zoon alleen en zacht betrad ze 't aangrenzende vertrek.

In één bed lagen daar haar twee dochtertjes: de ruim vier-jarige Anna Elisabeth, en Maria, die in October drie jaar zou worden.

De lieve gezichtjes, met blonde krullen omlijst, waren op 't kussen goed te onderscheiden. De kleinen sliepen: rustig en kalm, onwetend van al 't leed, waarvan de wereld vol was . . .

Lang staarde de moeder haar kinderen aan en uit haar ziel steeg een vurig gebed naar boven: of de almachtige God haar *deze* kinderen laten wou.

De kleine Anna bewoog zich even. Een blijde glimlach speelde om haar lippen . . . „Papa! papa!” Ze droomde van haar vader, over wiens thuiskomst ze zoo blijde was geweest.

De moeder zag en hoorde 't. En ze kuste haar lievelingen goeden nacht . . .

Geruischloos verliet ze 't vertrek. Even luisterde ze nog aan de deur, waarachter haar jongen zich bevond — zou Johan al slapen?

Opeens bleef ze verschrikt staan.

Een paar ruwe stemmen zongen buiten: „Oranje boven! De Witten onder!”

De arme vrouw kromp ineen van pijn — kon men haar zieken man en slapende kinderen dan nóg niet met rust laten?

Gelukkig — de rustverstoorders hielden zich verder stil.

En de kleintjes sliepen door — wat wisten zij van den haat, die honderden hun vader toedroegen?

Ook Johan scheen te slapen. Rustig en regelmatig klonk zijn ademhaling.

Zacht begaf Maria van Berckel zich weer naar beneden.

Zij was lang boven geweest — de toren der Groote Kerk galmde tien slagen over de oude stad . . .

Mevrouw De Witt had vijf kinderen. Drie sliepen boven. 't Jongste kind, een meisje van bijna een jaar, was beneden in de slaapkamer der ouders.

Haar oudsten zoon, Jacob, trof zij, toen ze de woonkamer weer betrad, bij zijn vader aan.

Maria van Berckel was gewoon te zeggen: „Ik heb vijf kinderen in huis en vijf op 't kerkhof.” Haar doode kinderen had ze innig en lang beweend; voor haar levende kinderen was ze een trouwe, zorgzame, liefdevolle moeder.

Jacob de Witt zou in November negentien jaar worden. Hij was de trots van zijn vader en vertoonde in karakter en optreden sprekende gelijkenis met hem.

Over dezen zoon werd veel gesproken. Toen Cornelis de Witt de post van Gevolmachtigde op 's lands vloot werd aangeboden, had hij de voorwaarde gesteld, dat, zoo hij op dezen tocht kwam te vallen, zijn oudste zoon hem zou opvolgen als Ruwaard van Putten. Eerst toen hij deze toezegging kreeg, had hij de benoeming aangenomen.

Mevrouw De Witt nam haar plaats aan tafel weer in.

„Hoe is 't buiten op straat?” vroeg de Ruwaard aan Jacob, die pas was thuis gekomen.

„'t Is erg rumoerig, vader!”

„'k Heb ze zooveen hier voor de deur wel hooren schreeuwen: Oranje boven!” ging De Witt grimmig verder.

„Het volk schijnt te meenen, dat alleen *de Prins* redding kan brengen . . . Dwazen die ze zijn! Wat zal een jongen van een en twintig jaar uitrichten tegen de groote legers onder aanvoering van de beste generaals?”

Jacob wilde antwoorden, maar zijn moeder maakte een beweging 't niet te doen. 't Was voor den zieken Ruwaard niet goed zich op te winden. En dat *zou* hij doen als zijn zoon hem vertellen ging wat op dezen rumoerigen avond in Dordt te zien en te hooren was.

Jacob begreep zijn moeder en zweeg.

De Ruwaard ging nog een poosje voort zijn hart te luchten, maar daar niemand sprak, was zijn toorn ook weer spoedig gestild.

Jacob las dankbaarheid in den blik, waarmee zijn moeder hem aanzag.

Want o, zij kende haar man! Wanneer 't over de besturing des lands ging, was hij de trotsche, hoovaardige regent, ongenaakbaar voor ieder, die voor een andere meening dorst uitkomen. En vooral ten opzichte van den

Prins van Oranje was hij onverzettelijk. Johan de Witt was een beminnelijk en toegeeflijk man in vergelijking met zijn broeder. De Raadpensionaris geleek op zijn moeder: de liefvallige, levendige Anna van den Corput. Maar de oud-Burgemeester van Dordrecht was het evenbeeld van zijn vader: den stroeven, hoekigen Jacob de Witt, die Loevestein nooit vergeten zou . . .

Cornelis de Witt was moe van 't lange opzitten; hij verlangde naar rust.

Leunende op den schouder van zijn zoon begaf hij zich naar de slaapkamer.

Ook mevrouw De Witt maakte zich gereed ter ruste te gaan.

Juist toen de slaapkamer was bereikt, hoorde men op straat voor 't huis groot rumoer.

Luid viel de zware klopper op de voordeur.

De Ruwaard werd nog bleeker, maar vrees kende hij niet. Zijn oog zocht naar 't zwaard, dat hij bij Chattam en Solebay gedragen had.

„Hoor dat grauw eens te keer gaan!” knerste hij tusschen de sterke tanden. „Laat ze maar binnenkomen — ik zal dat gepeupel wel te woord staan!”

Jacob wilde zich naar de voordeur begeven, maar zijn moeder hield hem tegen.

„Blijf hier, bij je vader!” beval zij op strengen toon.

Toen ze straks boven bij haar kinderen den oproerkreet had gehoord, was ze ontsteld en een oogenblik als verlamd van schrik. Maar nu was zij kalm en beslist, en met vasten tred begaf zij zich naar de voordeur.

Maar Hendrik Smits was haar al vóór. Hij stond voor de gegrendelde deur en luisterde scherp.

„Wat is er, Hendrik? Wie staan daar buiten?”

Hij bracht den vinger aan den mond, als een verzoek aan zijn meesteres zich stil te houden. Misschien was 't maar een looze poging geweest om de bewoners van dit huis schrik aan te jagen.

Maar weer viel de klopper op de eikenhouten deur: hard en dreigend, als een bevel om zonder verwijl open te doen.

De dienstbode, die reeds ter ruste was gegaan, verscheen ook in de gang: met knikkende knieën en grooten angst op 't bleeke gezicht. „O Hendrik!” huilde ze, „houd de deur toch goed gesloten!”

Smits was niet anders van plan.

Maar zijn meesteres duwde hem op zijde. Zij opende 't luikje in de deur en keek door de tralies naar buiten. Ze zag eenige mannen staan.

„Wat komen jullie zoo laat hier doen?” vroeg ze scherp.

„Doe de deur open!” klonk 't van buiten. „En gauw ook, of we trappen ze in!”

Zij schoof de grendels af en stak de hand uit naar den sleutel.

„O, mevrouw!” gilte de dienstbode. „Ze zullen ons allemaal vermoorden!”

Ook Smits zag zijn meesteres vol ontzetting aan.

Maar zij bleef kalm en vastbesloten.

„Men wil binnenkomen! Goed, 't zal gebeuren!”

't Volgend oogenblik draaide zij 't slot om en opende de deur.

Een viertal mannen drong met onstuimig geweld naar binnen. De kerels waren dronken; een hunner hield een groot mes in de vuist.

Even deinsden ze terug, toen ze daar opeens voor mevrouw De Witt stonden.

Zij stond daar in de door een lantaarn flauw verlichte gang: onbevreesd, hoog opgericht, de donkere, door-dringende oogen op de indringers gericht. Haar indrukwekkende gestalte vertoonde geen zweem van vrees of schrik.

„Wie verleent jullie het recht mijn huis binnen te dringen,

en wat wenschen jullie in 't nachtelijk uur hier te doen?"

Ze sprak als een koningin, die zich van haar overmacht ten volle bewust is. En toch was alleen haar huisknecht bij haar. De dienstbode had ijlings de vlucht genomen.

„Oranje boven! De Witten onder!" lalde een der dronken mannen.

„Zóó, willen jullie de zaak van Oranje dienen? Dat geeft mij geen hoogen dank van de voorstanders van den Prins!"

Snijdend-scherp klonk haar stem; meer dan ooit voelde zij zich de vrouw van Cornelis de Witt.

„Wij moeten den Ruwaard spreken!" schreeuwde er een, die wel 't meest nuchter scheen.

„Mijn man is ziek en ligt te bed. Bovendien is 't nú geen tijd aan onbekende personen toegang tot hem te geven."

De indringers werden brutaler. Een oogenblik waren zij onder den indruk geweest van die statige gestalte daar



voor hen, maar nu rees voor hun benevelde gedachten weer 't beraamde plan: zij moesten den Ruwaard hebben.

Hendrik Smits hield de indringers scherp in 't oog; niet één beweging ontging hem. Hij stond naast zijn meesteres, gereed om haar zoo noodig te beschermen.

„Kom mee! Als ze ons niet zeggen wil waar de Ruwaard is, dan zullen wij zelf hem wel opzoeken!”

't Was de man met 't mes, die deze woorden sprak. Hij zwaaide met zijn wapen boven 't hoofd en strompelde naar de dichtstbijzijnde deur. De anderen volgden hem op den voet.

De toestand werd gevaarlijk en uit 't hart van Hendrik Smits steeg een vurig smeekgebed op. God alleen kon hier helpen en zijn meester en alle huisgenooten bewaren.

Juist toen de indringers de deur bereikt hadden, klonk uit 't achterhuis verward gedruisch. De schelle stem der dienstbode was duidelijk te onderscheiden, maar er schenen nog meer menschen in huis te zijn.

Smits hoorde 't; en ook mevrouw De Witt luisterde scherp toe.

Een groote angst maakte zich plots van haar meester. Zouden in het achterhuis nog andere personen zijn binnengedrongen? Dan stond werkelijk 't ergste te vreezen. Want wat konden zij en Smits tegen zulk een overmacht beginnen?

Opeens vloog een deur aan 't einde der gang open. En aan 't hoofd van een vijftal soldeniers verscheen de dienstbode.

Het dappere meisje was door 't groote lawaai op de voordeur geducht geschrokken. En toen haar meesteres de vier mannen binnenliet, was zij een bezwijming nabij.

Ze was gevlucht, maar vergat geen oogenblik 't groote gevaar, waarin de huisgenooten verkeerden. In nachtgewaad was zij gerend naar 't Stadhuis, dat gelukkig dicht bij was.

Daar had zij de wacht meedeeld wat er ten huize van den Ruwaard gebeurde.

Aanstands waren vijf soldeniers met haar meegegaan en door het achterhuis kwamen zij in de gang, waar de brutale indringers zich bevonden.

Het zien van de gewapende macht werkte ontnuchterend op de booswichten.

Ze stoven naar de voordeur: als een troep kwajongens die kattekwaad hebben uitgehaald en plotseling door den meester worden betrapt.

Spoedig was de rust in 't huis van den Ruwaard hersteld.

„Ga nu maar slapen,” zei Maria van Berckel tot haar man; „het gevaar is geweken.”

„Tenminste voor dit oogenblik!” antwoordde De Witt norsch.

Niet-begrijpend zag zij hem aan — wat bedoelde hij toch?

„Het volk haat ons, Maria — o, het haat ons met een doodelijken haat: Johan, maar *mij* nog meer . . . En ze zullen niet rusten . . .”

Hij voltooide den zin niet, want hij zag den grooten angst op 't gelaat van haar, die hij lief had.

„Ga nu slapen, Maria — en God zal voor ons zorgen . . .”

HOOFDSTUK XII.

Nog een thuiskomst.

Neen, groot was de belangstelling niet, toen het fluitschip van Cornelis de Witt bij 't Grootthoofd meerde.

Deze thuiskomst haalde niet bij die van vijf jaar geleden.

Maar tóch waren er ook nu wel, die met spanning de komst van 't schip tegemoet zagen.

En onder hen behoorde Marieke Pietersen.

Zij kon 't dien Vrijdagmorgen in huis niet uithouden; als met vleugelen aan de voeten was ze weggesneld, en wel een uur lang liep zij in de brandende zon op de Merwekade te wachten.

„Zoo, Marieke, ook hier? — 'k had je heusch nog niet opgemerkt.”

„En 'k loop hier toch al een heel poosje,” antwoordde de frissche deern, terwijl ze trachtte zich met den zakdoek wat koelte toe te wuiven.

't Was de oude Kees Vonk, een bekende Oranjeklant, die haar had aangesproken. Ze had hem al eerder opgemerkt, maar de grijsaard was al dien tijd in druk en gewichtig gesprek geweest met eenige omstanders, waarbij hij zich slechts af en toe de moeite gunde met de oude maar nog scherpe oogen naar de Noord te kijken.

Maar nú had hij Marieke toch ontdekt, en hij maakte zich aanstonds gereed tot een nieuw gesprek. Wachten duurt lang en op dezen dag al heel lang, maar Kees Vonk verveelde zich niet.

„k Wist niet, dat je zóóveel met den Ruwaard op had,” zeide hij met een schalksch knipoogje tot zijn buurman.

„Van u wist ik dat evenmin,” antwoordde het meisje gevat.

Marieke Pietersen stond nooit om antwoord verlegen, maar toch keek zij nu den anderen kant uit, als had ze weinig zin 't gesprek met den plaaglustigen grijsaard voort te zetten.

Haar opzet zou waarschijnlijk niet gelukt zijn, maar plots werd de aandacht van den ouden Vonk van 't meisje afgeleid.

Want heel in de verte naderde 't fluitschip van den Ruwaard, vergezeld van eenige jachten.

Neen — en de oude Vonk wist 't ook wel! — 't ging bij Marieke niet om den Gevolmachtigde van de Staten van Holland — hoe doorluchtig ook, zij beiden lieten haar koud.

Toch was ze met heel haar ziel er bij, toen de kleine vloot op den Dordtschen wal aanstevende.

Mèt den Ruwaard zou immers ook Jan Meeuwsen eindelijk weer in Dordt terugkeeren.

Toen ze gisteren die tijding vernam, had ze de uren geteld, die haar van dat oogenblik scheidden.

En eindelijk, eindelijk was dan nu dat oogenblik aangebroken

De dochter van Pietersen schonk den Ruwaard bijna geen aandacht. Hij reed trouwens ook aanstonds weg in de gereedstaande koets.

Waar zou Jan toch blijven? — nóg had zij hem niet gezien.

Opeens ontdekte ze haar bootsman, die ze uit honderden zou herkennen, en blij verrast wuifde zij hem met haar zakdoek toe.

Toen zag Jan Meeuwsen haar ook en zwaaiende met de muts beantwoordde hij haar groet.

't Was daar op het jacht een geroezemoes van belang,

en een oogenblik verloor Marieke Jan weer uit 't oog.

Maar ze bleef staren op éézelfde punt: waar ze hem zoo even gezien had. Waarom liet Jan toch zoo lang op zich wachten?

Eindelijk zag zij hem weer Hij klauterde en sprong van het eene jacht op het andere, en een oogenblik beefde ze bij de gedachte, dat hem nu nog, onder haar oogen, een ongeluk zou overkomen.

Haar vrees was echter geheel misplaatst — Jan Meeuwsen mocht dan al geen matroos zijn, hij was toch minstens even vlug en lenig. Hij versmaadde zelfs de loopplank, omdat die weg te veel óm was, en met een dreunenden sprong stond hij vlak vóór haar.

„Dag, Mieke!” groette hij en uit zijn oogen spraken liefde en trots, toen hij haar vol aanzag in 't knappe gezicht.

„Dag, Jan!”

Hij nam 't blozend gelaat tusschen zijn sterke, vereelte handen en kuste haar.

Schuchter weerde zij hem af — wat moesten de menschen wel niet van zulk een begroeting zeggen? Gelukkig, niemand scheen op hen te letten, en met tranen der dankbaarheid in de heldere oogen zag zij tot hem op.

„'k Ben zoo blij, zoo héél blij, dat je weer in Dordt bent!”

Meer zei ze de eerste oogenblikken niet, want haar hart was te vol en ze kon geen woorden vinden om aan haar dankbaarheid uiting te geven.

Maar Jan Meeuwsen behoefde niet naar woorden te zoeken, want hij had veel te vertellen.

En Marieke luisterde maar en ze was onuitsprekelijk blij, dat ze die stem weer mocht hooren

Dat was een ontmoeting, toen moeder Meeuwsen haar oudste weer in de armen sluiten mocht Of zij hem uit den dood had weergekregen!

En wat waren ook vader en Geert blij, toen Jan daar weer op zijn oude plaats aan tafel zat.

Wat was er veel te vragen en te vertellen! Want veel was er in die maand gebeurd: op zee, maar schier nog meer te land, en niet in de laatste plaats te Dordt . . .

Marieke moest naar huis.

Straks zou Jan een bezoek bij haar vader brengen.

Eerlijk gezegd: hij zag er wel wat tegen op.

Hij was vol over de wonderen van Hollandsche dapperheid, die hij op de Engelsche wateren had aanschouwd. Geestdriftig vertelde hij aan ieder, die maar luisteren wilde, dat Michiel de Ruyter voor geen vijftig maal sterkere vijandelijke vloot bang was.

Maar in één adem voegde hij er aan toe, dat de Dordtsche oud-Burgemeester minstens even dapper was als de oude vlootvoogd. Had hij niet met eigen oogen gezien, dat Cornelis de Witt, in 't heetst van den vreeselijken slag, terwijl dooden en gewonden om hem heen vielen, op het dek zat: even rustig en kalm als zat hij op een mooien zomeravond in den tuin achter zijn woning?

Dat had bij Jan Meeuwsen bewondering gewekt voor den Ruwaard en aan die bewondering gaf hij in ronde woorden lucht.

Tegenover Pietersen zou hij echter moeten oppassen. Jan stond bij hem in een goed blaadje, maar als de politiek om den hoek kwam gluren, als 't ging over De Witt — dan viel met Pietersen moeilijk te praten, dan was zwijgen de wijsste partij, die men kiezen kon.

Om die reden zag Jan wel wat tegen de ontmoeting op, maar de gedachte, dat hij weldra weer bij zijn Marieke zou zijn, deed hem toch met groote stappen naar de bekende woning spoeden.

Pietersen opende juist de huisdeur, toen Jan aankwam.

Een glimp van vriendelijkheid gleed over zijn stroef gelaat, toen hij den jongen Meeuwsen plotseling vóór zich zag.

„Dag, Pietersen — hoe gaat 't er mee?”

„Zoo, ben jij daar!” en de toegestoken hand werd stevig gedrukt.

Zonder een woord meer te spreken begaf 't tweetal zich naar het woonvertrek. Jan verwonderde zich niet over deze schijnbaar koele ontvangst — hij kende Pietersen.

't Was volop zomer; de ramen stonden open, en Jan zag, dat Marieke in 't kleine maar goed onderhouden hofke stond.

Op zijn teenen loopend naderde hij haar.

Zij merkte hem eerst op, toen hij vlak bij haar stond. Met een uitroep van blijde verrassing begroette zij hem.

„Ben je daar al — ik dacht, dat je veel later zou komen.”

„Dus zal ik nog maar een poosje weggaan tot het mejuffer belijft mij te ontvangen.”

Zij had zijn hand genomen en hield die stevig vast.

Vóór zij er op bedacht was, had hij haar een kus ontstolen. Schuw keek ze naar binnen: bang, dat haar vader 't zou bemerkt hebben. Haar vrees bleek echter ongegrond, want Pietersen had plaats genomen met zijn rug naar 't raam.

De beide jonge menschen gingen ook naar binnen.

Met innig welgevallen nam Jan Meeuwsen deze bekende omgeving op. Hoe had hij de laatste weken vaak verlangd hier te zijn: in die kleine maar gezellige kamer, waar hij in de stipte orde en keurige zindelijkheid de hand van Marieke herkende.

Pietersen zat in zijn grooten, gemakkelijken stoel. Naast hem had Marieke plaats genomen en aan haar rechterzijde zat Jan Meeuwsen: met een dankbaar hart, in blijde, gelukkige stemming.

„Hoe lang ben je nu weg geweest?” vroeg Pietersen.

„Vier weken!” antwoordde Jan, en hij zei 't met zooveel gewicht of 't minstens vier jaar was geweest.

„En vertel eens wat je allemaal hebt meegemaakt.”

Marieke was blij, dat haar vader zóó goed te spreken was. Ze had Jan al gezegd wat hij vertellen en wat hij verzwijgen moest — 't zou haar zoo spijten als vlak na de lange scheiding harde woorden zouden moeten vallen. Als hij haar raadgevingen nu ook maar opvolgde

Het gesprek met Pietersen was èn Jan èn Marieke best meegevallen.

En in de opgewektste stemming werd door 't jonge paar een avondwandeling ondernomen.

Eindelijk waren zij weer samen De droefheid en de vreeze waren in de lange weken der scheiding groot geweest, maar de blijdschap en dankbaarheid waren nu nog grooter.

En zij spraken tot elkander van hun jonge, sterke liefde, die vaak gesidderd had, maar nu in hen haar schoonste zangen zong.

Weldra hadden zij de drukke binnenstad, waar de uitgelatenheid steeds grooter en luidruchtiger werd, achter zich.

Zij liepen weer hand aan hand, zooals ze 't vroeger als kinderen zoo vaak hadden gedaan.

't Was een heerlijke zomeravond. De avondster scheen helder en klaar en alles ademde rust en vrede — alles stemde in in 't lieflijk lied van wederzien en toekomst-droomen

Ja, nu kon Marieke Pietersen weer spreken en haar kloeke bootsman luisterde aandachtig, want zij had hem van wel duizend dingen te vertellen.

„Eens heb ik gedroomd, Jan dat je beide beenen waren afgeschoten door een kanonskogel 'k Was er akelig van en kon urenleng niet meer in slaap komen.”

Voor zooveel bezorgdheid was Jan Meeuwzen zeer gevoelig, maar toch liet hij er weinig van merken.

„Dwaas kind — daarvoor zijn die Engelschen veel te

dom en veel te bang Al zouden ze morgen weer willen beginnen — ze kunnen *mij* krijgen, hoor!”

Vol schrik greep Marieke zijn arm, als was ze bang, dat ze haar held nu al weer verliezen zou.

„En ben *jij* heelemaal niet bang geweest?” vroeg ze dan opeens.

Deze plotselinge wending in 't gesprek bracht Jan niet weinig van streek. Want ja, hij wás bang geweest, meer dan eens. Niet voor de Engelschen — o, neen! maar voor den eigen land- en stadgenoot. Soms had hem, terwijl hij daar op de groote wateren ronddobberde, de vrees beslopen, dat een ánder dingen zou naar de gunst van haar, die hij 't knapste en liefste meisje vond in heel Dordt en in al de Vereenigde Provinciën. Maar dat kon hij zijn Marieke nu toch moeilijk zeggen?

„Hoor je me niet, Jan — ben jij al die weken heelemaal niet bang geweest?” herhaalde zij haar vraag met nog meer nadruk.

„Ja wel eens” zei hij onthutst.

Weer was 't een oogenblik stil en Marieke begreep er niets van.

„Nou, wanneer dan?”

Jan Meeuwsen vond 't ezelachtig zichzelf zoo te hebben verraden, maar voor Marieke kon hij nu eenmaal geen geheimen verbergen.

„Ik dacht wel eens dat je zoo lang niet zou kunnen wachten.”

Zij begreep zijn bedoeling beter dan zijn woorden.

Ze hield hem staande en zag hem vol in 't verlegen gezicht.

„Heb je dát werkelijk gedacht?”

Jan Meeuwsen meende teleurstelling in haar stem en houding te merken — en opeens was hij van zijn twijfel genezen. Hij sloeg zijn sterke armen om haar hals en kuste haar op de frissche lippen.

„'t Is maar gekheid, hoor, Mieke — 'k wist wel, dat je nooit een betere keus kon doen!”

Lachend onttrok zij zich aan zijn stevigen greep.

„Wantrouwende jongen! — 'k moest eigenlijk boos op je zijn, maar”

„Je weet niet hoe je dat moet aanleggen!”

„Maar nu moeten we naar huis!” zei ze dan beslist. „Anders krijg ik 't met vader aan den stok.”

Hand in hand, als kinderen, keerden zij terug naar de stad.

't Rumoer was daar nog grooter geworden en telkens weer klonk de deun, die Maria van Berckel in haar woning verschrikt had: „Oranje boven! De Witten onder!”

In de deur van zijn woning stond Pietersen Marieke reeds op te wachten.

„'t Is hoog tijd!” zeide hij. „'t Wordt op straat een janboel!”

Hij was niet boos, maar met bange zorg in 't hart zag hij de volgende dagen tegemoet

HOOFDSTUK XIII.

Toen 't stormde in Dordt....

Het verschil tusschen de thuiskomst van Mr. Cornelis de Witt in 1667 en 1672 was wel zeer groot.

Na den tocht naar Chattam kwam schier geen einde aan de huldebewijzen, die men den Ruwaard van alle kanten bracht.

15 December 1668 werd hem door de Staten een belooning toegekend van f 30.000; bovendien werd hem een gouden beker vereerd, waarop de verkregen victorie „ten beste uytgebeeld” was.

„Als men altijd zoodanige belooningen geeft,” schreef een tijdgenoot, die al dat eerbewijs wel wat overdreven vond, „zal men wel meer luyden vinden, die lust hebben in zee te gaan.” En niet ten onrechte merkte een later landgenoot op: „Waarom moest Cornelis de Witt zoo buiten alle verhouding in vergelijking bijvoorbeeld met De Ruyter worden beloofd?”

Was 't nu hierbij nog gebleven, maar 't werd nog veel erger. Gedenkpenningen werden geslagen; dichters grepen naar hun lier, en in de meest gezwollen taal werd de Ruwaard bewierookt.

Geen wonder, dat 't eenvoudige volk, dat toch al niet veel met den „Zeeprins” op had, zich ten slotte van deze menschvergoding met weezin afkeerde.

Vele vereerders van Mr. Cornelis stelden zelfs pogingen in 't werk hem in de ridderschap te doen beschrijven, en

aan hén lag 't waarlijk niet, dat hiervan nooit iets gekomen is.

Allen schenen door een huldigings-ziekte te zijn aangegepen; en Joost van den Vondel zong zijn: „De vreepilaar der Vrije Nederlanden”.

Waar 't wierook der eere zoo van allen kant werd aangedragen, daar meende het Gerecht van Dordrecht niet te mogen achterblijven. In allerijl werd het besluit genomen, dat „ten spoedigsten een tafereel sal werden geschildert ende in de Groote Saele opgehangen, behelsende het conterfeysel van den Heer de Witt, mitsgaders d' attaque op het fort van Cheyrenesse ende de veroveringe van 't selve, het veroveren, ruïneren ende verbranden van de schepen omtrent Chattam, ende op de Rieviere van Rochester met den gevolge ende aenleven van dien, in voegen als hetselve op het cierlyckste ende bequaemste sal connen werden geordonneert met een corte ende bondige inscriptie ofte veers ter materie dienende.”

De vervaardiging van het tafereel werd opgedragen aan den Haagschen schilder Jan de Baen. De Witt was naar 't leven „door het penceel konstelyck affgemaelt met eenige figuyren ende afbeeldinge der heerlycke ende heroïcque daden”.

Wie had vijf jaar geleden ook maar kunnen vermoeden, dat deze dwaze hulderoes door zulk een koude ontuchtering zou worden gevolgd?

Wie had kunnen droomen, dat in deze eerbewijzen het machtige Engeland oorzaak zou kunnen vinden de Republiek der Nederlanden den oorlog te verklaren?

En toch: zóó stond 't, zwart op wit, in 't manifest, dat de Engelsche vertegenwoordiger in 't begin van Grasmaand Johan de Witt overhandigde!

Daarin werd beweerd, dat er een stad was, waar bespottelijke schilderijen, valsche gedenkpenningen en pilaren publiekelijk werden ten toon gesteld.



De vroede vaders in Den Haag wreven zich de oogen uit — welke stad kon zoo vreeselijk den toorn van Albion hebben gaande gemaakt?

Spoedig wisten zij het: die stad was *Dordrecht*.

Heeren regenten waren wel wat verlegen met de zaak. En hun antwoord naar Londen stond met de eenvoudige waarheid op zeer gespannen voet.

„Een schepen van Dordt”, schreven ze, „liet de schilderij vervaardigen; en het heele geval was slechts „een wat te ruyscheutige beleeftheyt” geweest.”

Natuurlijk — Pietersen twijfelde er geen oogenblik aan — Engeland zócht naar een oorzaak, en heel die schilderij-geschiedenis was slechts een stok om den hond te slaan.

Maar desniettemin: de regentenklied kreeg nu haar trekken thuis....

Als Pietersen hieraan dacht, perste hij de sterke tanden

op elkaâr.... Het oude, geliefde Oranjehuis was door De Witt van al zijn luister ontdaan; maar dien gestolen luister had de regenten-partij zichzelf om de slapen gevlochten.

Jan Meeuwsen mocht dan telkens met nadruk beweren, dat de Ruwaard zich te Solebay een *held* had betoond — met zijn beroemden broer was hij tevens een *aanrander* van het door God zelf ingestelde gezag, belichaamd in het Huis van Oranje!

Zóó had dominee Dibbetz 't vanmorgen in zijn preek — al was 't dan niet met zooveel woorden — nog gezegd, en zóó zag Pietersen 't ook.

In Oranje had God Nederland zoo rijk gezegend. Oranje was 't merkteeken, de banier der vrijheid, bevochten na achtigjarige bange worsteling. Die vrijheid was met kostelijk Oranjebloed betaald. Bleef de herinnering daaraan niet bewaard in 't onsterfelijk Wilhelmus, den nationalen volkspsal, door De Witt geschuwd, maar dien hij niet smoren kón, omdat hij leefde in de ziel van 't volk?

In lang gepeins zat Pietersen verzonken....

Hij was alleen thuis; gisteren waren Marieke en Jan met de Dordtsche schuit naar Rotterdam gereisd, waar zij een dag bij familie zouden doorbrengen om morgen weer huiswaarts te keeren.

't Was Zondag, maar 't was geen dag der rust. 't Gistte en bruiste in 't volk, dat lang geknecht was, maar dat nu opvloog om zijn heiligste goederen te verdedigen....

O zeker: ook op dit altaar was veel onheilig vuur.... Als een volk in beweging komt, is vooral de zelfkant van dat volk te vreezen, omdat hij tot alles in staat is....

Maar was ook dát niet mede de schuld van De Witt en van de partij, waarvan hij 't denkend en sprekend hoofd was?

Was het gewone, trouwe Nederlandsche volk naar

regenten-opvatting niet immer: 't gemeen, 't grauw, 't gepeupel, 't janhagel, 't Oranje-canailje ?

Was 't dan wonder, dat, nu alles scheef liep, nu alles ondersteboven dreigde te gaan, dat volk riep en schreeuwde om Oranje, onder wiens leiding alleen 't zich veilig voelde?

Pietersen vloog op; hij kon 't op zijn stoel niet uithouden: vandaag voelde hij meer dan ooit den aanslag door de De Witten gepleegd op de volksziel

Maar plots werd hij kalm.

Hij wendde 't gelaat naar 't raam, en de groote hoed ging met een schielijke beweging van 't hoofd.

Een troepje kinderen trok door de Tolbrugstraat.

En hoor — zij zongen!

En op dezen Sabbat kon geen psalm Pietersen meer ontroeren dan hun bezielend, vertroostend gezang:

Mijn schilt ende betrouwen
Sijt ghij, o Godt, mijn Heer!
Op U so wil ick bouwen,
Verlaet mij nimmermeer!
Dat ick doch vroom mach blijven
U dienaer 't aller stont,
Die tyranny verdrijven,
Die mij mijn hert doorwont.

't Bleef dezen Zondag niet alleen rumoerig in de stad, maar met 't kwartier groeide de onrust aan.

Reeds lang zat bij de Dordtsche burgerij de wind in een gevaarlijken hoek, maar nu sloeg hij om in een zuidwester storm, die de dijken beukte en weldra alle verschansing zou wegslaan.

't Was nu niet alleen de bevolking der achterbuurten, die in beweging was gekomen — héél de stad raakte in rep en roer.

Geert Meeuwsen vond 't wat heerlijk, dat hij nu juist op straat was.

Zijn vader had hem toestemming gegeven met Jan

Noppen mee te gaan naar diens huis, maar de makkers dachten er zelfs niet aan de Boomstraat op te zoeken.

De Voorstraat zag zwart van menschen; op sommige punten kon men zelfs door de menigte niet heenkomen.

Vooraf in de omgeving van het Stadhuis was het één machtige menschenzee, die steeds onstuimiger werd.

En toen Johan Ooms, de opvliegende bierbrouwer uit de Grootkerksbuurt, zich tusschen de menigte begaf, was 't zeker, dat er vreemde dingen stonden te gebeuren.

„Weg met het Eeuwig Edict!¹⁾ Leve de Prins van Oranje!” schreeuwde Ooms en een donderend gejuich steeg uit de menigte op.

De vreemdste geruchten werden onder de burgerij verspreid en — door deze voor waarheid aangenomen.

„We zijn aan de Franschen met huid en haar verkocht!” riep Ooms. „Want hoe zouden we ons kunnen verdedigen? Wapenen hebben we niet en de verdedigingswerken zijn vermolmd en verrot!”

Deze beschuldiging werd gretig geloofd.

„We hebben drie schutterijen — maar wat zullen onze schutters beginnen als ze geen kruid en lood hebben?”

De toestand werd bang, en in allerijl riep Burgemeester Adriaan van Blyenborch de Vroedschap bijeen.

Vele leden der Dordtsche Regeering werden bij het Stadhuis door de menigte met hongeroep begroet.

Nauwelijks was de vergadering geopend, toen eenige vertegenwoordigers der schutterijen de raadzaal binnentraden.

„Wat is 't doel van uw komst?” vroeg de Burgemeester, die in vriendelijke bejegening meer heil zag dan in een barsch optreden.

¹⁾ In 't beruchte „Eeuwig Edict” was o.m. 't Stadhouderschap voor immer vernietigd.

„Namens de schutterijen komen wij vragen of de Overheid genegen is in tijd van nood de stad te verdedigen?” antwoordde kapitein Gijsbert Hoogerwerff, van wien heel de stad wist, dat hij een vurig bewonderaar was van den Prins van Oranje.

„Burgerij en schutterij kunnen daarvan verzekerd zijn!”

Aanstands werd dit antwoord aan de menigte buiten overgebracht.

Velen kalmeerden bij 't vernemen van dit bericht, maar de zware stem van Ooms daverde boven alles uit: „'t Is van de heeren daar binnen een gedwongen spel — wat kunnen zij gemakkelijker zeggen? Maar laten we zélf eens gaan kijken hoe 't met de magazijnen gesteld is!”

Aan 't hoofd van een opgewonden menigte begaf Ooms zich op weg om zijn voornemen uit te voeren.

Bij 't tuighuis trof men een stadsopzichter aan.

„Geef op de sleutels!” schreeuwden eenige woestelingen, maar de man verklaarde geen sleutels in zijn bezit te hebben en bovendien niet bevoegd te zijn die te verstrekken.

„Gemeene bedrieger!” antwoordde Ooms. „Beken maar eerlijk, dat de toestand daar binnen zóó ellendig is, dat ge de burgerij niet durft toelaten!”

De stadsopzichter zag gelukkig kans haastig van 't tooneel te verdwijnen — 't was anders met den man wellicht kwalijk gegaan.

De houding van 't volk tegenover de Overheid werd nu nóg gevaarlijker.

Toen de oud-Burgemeester Hallincg trachtte toegang naar 't Stadhuis te verkrijgen, ontmoette hij een man met een bijl in de hand.

„Oranje boven! De Witten onder!” schreeuwde deze.

En toen Hallincg hem toornig aanzag beet de woestaard hem toe: „Als gij hiertegen één woord durft te zeggen,

zal ik je met deze bijl den kop in tweeën kloven!"

Ja, 't werd ernst: de storm was boven Dordt losgebarsten!

En al sterker werd 't geroep: „Oranje boven! De Witten onder!"

„We gaan wéér naar 't Stadhuis!" brulde Ooms. „En de regeerders zullen den Prins tot Stadhouder uitroepen of we breken hen allen den nek!"

Een machtig, van alle kanten losbarstend gejuich was 't antwoord op deze ruwe taal. Een groot deel der Dordtsche burgerij had haar bezinning verloren — waar mannen als Ooms de leiding hadden, stond 't ergste te vreezen....

Eenige woeste benden doorkruisten de voornaamste straten; de woningen van verschillende regenten werden bestormd, waarbij de heftigste bedreigingen werden uitgekreten.

Maar weldra was men weer vóór het Stadhuis, waar de Vroedschap in klimmende radeloosheid bijeen was.

En daartoe was waarlijk reden....

Wat moesten de heeren beginnen als 't volk naar binnen drong? De schutters, die het Stadhuis bewaakten, hadden zich reeds bij de volksbeweging aangesloten....

Weer trad kapitein Hoogerwerff de raadzaal binnen.

„Mijne heeren, 't wordt hoog tijd een beslissing te nemen!" riep hij met dreunende stem. „De burgerij is niet meer te houden. Nog een oogenblik en er zullen ongelukken gebeuren!"

Sommige der regenten, die altijd zoo hoog van den toren hadden geblazen, rilden alsof zij de koorts hadden.

„Wat wordt dan van de Overheid verlangd?" vroeg Burgemeester van Blyenborch.

„Dat de stad in staat van verdediging zal kunnen worden gesteld."

„En wie zal dat beoordeelen?”

Even dacht Hoogerwerff na. „De Prins van Oranje!” zeide hij dan beslist. „Laat de Overheid Zijne Hoogheid verzoeken naar Dordt te komen!”

Verschillende regenten knikten instemmend 't hoofd: in de gegeven omstandigheden was dat wel *de* oplossing — tijd gewonnen, raad gewonnen...

Daartoe werd dan ook met algemeene stemmen besloten.

Duizenden burgers verdrongen zich voor het Stadhuis, toen luid trompetgeschal tot stilte aanmaande.

Onder drukkende stilte las de Stadssecretaris Arend

Muys van Holy het besluit der Vroedschap voor: een deputatie naar den Prins van Oranje te zenden en hem te verzoeken „met zijne Presentie deze stad te komen vereeren ende de Fortificatiën, die albereyds tot afweringe ende vigoreuse defentie van de vijanden van desen staet geconcipeert sijn te maken ende nog gemaect souden kunnen worden, te inspecteeren, ende Syne Hoogheys Hoogwijse consideratiën daerop te hooren.”

Aan het gejuich scheen schier geen einde te komen.

Weldra vertrok de deputatie, bestaande uit negen personen.

Onder 't zingen van Oranje-liederen werd zij uitgeleide gedaan....



Hoe Geert Meeuwsen en Jan Noppen genoten!

„Jò, kijk toch eens naar den toren!” zei Jan plotseling.
„Wat is dát nou weer?”

Ja, wat was dat?

De oude Dordtsche toren droeg op dezen gedenkwaardigen Zondag *twee* vlaggen....

Een witte vlag stak uit één der galmgaten.

Maar hóóg daar boven uit woei de trotsche Oranjevlag....

De jongens begrepen de bedoeling gelijk: Oranje boven!
De Witten onder!

Ze staarden lang naar boven: van de luchtige hoogte van dien ouden reus werd de wereld kond gedaan, dat Dordt in beginsel het groote voorbeeld van Veere had gevolgd....

„Zoo, heb ik je eindelijk! Waar heb je toch al dien tijd gezeten?”

Geert Meeuwsen schrok er van.

Pietersen stond vóór hem.

„Je moet een boodschap doen voor dominee Dibbetz!...
Loop zoo hard je kan, want er is groote haast bij!”

Geert wàs al weg....

HOOFDSTUK XIV.

In dienst van den Prins.

Van de middagkerk zou op dezen Zondag niets komen. Er zouden zoo goed als geen hoorders zijn, en eerlijk gezegd: onder deze omstandigheden was 't voor dominee Dibbetz beter niet den preekstoel te beklimmen.

Hij dacht zelfs aan geen preek.

Dordt had vandaag zeer beslist het juk van De Witt afgeworpen en de zijde van Oranje gekozen — precies als honderd jaar geleden.

Maar toch — dominee Dibbetz vertrouwde de zaak niet.

Of beter gezegd: hij vertrouwde de regenten niet, die hij nooit had vertrouwd en vandaag wel allerminst.

Een kwartier lang liep hij zijn studeerkamer op en neer. Toen was zijn besluit genomen, en zich aan zijn werktafel neerzettende schreef hij een brief aan den Prins van Oranje

Maar hoe dien brief naar Bodegraven te krijgen?

Dat scheen wel 't moeilijkste punt van dit probleem.

Ter goeder ure was Pietersen gekomen.

„Die deputatie zal den Prins wat op de mouw spelden,” zei de dominee. „O, ik ken die schelmen wel! Daarom is 't noodig, dat de Prins dit briefje onder de oogen krijgt.”

Pietersen begreep gelijk 't groot gewicht der zaak.

„Jan en Marieke zijn vandaag in Rotterdam — wat denkt u van Geert Meeuwsen?”

„Daar zeg je wat, Pietersen! Dat ik aan Geert niet

eerder gedacht heb! Nog wel een knaap, maar een Dordtsche jongen met durf in 't lijf!"

Aanstands was Pietersen vertrokken om Geert op te sporen, wat hem allesbehalve meeviel.

Maar nu stond daar Geert Meeuwsen toch in de studeerkamer van zijn dominee.

„Deze brief moet naar Bodegraven en mag alleen den Prins van Oranje in handen gegeven worden!"

Met schitterende oogen zag de jongen zijn ouden dominee aan.

„Heeft Pietersen je al een en ander verteld? En weten je ouders er van?"

„Neen, dominee...."

„Maar, m'n beste jongen — wou je dan zóó maar weggaan? Bodegraven ligt niet hier naast de deur. En 't zou best kunnen, dat je een paar dagen weg bleef...."

„Maar.... gaat u dan vader en moeder alles vertellen...."

Dominee Dibbetz fronste de wenkbrauwen en streek zich met de linkerhand over 't voorhoofd — zoo deed hij altijd als hij plotseling voor een moeilijk vraagstuk kwam te staan.

„Jongen, jongen, dat is een lastige geschiedenis.... Je ouders zullen erg boos zijn en *mij* de schuld geven."

„Zeg dan maar, dat 't *mijn* schuld is, dominee...."

De predikant moest toch lachen. En met welgevallen rustte zijn anders zoo streng oog op dien fikschen knaap, die wat zijn jaren betrof bijna nog een kind was, maar in wiens hart klopte de heldengeest van 't moedig voor-
geslacht, dat tachtig jaar tegen Spanje gevochten had.

Een oogenblik was 't heel stil.

Geert Meeuwsen verkeerde in angstige spanning over de beslissing van zijn predikant; en dominee Dibbetz kon maar tot geen besluit komen.

Voor de groote zaak, die heel 't land beroerde en die wellicht voor een gansch werelddeel van beteekenis zou

zijn, achtte hij geen offer te groot of te zwaar. Maar — mocht hij *dit* offer van de ouders van Geert Meeuwsen eischen? En dit offer zouden zij brengen zonder 't zelf te weten Mocht hij dáaraan zijn goedkeuring geven?

„Nu, dominee — moet ik gaan of niet? Of vertrouwt u mij deze zending niet toe?” Geert Meeuwsen vroeg 't zoo kalm als hem slechts mogelijk was, maar vooral in die laatste woorden klonk pijnlijke twijfel. Waarom wachtte dominee dan ook zoo lang met een beslissing?

Doch nú was Dibbetz tot een besluit gekomen. Zijn oog was vochtig en verraadde ontroering. Beide handen lei hij op de schouders van den kloeken knaap.

„Of ik je vertrouw, Geert Meeuwsen? Dat mág je niet vragen, jongen! En daaraan twijfelen mag je nog minder Menschen, die ik niet vertrouw, ontvang ik niet in mijn huis — die ransel ik liever de deur uit Maar er staat zooveel op 't spel. De tocht naar Bodegraven is misschien niet zonder gevaar. En je bent nog zoo bitter jong Als je een ongeluk overkwam, zouden je ouders *mij* daarvan de schuld geven. En die verantwoordelijkheid durf en mag ik niet op mij nemen”

Met gloeiend gelaat en schitterende oogen zag Geert zijn dominee aan: hij zou dus *niet* mogen gaan? Dát wilde wellicht zeggen, dat de Prins onwetend zou blijven van wat hier in Dordt vandaag was gebeurd

Tranen sprongen hem in de oogen en een groote teleurstelling vervulde zijn dappere jongensziel.

„Ik zal maar naar huis gaan” snikte hij.

„Neen, Geert — je vertrekt oogenblikkelijk naar Bodegraven Ik geloof, dat *God* 't zoo wil; laten we daarom Zijn bescherming over je misschien gevaarlijken tocht afbidden.”

Zonder een woord meer te zeggen, nam dominee Dibbetz zijn leerling bij de hand, en naast elkander knielden zij neer in de groote studeerkamer.

En de leeraar bad zooals Geert Meeuwssen hem nog nooit had hooren bidden. Want ook dominee Dibbetz was een kind van zijn tijd: in zijn preeken en gebeden voor de gemeente sprak hij een taal, zeer zeker goed gemeend, maar waarin zoo vaak alle natuurlijkheid ontbrak.

Maar nú sprak en bad hij anders De nood, waarin zijn stad verkeerde, woog hem zwaar op de ziel; en de gevaren, waarin deze knaap met zijn toestemming zich zou begeven, stonden hem helder voor den geest Hij bad of God Geert wilde geleiden naar den Prins, die in 's Heeren hand het instrument was om Zijn volk in deze landen te beschermen; of Hij hem in zijn reis voorspoedig wilde maken; of de Heere álles met Zijn zegen wilde bekronen

Toen beiden van de knieën oprezen, scheen de predikant een geheel ander man. Alle zichtbare ontroering was geweken; kalm en beslist deelde hij den jongen mede wat deze te doen had.

Ook Geert was wonderlijk kalm en vastberaden — deze groote en bange tijd had den knaap snel gerijpt tot het volbrengen van een taak, waartegen mannen zouden opzien.

„Hier is de brief, Geert! en dien moet je den Prins in *eigen* handen geven 't Zal je niet meevallen om bij Zijne Hoogheid toegang te verkrijgen. Ik kan je ook niet precies zeggen hoe je dat moet probeeren, maar dat laat ik graag aan je over Vraag den Prins eenig antwoord op dit schrijven, en mocht Zijne Hoogheid je over een of andere zaak willen spreken, antwoord dan kort en duidelijk, want de Prins is een man van weinig woorden”

Zorgvuldig borg Geert den brief op.

„Eén ding heb ik je nog te zeggen,” sprak de predikant. „Onder *geen* voorwaarde mag dit schrijven in 't bezit van ánderen komen — desnoods mag je het verscheuren of verbranden.”

Geert antwoordde niet. Met vurig verlangen had hij begeerd dezen dienst aan zijn stad, aan den Prins, aan de zake des vaderlands te mogen bewijzen; maar nu die begeerte in vervulling ging, nu hij gereed stond den veelszins onbekenden tocht te aanvaarden — nu gevoelde hij eerst het volle gewicht van de moeilijke taak, die hij vrijwillig op zich genomen had.

Hij was nu geheel tot vertrek gereed en reikte zijn dominee de hand tot afscheid.

„M'n jongen, ga met God! Hij make je weg voorspoedig en leide je veilig huiswaarts. En Hij geve, dat we straks, mede door den tocht, dien je nu beginnen gaat, Zijn Naam mogen danken”

Lang drukte de grijsaard den jongen de hand.

„U gaat naar vader en moeder, dominee? Spreek ze moed in — vooral moeder, want ze zal erg ongerust zijn”

„Daar kun je op rekenen, Geert!”

Toen verliet Geert Meeuwsen de woning van zijn dominee.

Hij zag nog eens om: in de richting van het ouderlijk huis, en in gedachten bracht hij zijn ouders een afscheidsgroet

Dan spoedde hij zich naar de Rietdijksche poort —: zijn tocht naar Bodegraven, zijn tocht in dienst van den Prins van Oranje was begonnen!

Een uur later begaf dominee Dibbetz zich op weg naar het ouderlijk huis van Geert Meeuwsen. Heel Dordt wist, dat deze predikant voor geen klein geruchtje vervaard was. Toch zag hij er geweldig tegen op Meeuwsen en zijn vrouw mededeeling te doen van de stoute plannen van hun jongen, waaraan hij zijn goedkeuring geschonken had Maar al was Geert jong — zoo sprak dominee Dibbetz zichzelf moed in — hij was een fiksche jongen



en zou zich best van de vrijwillig op zich genomen taak kwijten . . . En Meeuwsen was een man met een hart in 't lijf, dat met krachtige slagen sloeg voor de zaken van religie en vaderland . . .

Dominee Dibbetz liep te peinzen in welken vorm hij zijn mededeeling zou brengen. Daarvan hing veel af, maar hij kon ditmaal niet komen tot een plan, waarvan hij goede verwachtingen durfde koesteren.

Eer hij 't goed en wel wist, stond hij voor de woning van Meeuwsen.

Vastberaden stapte de leeraar naar binnen: op 't juiste oogenblik zouden hem wel de juiste woorden gegeven worden.

Meeuwsen zat met zijn vrouw aan tafel.

Met één oogopslag zag de dominee, dat drie tinnen borden op tafel gereed stonden — de ouders wachtten op Geert . . .

„Daar is zoo waar dominee Dibbetz nog!” groette Meeuwsen. „En dát op Zondag . . . Maar 't is vandaag wel een heel bijzondere dag!” liet hij er op volgen.

„We zouden juist gaan eten,” deelde de vrouw mede, „maar we wachten op Geert — waar die dekselsche jongen nu toch uithangen mag!”

De predikant had plaats genomen op den stoel, door Meeuwsen hem geboden . . . Er was *nu* al aanleiding genoeg om het doel van zijn komst mee te deelen, maar deze gelegenheid kwam Dibbetz te schielijk.

't Was voor hem een uitkomst, dat Meeuwsen aanstonds een gesprek begon over de geweldige gebeurtenissen van dezen dag.

Meeuwsen sprak met vuur, want hij was een Oranje-klant in bloed en merg. En de achteruitzetting van het oude Oranjehuis had hem pijn gedaan, vele jaren lang.

„Waar toch Geert blijven mag!” zuchtte de moeder andermaal, terwijl ze door de kleine ruitjes naar buiten

spiedde. „'k Begin me heusch ongerust te maken — zou hij dan nóg bij Jan Noppen zijn?”

Dominee Dibbetz werd met zichzelf verlegen. Hoe moest hij zijn tijding overbrengen? Moeder Meeuwsen was nú al ongerust — dat zou wat geven als ze hoorde, dat haar jongen misschien eenige dagen zou wegblijven....

Maar de predikant besepte ook, dat hij niet langer mocht wachten.

„Ik kwam eens over Geert praten,” zei hij plotseling, terwijl hij eerst de moeder en daarna den vader aanzag.

„Over Geert...?” Met snel-klimmende onrust zag de vrouw hem aan. „Heeft hij kwaad gedaan — óf, dominee...” en in een plotselinge opwelling van alles-overmeesterenden moederangst greep zij den leeraar bij den arm, „of... is er een ongeluk met Geert gebeurd?”

Met groote verbazing zag Meeuwsen toe — wat mocht er gebeurd zijn? Want de komst van dominee Dibbetz op dit ongewone uur — dat hij er niet eerder aan gedacht had! — had natuurlijk een bijzondere reden.

„Neen, er is geen ongeluk met hem gebeurd. En ook heeft hij geen kwaad gedaan. Integendeel — op een jongen als Geert mogen ouders trótsch zijn.”

Deze nadere verklaring bracht weinig helderheid en de onrust van moeder Meeuwsen was dan ook allesbehalve geweken.

De predikant begreep dan ook niet langer te mogen dralen.... „Geert is een uur geleden naar Bodegraven vertrokken!”

De moeder gaf een schreeuw van schrik en de vader sprong van verbazing uit zijn stoel op.

„Naar Bodegraven? En dat zonder onze toestemming, zelfs zonder dat wij er iets van weten....”

Zijn stem maakte duidelijk, dat zijn verbazing in toorn was omgeslagen.

„Hij is met *mijn* toestemming gegaan,” zei de predikant kalm. „En laat mij nu eerst eens zeggen wat er allemaal gebeurd is.”

En toen ging dominee Dibbetz aan 't vertellen. Hij had zich afgepijngd woorden te vinden om het echtpaar Meeuwsen gerust te stellen. En hij had die woorden niet kunnen vinden. Maar nú vond hij die woorden, ook zonder dat hij er naar zocht.

Deze man, die als elk mensch zijn gebreken had, en zich wel eens te veel door zijn opbruisend temperament liet leiden, had toch ook zijn deugden. En één van zijn grootste deugden was, dat hij zijn stad en zijn land liet had met al de liefde van zijn onstuimig hart; bovenal, dat hij lief had de belijdenis, waarvoor de vaderen goed en bloed en leven hadden geofferd.

En daarvan sprak hij in dit avonduur tot vader en moeder Meeuwsen Zou er voor Dordt een besliste kentering kunnen komen, dan was vóór alle dingen noodig, dat de Prins van Oranje wist wat leefde in de harten van de Dordtsche burgerij En om hem daarmee in kennis te stellen was Geert, hún Geert vertrokken Neen, hij wilde zijn ouders niet ongehoorzaam zijn, en trof hem eenig verwijt, dan was dit alleen de schuld van zijn dominee, die ten slotte hem toestemming gegeven had den tocht naar Bodegraven te aanvaarden.

En vader en moeder Meeuwsen luisterden met steeds klimmende verbazing

Meeuwsen vond 't van den predikant onverantwoordelijk — en hij zei 't in ronde Dordtsche woorden! — en moeder Meeuwsen kon bijna geen woord spreken, want haar angst was groot.

Doch dominee Dibbetz kon ook troosten en be-moedigen.

„Israël werd eens verlost van zijn vijanden door David, toen deze nog een knaap was. In de geschiedenis van

Dordrecht's verlossing zal wellicht ook een knaap van groote beteekenis zijn"

Toen de Dordtsche leeraar eindelijk vertrok, h ad hij 't heusch niet heelemaal gewonnen.

Maar toen hij een poosje weg was, zei Meeuwsen tot zijn vrouw: „Toe, Marie — droog je tranen nu weer eens! Een mensch verschrikt natuurlijk van zoo'n tijding, ook al wordt ze gebracht door een dominee, die praten kan als Brugman Maar z oo erg is 't toch ook weer niet. Onze Geert zal heusch niet in zeven slooten tegelijk loopen! En mensch, denk eens na: onze jongen zal warempel met den Prins van Oranje spreken! Daar moet je niet gek over denken! En hij zal heusch niet met z'n mond vol tanden staan. Want praten heeft hij van z'n moeder geleerd En nu gaan we eten, want ik heb honger voor zes!”

En in den vroegen morgen van Maandag 27 Juni ver-voegde zich een jongen aan een boerenwoning te Bode-graven, dicht bij 't groote soldatenkamp.

Hij was door verschillende schildwachten reeds aange-houden.

Telkens had hij gezegd: „Ik moet den Prins van Oranje spreken!”

Niemand kon meer uit hem krijgen.

En nu wilde hij de boerenwoning binnengaan, want daar — zoo had men hem verteld — hield de Prins verblijf.

Geert Meeuwsen was doodmoe, en zijn maag rammelde van den honger.

Heel den nacht had hij geloopt, en 't pak brood, dat mevrouw Dibbetz hem meegaf, was spoedig verorberd. Tweemaal was hij verdwaald, maar eindelijk had hij den juisten weg toch gevonden.

Doch wat gaf dat allemaal? Hij had zijn doel bereikt — in dienst van den Prins!

Een groote, blonde kapitein kwam naar buiten.

„Wat moet je, jongen?”

„Ik moet den Prins spreken!” Bijna fier werd dit antwoord gegeven.

De blonde reus schoot in een lach.

„Den Prins spreken? Maar dat gaat zóó maar niet.... Wat wil je Zijne Hoogheid vragen?”

„Niets, kapitein! Maar ik heb een brief, dien ik slechts aan den Prins zelf mag afgeven!”

’t Was een raar geval; de kapitein moest even nadenken.

„Kan ik dien brief dan niet aan den Prins geven?”

„Nee, kapitein — dat mag ik in géén geval doen!”

„Kom dan maar mee!” zei ’t Enakskind. Hij opende een deur. „Wacht daar maar op nader bericht.”

’t Was een eenvoudige boerenkamer, maar uit alles bleek, dat zij thans diende tot verblijf van den legeraanvoerder. De muren hingen vol kaarten en teekeningen; op een vierkante tafel lagen stapels papieren.

Geert Meeuwsen durfde niet te gaan zitten, hoe vermoeid hij ook was.

Hij hield den brief van dominee Dibbetz in de hand.

Opeens hoorde hij hoesten: een droge, pijnlijke kuch. En gelijk werd een deur geopend....

Een jonge man, gekleed in een eenvoudige wapenrusting, hooge laarzen, lederen handschoenen en een linnen kraag, trad binnen.

’t Was een tengere verschijning, maar vol waardigheid; boven het breede voorhoofd golfde een weelderige bruine haardos; de sterk gebogen neus stond tusschen twee door-dringende oogen.

„Gij hebt een brief voor mij?” Langzaam sprak hij deze woorden.

Ontsteld zag Geert den spreker aan.

„Dezen brief mag ik alleen aan *den Prins* afgeven!” antwoordde hij onthutst.



„Dan is 't in orde!”

Als vanzelf reikte Geert Meeuwsen den brief over.

De jonge man begaf zich naar 't raam, brak den brief open en doorliep met geoeffend oog de regels.

„'t Is in orde!” zeide hij weer. „Ik zal u straks een antwoord aan dominee Dibbetz meegeven.”

Hij zocht op de tafel tusschen de vele papieren en scheen den jongen reeds vergeten te zijn.

Plots zag hij echter op.

„Hebt gij loopende de reis van Dordt gemaakt?”

„Ja, Hoogheid!” stamelde Geert.

„Dan zijt ge een flinke jongen en ik ben u dankbaar voor den goeden dienst het vaderland bewezen.”

De Prins van Oranje stapte op den knaap toe en drukte hem stevig de hand.

Geert kleurde tot achter de ooren en durfde de oogen niet opslaan.

Toen belde de Prins, waarop aanstonds de groote, blonde kapitein weer verscheen.

„Kapitein, geef dezen jongen een goed maal eten. Daarna moet hij eenige uren slapen. En als hij vertrekt, moet hij voor mij een brief meenemen!”

’t Waren drie bevelen: kort, bondig en duidelijk.

De kapitein salueerde en wenkte Geert hem te volgen.

Geert Meeuwsen had zijn taak volbracht.

Hij had den Prins van Oranje gezien

Hem gesproken

Een handdruk van hem gehad, dien hij nóg voelde

Geert was doodmoe — maar van slapen kwam niet veel

Daarvoor was hij *te* gelukkig!

HOOFDSTUK XV.

Vi coactus!

't Was Woensdag 29 Juni: een heerlijke zomerdag met diep-blauwen hemel.

Het gewone leven in Dordt begon zich weer te herstellen. Aan den wil van het volk was voldaan en Overheid en burgerij wachtten in spanning op nadere berichten uit Bodegraven.

Zou de Prins komen? Dat was de vraag, die sinds Zondag het onderwerp van schier alle gesprek uitmaakte.

De aanhangers der Oranjepartij geloofden zeker, dat Oranje komen zou — een mensch gelooft nu eenmaal gaarne wat hij hoopt.

En de regenten met hun aanhang sloeg de schrik om 't hart als ze slechts aan de mogelijkheid dachten, dat de deputatie met een bevestigend antwoord zou terugkeeren. Maar — de algemeene toestand in 't land was zeer ernstig; de Prins kon zijn post te Bodegraven moeilijk verlaten — de kans, dat hij aan de Dordtsche uitnoodiging gevolg zou geven, was zeer gering te achten.

Tegen elf uur in den morgen verspreidde zich plotseling met de snelheid van een om zich heen grijpend vuur het gerucht door de stad, dat de Prins op komst was.

Deze mededeeling ging van straat tot straat en van huis tot huis. Zij drong door tot de mannen in hun arbeid, tot de vrouwen in haar drukke huiselijke bezigheden en tot de kinderen in hun vroolijk spel. En zij werd beantwoord

met een juichkreet, die zich met onweerstaanbaren drang voortplantte en ál sterker werd: de Prins van Oranje is op komst!

Niet één burger van Dordrecht liet dit bericht onbevoerd; ieder greep het aan, en mochten de regenten knarsende tanden van woede — het volk in zijn breede lagen juichte: „Leve de Prins!”

Deze 29ste Juni zou voor Dordt een dag worden van groote historische beteekenis — ieder scheen dit te voorvoelen.

Maar waar kwam deze tijding vandaan? Was zij wellicht een loos bericht, dat voor een oogenblik de gemoederen beroerde en waarop straks de ontgoocheling volgen zou?

Niemand der burgerij wist wie de blijmare binnen Dordt had gebracht. Men bekommerde er zich ook weinig over; men wás overrompeld en men liet zich gaarne overrompelen door het blijde nieuws: de Prins is op komst!

De Stadsregeering wist echter maar al te goed, dat deze tijding volle werkelijkheid was.

De deputatie naar Bodegraven was reeds te Papendrecht aangekomen, maar durfde niet zonder Zijne Hoogheid in de stad terugkeeren. Daarom had zij iemand naar het Stadhuis gezonden om den magistraat op de komst van den Prins van Oranje voor te bereiden.

't Was dus vólle waarheid: voor twijfel was hier geen plaats: de Prins was op komst en zou weldra in Dordt zijn intocht houden!

Alles wat loopen kon repte zich naar de Rietdijksche poort. En met meer nadruk dan ooit te voren klonk de uitdagende jongensdeun:

Al isser ons Prinsje noch so cleyn, hoeseel!
Alevel sál hij Stadthouder sijn, hoeseel!

Ook dominee Dibbetz wist, dat 't wáár was, dat weldra de Prins van Oranje den Dordtschen grond betreden zou.

Gisteren was Geert Meeuwsen teruggekeerd, en regelrecht stapte hij naar 't huis van zijn dominee — met een brief van den Prins in den zak van zijn wambuis Eenige uren na Geert had de Dordtsche deputatie zich bij den Prins laten aandienen. De heeren werden aanstonds in de gelegenheid gesteld te zeggen wat zij op 't hart hadden.

Hoe vreemd keken zij op, dat de Prins zoo goed op de hoogte was met Dordtsche toestanden — ja, zelfs reeds haarfijn wist wat er dien gedenkwaardigen Zondag was voorgevallen! Maar hoe kón dat toch . . . ?

Met schier bijgeloovig ontzag zagen sommigen naar dien bleeken, tengeren jongen man — was 't dan tóch waar wat onder 't volk werd gefluisterd: dat Oranje alles wist . . . ?

„Ik zal naar uw stad komen,” zei de Prins droogjes, „en haar verdedigingswerken bezichtigen.”

Dominee Dibbetz haastte zich weg te komen.

Zijn vrouw voorzag ongelukken en smeekte hem thuis te blijven. Ze had echter evengoed de stralende zomerzon kunnen verzoeken onder te gaan

De geest van zijn grootvader, die, waar 't Oranje gold, nooit was teruggedeesd, scheen den Dordtschen predikant te bezielen. Zijn gelaat straalde van vreugde en van louter genoegen wreef hij zich de handen.

„Maak je over mij maar niet ongerust, Johanna! Maar als vanavond de zon ondergaat, zullen in Dordt vreemde dingen gebeurd zijn. Vivat Oranje!”

Toen holde hij de straat op, zijn vrouw in duizend vreezen achterlatende.

Een ontzaglijke menigte verdrong zich buiten de Rietdijksche poort. Schier aller borst en hoed was getooid met de geliefde Oranjekleur en van alle torens woei de Oranjevlag

De Prins was met zijn koets te Papendrecht aange-

komen. Met een sierlijk jacht werd hij snel naar Dordrecht gebracht.

Een donderend gejuich steeg op, toen de nazaat van den Vader des Vaderlands aan wal stapte van de oude Merwestad.

Maar opeens, plotseling — als werd een machtig commando gegeven — gingen alle hoeden af. En als een bezielende vertolking van wat leefde in aller hart klonk gezang.

Wat men zingen moest — nú, in deze historische stonde?
Maar dat toch *voelde* ieder.

Wat mócht, wat kón 't anders zijn dan:

Wilhelmus van Nassouwe
Ben ick van Duytschen bloet;
Den Vaderland ghetrouwe
Blijf ick tot in den doet,
Een Prince van Oranjen
Ben ick vrij onverveert,
Den Coninck van Hispanjen
Heb ick altijd gheehrt.

De oude Kees Vonk zong mee, Meeuwssen en zijn vrouw, Jan en Marieke, Geert en Jan Noppen; ginds stond de strenge schoolmeester waarlijk ook al — zij zongen àllen: grijsaards en kinderen — met betraande oogen en nokkende stem: het lied van hun „Prince van Oranjen”

Op plechtige wijze werd de Prins door de Stadsregeering verwelkomd. En omstuwd door de kranige Dordtsche schutterij begaf hij zich te voet naar 't Stadhuis.

Overal was 't één geweldige menschenzee, en overal barstte 't gejuich los: „Oranje boven! Leve de Prins!”

Eindelijk was 't Stadhuis bereikt; de Prins nam plaats in een sierlijken armstoel.

De heeren regenten waren verlegen en zenuwachtig. Op hun verzoek was de Prins naar Dordt gekomen — maar wat moesten zij nu met hem beginnen?

„Heeft Uwe Hoogheid de Stadsregeering wellicht iets voor te stellen?” vroeg de Burgemeester met een diepe buiging.

Doordringend keken de scherpe oogen van den Prins hem aan.

„Niets, mijnheer de Burgemeester! Ik ben slechts benieuwd te vernemen wat de Stadsregeering *mij* heeft voor te stellen. Op *haar* verzoek toch kwam ik naar Dordt.”

De Burgemeester beet zich op de lippen — deze jonge man van nog geen 22 jaar doorzag volkomen 't listig spel, dat trachten wou hem te verschalken

„De burgerij van Dordt zou 't zeer op prijs stellen, als Uwe Hoogheid de stad en magazijnen wilde bezichtigen”

„Aan dat verzoek der burgerij zal ik dan aanstonds gevolg geven.”

Met den Burgemeester en oud-Burgemeester Halling stapte de Prins in zijn koets, en zijn tocht door Dordt werd een zegetocht.

Op sommige punten vermochten de vurige paarden zich geen weg door de menigte te banen — Oranje was in Dordt en hij was omstuwde door zijn trouwe volk!

Johan Ooms, de vurige, schoon vaak onbezonnen Oranjeklant, roerde zich geducht De Prins was in Dordt, in de stad der De Witten — o, wie had dát zich kunnen voorstellen?

Tóch ging 't Ooms niet naar den zin.

„Nu of nooit!” schreeuwde hij. „De Prins moet vandaag ook in Dordt tot Stadhouder worden uitgeroepen — het Eeuwig Edict moet voor altijd vernietigd!”

„Leve de Prins! Weg met 't Eeuwig Edict!” daverde het over de oude stad.

Ooms en vele burgers met hem waren gewapend — met 't oogenblik begon de toestand dreigender te worden

En juist op dit oogenblik naderde de karos van den Prins.



Snel beraden stapte Ooms op 't rijtuig toe en opende de deur.

„Is Uwe Hoogheid nu Stadhouders of niet?” schreeuwde hij, schier buiten zichzelf van opwinding.

„Ik ben over de ontvangst zeer tevreden, vrienden!” antwoordde de Prins, als immer kalm en waardig.

„Maar *wij* niet!” riep Ooms. En zich plots wendend tot oud-Burgemeester Hallincg, die naast den Prins was gezeten, beet hij dezen toe: „Vandaag zál de Prins tot

Stadhouder worden uitgeroepen of wij slaan alle regenten als schelmen dood!"

Hallingg zag die opgewonden gezichten; ook zag hij de zwaarden en pieken, onheilspellend schitterend in de warme Junizon....

„Vivat Oranje!" riep de oud-Burgemeester, in een wanhopige poging om het volk aan zijn zijde te krijgen.

Doch Ooms doorzag hem. „Dat is maar een doekje voor 't bloeden!" brulde hij woedend. „De Prins Stadhouder — ánders...."

De koets kon haar tocht weer vervolgen en zoo snel mogelijk werd naar het Groothoofd gereden, waar in huize „De Pauw" een maaltijd ter eere van den Prins was aangericht.

Maar een rustige maaltijd was 't allerminst....

De burgerij raakte steeds meer in beroering.

En — was daartoe geen reden?

De Stadsregeering had den Prins vorstelijk ontvangen, maar straks zou zij hem weer kalm laten vertrekken — en alles in Dordt zou blijven zooals 't was....

Zóó zag ook dominee Dibbetz den toestand in. O, hij kende de sluwe regenten! Maar vandaag zou hun opzet toch niet gelukken.

De eerwaarde leeraar verloor alle zelfbeheersching — zijn vrouw had niet zonder oorzaak gevreesd voor dezen dag....

Aan 't hoofd van een troep mannen drong hij de herberg binnen tot aan de tafel, waar de Prins gezeten was.

„Uwe Hoogheid moet Stadhouder zijn!" riep hij, en luide betuigden de mannen, die bij hem waren, hun instemming met deze woorden.

En daar buiten, waar de honderden en duizenden zich verdrongen, klonk 't als 't rollen van den donder: „Leve de Prins! Weg met het Eeuwig Edict!"

Ja waarlijk: in Dordt was de regeering *radeloos* . . .

De menigte bestormde de herberg. En een ruwe stem schreeuwde naar binnen: „De Prins Stadhouder! Wie 't anders wil, komt niet levend buiten!”

Toen bukten de trotsche regenten . . .

Zij bogen 't hoofd voor den wil van het volk . . .

En met bevende vingers teekenden zij 't stuk, door den Stadssecretaris Muys van Holy haastig opgesteld, waarin zij verklaarden „bij desen te renunchieren ende aff te gaen het Eeuwigh Edict ende vervolgens Zijne Hooght. den Heere Prince van Orangie te verclaeren van deser stadswegen tot stadhouder. Ende verders op denselven te confereren alle soodanige digniteyten, qualiteyten ende aensienelyckheden, als oyt Syne Heeren Voorvaderen Hoogh loffelijcker memorie gehad hebben. Ende laestelijck dat wij Zijne gemelte Hooght. dispenseeren ende ontslaen van den Eedt die Sijn doorlugtige Hooght. tot het niet ontfangen van 't voorsz. Stadhouderschap gedaen heeft.” ¹⁾

Een langaanhoudend, zich immer voortplantend gejuich brak los, toen de menigte voor huize „De Pauw” vernam, dat de Prins van Oranje tot Stadhouder was uitgeroepen.

Door achttien leden der Dordtsche Regeering was 't stuk geteekend.

„Eén handteekening ontbreekt nog!” riep opeens een stem. „De naam van den Ruwaard staat er niet bij!”

„Hij moet ook teekenen!” schreeuwden drie, vier stemmen tegelijk.

De Stadsregeering, een willoos werktuig geworden in de hand van een opgewonden schare, droeg Muys van Holy en kapitein Hoogerwerff op zich naar de woning van Mr. Cornelis de Witt te begeven en hem eerbiedig

¹⁾ Dit merkwaardige stuk werd in 1817 aangekocht door Koning Willem I en wordt thans in het Rijksarchief bewaard.

te verzoeken zijn handteekening onder de acte te plaatsen.

Toen deze twee mannen vertrokken in de richting der Grootkerksbuurt, begreep de menigte aanstonds met welk doel.

„Laten we meegaan!” riep Ooms. „We zullen den Ruwaard dwingen te teekenen!”

Met vreugde werd aan deze uitnodiging gevolg gegeven, en toen Muys en Hoogerwerff den klopper lieten vallen op de huisdeur van den oud-Burgemeester, verdrong zich een groote zingende en tierende volksmenigte in de smalle Grootkerksbuurt.

De Ruwaard lag nog steeds te bed.

De geweldige beroering van dezen dag was zelfs tot in zijn ziekekamer doorgedrongen, hoe Maria van Berckel zich ook beijverde haar man onwetend te laten van wat thans in Dordt plaats greep.

En nu verdrongen zich de duizenden voor haar woning . . .

Maar zij was een moedige vrouw, en schijnbaar kalm vroeg zij de twee mannen 't doel van hun komst.

Muys toonde haar 't stuk met het zegel der stad in groene was.

„Dit is de acte van herroeping van het Eeuwig Edict,” zeide hij. „En wij zijn gekomen om de handteekening van den heer Ruwaard.”

„Moet mijn man *dat* stuk teekenen?” vroeg vrouwe De Witt in bange vertwijfeling.

„Ja, mevrouw — en in onze tegenwoordigheid.”

Haar schoon gelaat was wit geworden als de gekalkte muur der voorname patriciërs woning.

Met sleependen gang begaf zij zich naar 't ziekvertrek, op den voet gevolgd door de twee afgevaardigden der Stadsregeering.

Met moeite richtte de Ruwaard zich op, toen de deputatie voor zijn bed verscheen.

„Namens de Stadsregeering verzoek ik Uwe Edelheid

deze acte te teekenen!" sprak Muys, met een gewichtig gebaar den Ruwaard het stuk overhandigende.

"Wie heeft dat stuk gesteld?" vroeg De Witt norsch.

"Ik — als Stadssecretaris — in overleg met de andere heeren."

Vastbesloten wierp de Ruwaard het papier neer.

"Deze acte teeken ik nóóit!"

Er kwam een dreigende flikkering in die donkere oogen. In deze ziekekamer botsten twee machten op elkander in: Oranje en de Staatspartij, de „kleine luyden" en de „liefhebbers der vrijheid"

Kapitein Hoogerwerff deed onwillekeurig een stap naar voren.

Eerst nu scheen De Witt hem op te merken.

"Kapitein! trek uw rapier!" riep hij in ziedenden toorn. „Breek mij den hals! En zeg tegen den Prins van Oranje en iedereen, dat ik mij liever laat doodslaan dan die acte te teekenen!"

Toen keerde de held van Chattam en Solebay zich om, en telkens sprak hij weer dezelfde woorden.

Kapitein Hoogerwerff stond nu vlak voor het ziekbed.

"Daartoe ben ik hier niet gekomen, Edelheid!" antwoordde hij kalm.

Met bliksemende oogen zag de Ruwaard hem aan. „Als gij 't niet doen wilt, roep dan maar drie of vier onverlaten van buiten — die zullen geen bezwaar maken!" zei hij bitter.

Maar de kapitein antwoordde kort en geraakt: „Die zullen 't evenmin willen doen!"

Opeens brak in de gang een luid rumoer los: de menigte had de huisdeur geopend — het wachten duurde te lang — het ergste stond te vreezen

"Tracht het volk tegen te houden!" riep Muys tot Hoogerwerff, en de kapitein spoedde zich naar de voordeur.

Maria van Berckel stond daar: met den doodsangst op

't marmerbleek gelaat, in radeloosheid zich de fraaie handen wringende. O, zij was een moedige vrouw, die desnoods den wilden volksstroom, die thans haar woning binnenbrak, zou durven trotseeren — maar haar arme, zieke man . . . haar beklagenswaardige kinderen . . .

En in gindschen hoek stond Hendrik Smits en hij smeekte den Almachtige om uitkomst . . .

Het rumoer in de gang groeide met 't oogenblik aan.

„Mevrouw!” schreeuwde de Stadssecretaris, „om Godswil! dwing uw man te teekenen!”

Toen nam Maria van Berckel de eenjarige Wilhelmina op den arm en de driejarige Maria aan de hand, en snikkend viel zij voor het bed neer . . .

„Cornelis! denk niet om mij, maar denk om onze kinderen!”

Anna, die vijf jaar was, huilde van schrik en angst . . .

De Ruwaard knerste de tanden op elkaar en sloot de oogen . . . Bij Chattam en Solebay had hij keer op keer den dood in de oogen gezien — maar wat hier geschiedde, in 't bijzijn van vrouw en kinderen, was oneindig vreeselijker . . .

Muys van Holy begreep, dat nu *het* oogenblik gekomen was; hij duwde den Ruwaard een pen tusschen de vingers.

Even kromp Mr. Cornelis de Witt ineen, zooals een wanhopige ineenkrimpt op 't oogenblik, dat hij zelfmoord pleegt . . .

Toen schreef hij met sidderende hand: *C. de Witt v. c.*

Met een stralend gelaat bekeek de Stadssecretaris de handteekening — eindelijk was dan toch het doel bereikt!

Doch opeens versomberde zijn gezicht. „Wat beteekenen die twee letters: v. c. . . . ?”

„Die beteekenen — en vergeet dat nóóit! — *vi coactus*: door geweld afgedwongen!”

„Mijnheer, wat ik u bidden mag: schrap die letters door — het volk zal niet meer te houden zijn!”

„Nooit!” schreeuwde De Witt. „Ik heb geteekend — vi coactus”

Toen nam Maria van Berckel de pen en schrapte de twee noodlottige letters door

„Ga nu!” zeide zij tot Muys. „Ga nu — mijn man heeft geteekend de Prins van Oranje kan gerust zijn.”

En de Stadssecretaris ging heen.

't Was meer dan tijd, want de menigte was tot aan het ziekvertrek doorgedrongen.

„De Ruwaard heeft geteekend!” riep Muys, het actestuk boven 't hoofd zwaaiend.

Toen barstte de geestdrift los in oorverdoovend gejubel.

De botsing tusschen Oranje en een van de machtigste vertegenwoordigers der Staatspartij was geschied

En Oranje triomfeerde

„Leve de Prins! Weg met de De Witten!” kreet de schare.

En toen de avond van den schoonen Junidag viel, verdrong zich andermaal een menschenzee buiten de Rietdijksche poort.

De Prins van Oranje vertrok weer naar 't kamp te Bodegraven.

Heel Dordt deed hem vorstelijk uitgeleide.

Toen het sierlijke jacht den Dordtschen wal verliet en koers zette naar Papendrecht, klonk weer het oude Wilhelmus — machtig en indrukwekkend

Van al de torens wapperden vreugde-wimpels

Hand- en donderbussen brandden los

De Prins stond daar: het bleeke gelaat gericht naar de oude Merwestad, die zich in al haar schoonheid aan zijn blik vertoonde.

In die strenge oogen begon 't te tintelen.

Het vroegere Kind van Staat, de gevangene van De Witt, had Dordrecht bezocht — de stad der De Witten

En de vrienden van De Witt hadden hun naam gezet onder de acte, die hem tot Stadhouder verklaarde

Zij hadden 't gedaan omdat zij 't móésten doen: *vi coactus* — door geweld afgedwongen!

In ernstig gepeins verzonken stapte de Prins in de karos, die hem naar Bodegraven terugbrengen zou.

„*Vi coactus!*” mompelde hij. „Er zal nog veel meer door geweld moeten worden afgedwongen.”

Toen reed hij snel weg

HOOFDSTUK XVI.

„Houd U niet als doof....”

't Was Zondagmiddag; Pietersen was alleen thuis.

De opengeslagen Bijbel lag vóór hem op tafel, maar lezen kon hij niet.

Hij zat op zijn stoel: als een gebroken man, die verpletterd is door ontroerende tijdingen.

De dag, waarop Dordt den Prins van Oranje tot Stadhouder uitriep — een hoogtepunt in 't leven van Pietersen, hoe ook die glansrijke gebeurtenis versomberd en bezoedeld was geworden door uitspattenden menschelijken hartsucht — die blijde dag lag al weer in ver verleden.

Ver verleden?

't Was toen Woensdag 29 Juni en nu Zondag 21 Augustus.

't Is waar: er waren nog geen twee maanden verlopen.

Maar in een menschenleven kunnen er dagen en weken zijn, die meer aangrijpen dan jaren vermogen te doen.

Gisterenavond kwam Dordt in geweldige opschudding door de mare, dat de gebroeders Johan en Cornelis de Witt in Den Haag waren vermoord — vermóórd door 't volk, waarvoor zij vele jaren lang hadden gewerkt, geworsteld en geleden....

Pietersen laat 't moede hoofd rusten in beide handen....

De gebeurtenissen der laatste weken hadden hem geschokt, maar wat gisteren plaats greep — neen, dat was te veel voor een mensch van vleesch en bloed.

En weer boog Pietersen zich over den grooten Statenbijbel en opnieuw las hij in 't Woord van zijn God:

Tot U roep ik, Heere, mijn rotssteen, houd U niet als doof van mij af, opdat ik niet, zoo Gij U tegen mij stil houdt, vergeleken worde met degenen, die in den kuil nederdalen.

Hoor de stem mijner smeekingen, als ik tot U roep, als ik mijne handen ophief naar de aanspraakplaats Uwer heiligheid.

Trek mij niet weg met de goddeloozen en met de werkers der ongerechtigheid, die van vrede spreken met hunne naasten, maar kwaad is in hun hart.

Geef hun naar hun doen en naar de boosheid hunner handelingen, geef hun naar hunner handen werk, doe hunne vergelding tot hen wederkeeren.

Omdat zij niet letten op de daden des Heeren, noch op het werk zijner handen, zoo zal Hij ze afbreken en zal ze niet bouwen')

Weer staakte Pietersen 't lezen; andermaal verzonk hij in gepeins; en terwijl daar buiten de Augustuszon in al haar heerlijkheid aan den blauwen hemel straalde en de oude, veelkleurige stad met een zee van licht overgoot, trokken de schokkende gebeurtenissen der laatste weken als in een helder gezicht weer aan zijn oog voorbij

Begin Juli werd door de Staten het Eeuwig Edict nietig verklaard en de Prins benoemd tot Stadhouders en kapitein-generaal van 't leger.

Het volk juichte, maar toen een brief van Koning Karel II werd openbaar gemaakt, waarin de schuld van den oorlog aan de vijanden van den Prins geweten werd, keerde de volkswoede zich in alle felheid tegen de regenten-partij.

Hier in Dordt moest vooral de oud-Burgemeester Hallingc 't ontgelden. Zijn huis werd met steenen bestookt, alle meubelen, boeken en kostbaarheden vernield en 't aanwezige geld meegenomen.

Daarna trokken de woestaards naar 't Stadhuis, haalden

) Psalm 28.

't veelbesproken schilderij van Jan de Baen van den wand, scheurden 't aan stukken — met 't hoofd van den Ruwaard werd schandelijk de spot gedreven....

Er kwam een pijnlijke trek op 't gelaat van Pietersen. Hij en velen met hem in Dordt verafschuwden deze schanddaden tot in de ziel. Tegen het streven van De Witt hadden zij zich steeds met alle kracht geweerd; nooit zouden ze De Witt vergeven het diep-gevoeld onrecht den Prins van Oranje aangedaan — maar zulk een wraakneming was menschonteerend, kon alleen door den booze zelf zijn ingegeven....

24 Juli — vandaag precies vier weken geleden — werd de Ruwaard door den advocaat-fiscaal van het Hof in zijn woning aan de Grootkerksbuurt gevangen genomen.... Zekere Willem Tichelaar, een barbier van Piershil, had een aanklacht tegen hem ingediend: De Witt zou hem hebben aangespoord tot een aanslag op het leven van den Prins.... Nauwelijks werd den Ruwaard tijd gelaten van vrouw en kinderen afscheid te nemen; aanstonds had hij den advocaat-fiscaal van het Hof naar Den Haag te volgen....

Een lang proces was toen begonnen; en Cornelis de Witt, die voor zijn vaderland te Chattam en Solebay 't leven had veil gehad, werd op de pijnbank uitgestrekt.... Maar hij doorstond de folteringen met standvastigen moed en hield zijn onschuld vol.... Zijn oude vader strompelde naar den president van het Hof en zeide, dat de aanklacht tegen zijn zoon door en door valsch was; Johan de Witt — die inmiddels ontslag had gekregen uit al zijn ambten — ijverde, gedreven door de roerendste broederliefde, om invrijheidstelling te bepleiten. Maar niets mocht baten....

„Aan Góð zullen we 't eindoordeel overlaten,” fluisterde Pietersen.... De vrienden van den Ruwaard verklaarden hem onschuldig, maar het Hof — welks rechters grootendeels gekozen waren onder het Stadhoudersloos bewind —



sprak bij meerderheid van stemmen het „schuldig” uit: Cornelis de Witt werd vervallen verklaard van zijn ambten en met levenslange verbanning gestraft . . .

Pietersen was vermoeid van 't peinzin; de vele gedachten, die zich in hem verdrongen, verschrikten hem.

Hij sloeg den Bijbel dicht en stond op — hij had Meeuwsen beloofd dezen

Zondagavond in zijn woning te zullen doorbrengen. Marieke en Jan waren er ook.

De deur werd geopend en een man trad 't kleine woonvertrek binnen: 't was Hendrik Smits, de knecht van den Ruwaard . . .

Smits zag er uit of hij tien jaar ouder geworden was. Die lange gestalte scheen door een onzichtbaren zwaren last te worden neergedrukt; en hij kreunde als een, die door inwendige pijnen wordt verscheurd.

Hij groette niet, maar zwijgend liet hij zich op een stoel neervallen. Die doffe oogen staarden onafgebroken naar den grond en zijn lippen waren krampachtig saamgeperst —

als moest hij zich geweld aandoen 't niet uit te schreeuwen wat hem pijnigde en folterde.

Pietersen ontroerde tot in de ziel, toen hij Smits zóó voor zich zag. Hij hield van dezen man, ook al was hij jarenlang de knecht van den Ruwaard geweest. Pietersen had meermalen heftig verklaard voor geen geld van de wereld de betrekking van Smits te kunnen of te willen vervullen, dat hij liever de knecht van generaal Condé dan van Cornelis de Witt zou willen zijn, maar toch — al begreep hijzelf niet hoe 't mogelijk was — hij hield van dien zwijgzamen Smits, want hij had hem leeren kennen als een eenvoudig en oprecht man.

Thans dacht Pietersen zelfs niet aan zijn harde woorden van vroeger, want daar vlak vóór zich zag hij een mensch, die door de stormen des levens als gebroken was.

Hij trad op den knecht van den Ruwaard toe en legde zijn harde, eeltige handen op de smalle schouders van Hendrik Smits.

„Smits, broeder — hoe is 't er mee? Wat een vreeselijke dag is 't gisteren geweest....”

De ineengedoken gestalte daar op den stoel werd door een heftige rilling geschokt. Maar Smits sprak geen woord. Wat kwam hij hier eigenlijk doen? Was Pietersen altijd niet onbuigzaam hard in zijn oordeel over den Ruwaard geweest?

En toch was de knecht van De Witt naar de Tolbrugstraat gestrompeld, want hij kende Pietersen als een geloovige, als een kind van God — en in zijn nameloos leed, dat hem thans dreigde te verpletteren, kon alleen God troosten.

Deze twee mannen waren door veel gescheiden: de machtige slagboom der meest heftige partijschap was tusschen hen beiden gevallen — maar toch was er een andere, nóg grootere macht, die dien slagboom ophief en hen elkander de broederhand deed reiken: dat was de macht van hun gemeenschappelijk geloof....

„Hoe is 't er mee?” vroeg Pietersen andermaal.

Toen zag Hendrik Smits eindelijk op: op dat magere, ingevallen gelaat lag onuitsprekelijke smart te lezen.

„Mijn arme meesteres!” kermde hij.

Weer moest hij zijn groote ontroering onderdrukken; toch had hij ook behoefte zijn geprangd gemoed te luchten. En door snikken onderbroken vertelde Hendrik Smits de aangrijpende geschiedenis

Zaterdagmorgens ontving Maria van Berckel bericht van de over haar man uitgesproken sententie van verbanning Met haar oudsten zoon begaf zij zich dadelijk naar Den Haag om haar echtgenoot te verwelkomen na zijn lange gevangenschap.

Maar te Rijswijk deelde een voorbijganger, die haar herkende, mee, dat men bezig was haar man te vermoorden.

In haar radeloosheid begaf de beklagenswaardige vrouw zich naar de woning van een voorname familie, die veel aan haar man te danken had. Maar men weigerde haar in huis op te nemen — bevreesd als men was voor de ontketende, niets ontziende volkswoede

Toen keerde Maria van Berckel terug naar Rotterdam, waar zij bij haar schoonzuster overnachtte.

En in den morgen van dezen Zondag begaf zij zich met de Dordtsche schuit huiswaarts. Haar smart was niet te peilen, maar zij sterkte zich in God.

„Ik kan niet nalaten,” schreef zij aan den avond van den vreeselijken moorddag aan Johanna van Beveren—de Witt, „u te troosten met den troost waarin ik zelf rust vind: dat het God zoo geliefd heeft en dat wij het met geduld moeten dragen God almachtig moge ons verder sterken door zijn Heiligen Geest, in wiens bescherming ik u allen te samen aanbeveel.”

Ja, die troost alleen gaf haar rust, en kalm nam zij plaats in een hoek van de scheepsroef. Doch hier

ontving zij andermaal een trap op 't diep gefolterd hart....

Een passagier vertelde onder veel ophef aan zijn medereizigers, dat hij den vorigen dag van 't moordtooneel getuige was geweest.

En om te bewijzen, dat zijn verhaal volle waarheid was, toonde hij een vinger van de hand van Cornelis de Witt....

Met afschuw zagen de reizigers toe, maar de vrouw, die in den hoek stil had zitten luisteren, trad op den spreker toe.

Zij nam den vinger in haar hand en sprak met ontstellende kalmte: „Ja, deze vinger heeft nog gisteren behoord aan de hand van mijn beminden man....”

Bij deze woorden viel de verhaler, als door den bliksem getroffen, neder; en allen waren ontroerd door medelijden, terwijl Maria van Berckel kalm en berustend bleef in haar smart.... ¹⁾

Smits kon niet verder vertellen, en Pietersen stond daar: aangegrepen door afschuw en medelijden.

't Was langen tijd stil in 't kleine woonvertrek — een menschenhart kent oogenblikken, waarin woorden niet vermogen weer te geven wat er in leeft en woelt....

„Moge God zelf je meesteres troosten, Smits — en jou ook....”

Was dát de stem van Pietersen, den heftigen tegenstander van den Ruwaard?

Smits wist wel bij wien hij troost had gezocht....

„Ze zijn vermoord.... als beesten zijn ze afgemaakt.... men heeft de lijken....” stooft hij plotseling op. De anders zoo kalme man had zijn evenwicht verloren en zijn blik

¹⁾ Vele verhalen over deze gebeurtenis zijn in omloop. Ik hield mij aan de mededeelingen van den bekenden Dordtschen archivaris, den heer J. L. van Daten, in zijn boek „Mr. Cornelis de Witt”, dat door mij bij 't schrijven van dit werkje meermaalen dankbaar geraadpleegd werd.

staarde naar buiten: als zag hij daar 't gruwelijk schouwspel gebeuren

„Stil, broeder!” onderbrak Pietersen hem. „Laat dat vreeselijke nu maar rusten — God heeft alles gezien”

Toen stond Hendrik Smits op; zwijgend drukte hij Pietersen de hand.

En als een gebroken man strompelde hij naar de Grootkerksbuurt, waar een moeder met vijf kinderen treurde over een geliefden echtgenoot en vader

Heel Dordt — hoe kon 't ook anders? — was vol over den afschuwelijken moord.

En zóó diep was de partijhaat in 't volkslichaam ingevreten, dat sommigen het ontzettend bericht met een juichkreet begroetten

Maar 't volk, dat leefde bij 't licht van Gods Woord, beseftte met diepe smart, dat aan de roemrijke geschiedenis van 't Nederlandsche volk een zwarte bladzijde was toegevoegd, die nooit meer schoon te wasschen zou zijn.

Zóó werd 't ook gevoeld in den huiselijken kring van Meeuwsen, waarheen Pietersen zich spoedde na 't vertrek van Hendrik Smits.

Allen waren thuis: Meeuwsen en zijn vrouw, Jan en Marieke en Geert; en allen waren ernstig.

Geert moest gedurig aan Johan, den zoon van den Ruwaard, denken Als hij hem op straat ontmoette, zou hij hem zeggen, dat hij hem nooit, nooit meer plagen zou Hu! zóó je vader te moeten verliezen En 't was Geert weer als werd hem ijskoud water over zijn rug gegoten.

„Wat een vreeselijke dag is 't gisteren geweest!” zei Meeuwsen, toen zijn buurman zich naast hem neerzette.

Zwijgend knikte Pietersen met 't hoofd.

Allen zwegen; 't werd donker in de kamer; de vlamme Augustuszon ging bloedrood onder

„Geert, geef mij den Bijbel eens aan!” zei Pietersen dan. Hij zat vlak bij 't raam; nauwelijks waren de groote letters nog te lezen.

Maar Pietersen was vertrouwd met 't Woord.

En in de groote stilte, waarmede allen naar hem luisterden, klonk zijn stem vast en rustig:

En op dien dag, als het nu avond geworden was, zeide hij tot hen: Laat ons overvaren aan de andere zijde.

En zij, de schare gelaten hebbende, namen hem mede, gelijk hij in het schip was; en er waren nog andere scheepkens met hem.

En er werd een groote storm van wind, en de baren sloegen over in het schip, alzoo dat het nu vol werd.

En hij was in het achterschip, slapende op een oorkussen; en zij wekten hem op en zeiden tot hem: Meester, bekommert het u niet, dat wij vergaan?

En hij opgewekt zijnde, bestrafte den wind, en zeide tot de zee: Zwiig, wees stil! En de wind ging liggen, en er werd groote stilte.

En hij zeide tot hen: Wat zijt gij zoo vreesachtig? Hoe hebt gij geen geloof?

En zij vreesden met groote vreeze en zeiden tot elkander: Wie is toch deze, dat ook de wind en de zee hem gehoorzaam zijn! ¹⁾

Pietersen sloeg den Bijbel dicht.

Niemand sprak een woord; niemand vroeg ook wat Pietersen met 't voorgelezen Schriftgedeelte bedoelde.

Was 't ook thans niet avond geworden?

Niet alleen daar buiten, maar ook over 't vaderland, dat allen liefhadden?

En was ook over dat vaderland geen storm losgebarsten — zoo hevig en ontzettend, dat de moedigsten vervaard stonden?

Toen 't stormde in Dordt, was men ook verschrikt geworden.

Maar toen de Dordtsche storm was uitgewoed, bleek

¹⁾ Marcus 4 : 35—41.

de lucht gezuiverd en brak vol en krachtig de Oranjezon door de jagende wolken.

Maar nú . . . ?

En zou straks wellicht de storm overgaan in een vliegend orkaan en alles neerslaan en verpletteren?

De vijand stond tot midden in 't land

Straks zou hij optrekken naar Amsterdam

De legermacht, die 't vaderland verdedigen moest, was angstwekkend ingeslonken en sloeg soms aan 't muiten

En een jonge Prins, die nog nooit een veldslag had gezien, stond aan 't hoofd van dat leger

Ja — 't was veelszins nacht en de storm daverde over deze lage landen.

Maar dat andere, waarvan Pietersen gelezen had, was toch óók waar: Eén was er, Die — zelfs nú! — den storm vermocht te stillen.

„God behoede den jongen Prins!” sprak Pietersen geroerd.

En allen stemden met dien wensch in.

Tot een schier boven-menschelijke taak was Oranje geroepen.

Maar — geroepen door God.

En — gesterkt door 't gebed der „kleine luyden.”

Allen sloten de oogen en vouwden de handen.

En Pietersen bad

„ Heere, mijn Rotssteen, houd U niet als doof ”

HOOFDSTUK XVII.

„Leve de Prins!”

Bim-bam! . . . bim-bam! . . . bim-bam! . . .

Weer luidden de bronzen klokken in den hoogen toren der Grootte Kerk.

De oude reus was de eerste, die zijn machtige stem klinken liet over de ontwakende stad.

En van alle kanten werd zijn welluidende morgengroet beantwoord.

Telkens paarde zich weer een nieuwe stem aan het veelstemmige koor — tot ten leste niet één meer zweeg: alle torens van Dordt zongen . . .

En die Dordtsche torenmuziek werd door den frisschen morgenwind de rivieren overgedragen, en de omliggende dorpen haastten zich mee te zingen in den luiden jubelzang, die weldra over heel Holland daverde.

Bim-bam! . . . bim-bam! . . . bim-bam! . . .

Wat een verschil: die sombere, dreigende torenmuziek van Zondag 10 April, en 't blij geschal op dezen helderen morgen van Maandag 14 November!

Zoo algemeen toen de *angst* was, die zich van ieder meester maakte, zoo algemeen was nu de *vreugde*, die heel een volk had aangegrepen.

Zou men ook tháns niet blijde zijn — nú, op Prinsjesdag?

Willem Henrick van Oranje-Nassau was twee en twintig jaar geworden!

En die dreunende torenmuziek, die in alle straten als bij tooverslag de geliefde driekleur naar buiten riep, deed de Dordtsche jongens en meisjes geestdriftiger dan ooit zingen:

Al isser ons Prinsje noch so cleyn, hoeseel!
Alevel sal hij Stadthouder sijn, hoeseel!

't Scheen wel, dat, toen 't stormde in Dordt, alle „liefhebbers der vrijheid” waren weggevaagd. Zij hielden zich althans muisstil.

Maar 't volk, lang en hard onderdrukt, had eindelijk zijn Prins weer terug! Er stond weer een stuurman aan 't roer, die zich een echte Oranje getoond had! Op beding van Gods genade durfde men de toekomst weer tegen!

't Was nog vroeg in den winter. Maar de slooten lagen reeds dicht, en de vaart op de rivier werd op sommige punten al bemoeilijkt door drijfjys. „De wind blijft maar in den vrieshoek zitten,” zeiden de weerkenners. „Als 't zóó een paar dagen doorgaat, zit de rivier dicht.”

Ja, 't was koud — maar nooit had 't vaderlandsche hart warmer geklopt als in dezen veelbewogen tijd.

Pietersen voelde zich een gansch ander man. Den dag na den moord op de De Witten had hij zijn gewone kalmte verloren, was zijn geloofsvertrouwen geschokt geworden; en telkens weer had in zijn ziel een echo weerklonken op 't woord van den man Gods: „Heere, mijn Rotssteen, houd U niet als doof . . . Hoor de stem mijner smeeingen, als ik tot U roep, als ik mijne handen ophef naar de aanspraakplaats Uwer heiligheid.”

Wás dit gebed verhoord? Hád God antwoord gegeven op de vele bange vragen, die 't hart van Zijn kind bestormden?

De zomer was voor de roemrijke Republiek voorbij; de herfst was gekomen: winden en orkanen gierden om

dit kleine volk, dat de wereld had verbaasd door zijn heldenmoed en machtig Godsvertrouwen.

Maar een kern — o, Pietersen wist het en Meeuwsen wist 't ook! — een kern was nochtans overgebleven, en die kern zou de kurk blijken te zijn, waarop 't voortbestaan van het Nederlandsche volk de woeste stortzeeën zou trotseeren.

Dat was 's *Heeren* werk . . . dat was louter *genade* . . .

Pietersen was vroeg op, maar Marieke was hem toch nog voor.

En terwijl vader en dochter 't eenvoudig ontbijt gebruikten, beierden over het oude Dordt de feestklokken voor den jarigen Prins van Oranje . . .

Vandaag zou er in Dordt — wáár trouwens wel? — niet gewerkt worden. 't „Prinsje cleyn“ was „alevel Stadthouder“ geworden, en nooit werd 't onverbrekelijk verband tusschen Nederland en Oranje sterker gevoeld dan op dezen dag.

Gisteren was 't bedestond geweest over 't gansche land.

De kerken waren te eng om de menigten te bevatten; en na de predikatie was in hoogoplaaiende geestdrift de nationale geloofspsalmeel weer losgebarsten uit de ziel van een volk, dat na bange worsteling zijn vertrouwen had weergevonden:

Mijn schildt ende betrouwen
Sijt Gij, o Godt, mijn Heer . . .

Maar vandaag zou 't feestdag zijn, en de anders zoo stugge Pietersen haastte zich buiten te komen.

„Dag, kind — tot straks hoor!“ groette hij zijn dochter.

„Durft vader zóó de straat op?“ hield Marieke hem tegen.

Vragend zag Pietersen haar aan.

Maar 't kloeke meisje had reeds een grooten Oranjestrik

in de hand, dien ze op zijn dikke wintermantel vastmaakte.

„Zóó, vadertje! — zóó alleen mag u vandaag buiten komen!”

„Heb je er voor Jan óók een klaar?” plaagde hij.

„Dat zou 'k meenen!” lachte Marieke. „Anders ging ik vast niet met hem mee!”

Toen ging Pietersen heen.

De smalle Tolbrugstraat werd reeds vervuld met 't blij gedruisch van een stad, die zich opmaakt een hoogtijdag te vieren

De vreugdestemming greep almeer om zich heen; 's middags was heel Dordt in feesttooi.

Honderden verdrongen zich op 't breede Marktplein, en ieder was getooid met de geliefde Oranjekleur.

Vaders en moeders, met hun kinderen aan de hand of op den arm, maakten zich met moeite een weg door de menigte; en troepen jongens hotsten telkens 't plein over onder hun luid gezang: „Alevel sal die . . . !”

Hoe die jongens ook te keer gingen, niemand maakte zich boos op hen. Want ze zongen van Oranje, en vandaag was 't immers Prinsjesdag!

't Scheen wel of niemand thuis gebleven was; en een stralende winterzon deed de oude stad in haar sierlijk feestkleed schitteren en glanzen.



Pietersen was op 't Marktplein; Meeuwsen en zijn vrouw waren er ook; de oude Kees Vonk ontbrak vanzelf niet. En evenmin dominee Dibbetz.

En zelfs 't gelaat van den strengen schoolmeester ver-
toonde op dezen dag een glimp van vriendelijkheid en
vreugde, zooals men nog nimmer bij hem had gezien.

„Waar zou Geert toch uithangen?“ vroeg moeder
Meeuwsen, maar haar man antwoordde vroolijk: „Laat de
jongen vandaag maar met zijn kornuiten genieten zoo veel
hij wil!“

Hoe ook Pietersen genoot op dezen schoonen dag, die
hem de oude waarheid bezegelde, dat Nederland en Oranje
niet te scheiden zijn. Hij stond daar rustig en kalm, zooals
altijd, maar zijn oogen weerkaatsten een innerlijke vreugde,
als hij in geen jaren gesmaakt had.

Plots ontstond aan de Groenmarkt-zijde een groot
rumoer.

Johan Ooms verscheen aan 't hoofd van een nieuwe
volksverzameling. Wat zag de vroolijke bierbrouwer er
wonderlijk uit! Hij droeg een Oranjemuts op 't hoofd, een
Oranjesjerp over de breede borst en hij zwaaide een
grote Oranjevlag

Van den onbesuisden Ooms moesten de meer ernstige
mensen anders niets hebben, maar vandaag was hij toch
de held van den dag. Wat men ook tegen Ooms hebben
mocht — hij was in elk geval een vurige Oranjeklant,
die, toen 't stormde in Dordt, op zijn wijze had meegewerkt,
dat de wind uit de goede richting woei.

Een luid gejuich brak los, toen Ooms op 't Marktplein
verscheen — de uitgelaten brouwer uit de Grootekerks-
buurt kende geen heerlijker dag in zijn leven.

Maar opeens klom hij op een wagen en maakte een
beweging, zooals een redenaar doet, die stilte verzoekt
om de menigte te kunnen toespreken.

„Mannen en vrouwen, jongens en meisjes van Dordt!

Jullie moeten allemaal eens even luisteren!” dreunde zijn machtige stem over de tierende schare.

En waarlijk — 't wérd stil.

„Ik heb een boodschap van den Prins!” riep Ooms en haalde met een breed gebaar een groot papier voor den dag.

Toen werd 't nóg stiller . . . De belangstelling klom met 't oogenblik — wat zou Ooms wel van den jarigen Prins weten te vertellen?

Als een scheepsroeper daverde de basstem over de luisterende schare.

„Onze Prins is niet van plan te wachten op de plannen van vriend Lodewijk . . . Willen jullie weten wat in het kamp te Bodegraven besloten is — luistert dan maar eens goed . . .”

En toen las Johan Ooms — en hij deed 't met een gewichtigheid, die de Stadssecretaris hem benijden kon — van 't groote papier het bekende plan van den Prins van Oranje:

„Een voldoende macht, onder vertrouwde aanvoerders, achterlaten om de waterlinie te verdedigen en met 10.000 man voetvolk en bijna de geheele ruitery, samen een 23 à 24.000 man, in snellen marsch zuidwaarts trekken en door Brabant naar Maastricht oprukken, om zoo, in verband met te wachten hulp van Duitsche zijde, en gesteund ook door Spaansche troepen, die reeds tot den Rijn waren genaderd, den vijand in zijn kwartieren op te zoeken — tot en met Charleroi, zijn voorraadschuur — en dus tot aftocht te nopen . . . Leve de Prins van Oranje!”

Dat laatste stond niet op 't papier, maar werd er door Ooms nochtans met grooten nadruk bij gezegd: blijkbaar om zijn korte toespraak behoorlijk te kunnen beëindigen.

En dat plan gelukte volkomen.

„Leve de Prins!“

Aan 't gejuich scheen geen einde te komen; telkens vond 't weer een nieuwe echo — als een stormwind loeide de vreugdekreet over de duizendkoppige menigte: „Leve de Prins!“

Voor velen was 't oud nieuws, wat Ooms met zooveel ophef meedeelde.

Het stoute plan van den Prins was reeds 17 October in den kriegsraad goedgekeurd, en niemand minder dan Michiel Adriaanszoon de Ruyter had er zijn warme instemming mee betuigd. Op zee dreigde voorloopig geen gevaar, waarom de oude admiraal beloofde zeesoldaten te zullen zenden om de vendelen voetvolk te versterken.

De Prins hield van aanpakken en doorzetten. Zoo ook nu. 8 November werd reeds naar Maastricht opgerukt, dat werkelijk eenige dagen later werd ontzet.

De verraste Fransche legermacht onder Duras week verschrikt terug naar de Roer en van daar naar den Rijn bij Andernach, waar Turenne de Brandenburgsche en keizerlijke legers afwachtte. De Prins rukte nu dadelijk noordwaarts naar de Roer, nam ook Valkenburg in en bedreigde het sterke Tongeren....

Ja, 't was veelszins oud nieuws.... Ooms stond daar met 't groote papier, dat hij den Dordtschen schipper had weten afhandig te maken, te geuren — of hij zóó, uit 't hoofdkwartier, door den Prins zelf, op de hoogte gehouden werd met den stand van zaken.... De man deed nu eenmaal graag heel gewichtig.

En tóch....

Ontroerend was 't te zien welke uitwerking dit eigen woord van den Prins op de menigte maakte.

„Dat is nu een jongske van twee en twintig....“ snikte Kees Vonk, en tranen verduisterden zijn oude oogen.

„Een échte Oranje!” zei Pietersen met een warmen klank in zijn stem. „Een welp uit 't oude leeuwennest!”

De *moed*, het *vertrouwen* was er weer.

Met zúlk een Prins durfde men de toekomst tegen.

„Leve de Prins!”

Kwam er dan nooit een einde aan den uitbarstenden volksjubel?

Vierde de strenge schoolmeester feest op zijn manier — zijn leerlingen deden 't op de húnne

En Geert Meeuwsen, dien de meester tot zijn beste discipelen rekende, kwam nu evenmin achteraan.

Alle kleine schoolveeten waren op dezen blijden Novemberdag vergeten. De geest van eendracht, die onder de krachtige leiding van den Prins van Oranje steeds meer vaardig werd over het Nederlandsche volk, dat langen tijd door de hevigste burgertwisten was verscheurd, scheen zijn milden invloed zelfs op de schoolbevolking uit te oefenen.

Een groote troep jongens — met Geert Meeuwsen, Jan Noppen en David Gilzen voorop — had een flinken marsch door de stad gemaakt.

In alle straten van Dordt was hun gejoel en gezang gehoord en langs Grootkerksbuurt en Groenmarkt trokken ze nu op 't Marktplein aan.

Even versomberde de vreugdestemming toch bij Geert, toen men langs het bekende huis van Cornelis de Witt trok.

Alle luiken voor de ramen waren gesloten. De ongelukkige Maria van Berckel was met haar kinderen naar Rotterdam vertrokken.

Den zoon van den Ruwaard had Geert niet meer ontmoet; en telkens weer kwam 't verwijt in hem op, dat hij Johan gedurig op onheusche manier had pijn gedaan

„Kijk daar eens!” riepen opeens wel zes jongens tegelijk.

Dicht langs de huizen sloop Leen Kalf Zijn grooten,

ronden hoed had hij tot vlak boven de oogen getrokken, en zoo ver mogelijk dook hij weg in den kraag van zijn versleten en gescheurden wintermantel....

Van zijn gezicht was bijna niets te zien, maar toch herkenden de jongens hem aanstonds — wie zou zich ook in Leen Kalf vergissen?

„Leen moet óók Oranje dragen!” riep David Gilsen, en dit vreemde plan vond luiden bijval.

Tien, twintig jongens stoven tegelijk op den schoenlapper af.

„Hier, Leen! hier heb je Oranje, want zonder Oranje mag je vandaag niet op straat!”

De schoenlapper was door de overrompeling geweldig geschrokken, en op zijn mager gezicht stond groote angst te lezen.... Was hij toch maar thuis gebleven — wat deed hij eigenlijk ook op straat!.... De tijd, dat alleen de groote heeren het voor 't zeggen hadden, was voor goed voorbij.

Schielijk keerde Leen zich om en maakte met zijn lange beenen zich snel uit de voeten.

Maar juist daardoor werd de zaak voor hem nog hopeloozer.

Want bij 't Marktplein was er geen doorkomen aan en met wel honderd zingende en lachende jongens om zich heen stond daar de beklagenswaardige schoenlapper.

Hij droeg al Oranje: op zijn hoed en op zijn mantel, zelfs op zijn mageren rug....

Even had er wraaklust geschitterd in de donkere oogen van Geert Meeuwssen.... Hij was het voorval in de roeiboot nog niet vergeten — eindelijk kon hij zich dan wreken op den laffen schurk!

Maar Leen zag er nu zóó treurig en angstig uit, dat zelfs Geert medelijden met hem kreeg.

„Ik zal je helpen, Leen!” zeide hij; „maar dan moet jij ook doen wat ik zeg!”

Wantrouwend loensde Leen den knaap aan — als van *dien* kant redding moest komen, zag 't er slecht voor hem uit

„Leen, roep: Leve de Prins! — dan mag je naar huis!” Er was een guitige tinteling op 't vroolijk jongensgezicht van Geert Meeuwsen.

„Leve de Prins” mompelde Leen Kalf, die in zijn radeloosheid nauwelijks wist wat hij deed.

„Veel harder!” schreeuwden de jongens.

En toen riep de lange schoenlapper met zijn schelle, krakende stem: „Leve de Prins!”

„Zoo is 't goed!” lachte Geert. „Jongens, laat Leen nu maar doorgaan, want nu behoort hij ook tot ons!”

En met drie groote Oranjestrikken op den mageren, beenigen rug holde de ongelukkige schoenlapper naar de Gravenstraat

Toen 't avond geworden was zaten in 't woonvertrek van Meeuwsen wel zeven menschen om de ronde tafel.

Daar buiten rumoerde nog de drukte van de feestvierende stad.

Hier waren de gemoederen eindelijk tot rust gekomen.

Maar ook was aller hart blijde en dankbaar.

Want groote dingen had de Heere aan land en volk gedaan.

En allen dachten aan den Prins van Oranje, aan 't „jongske van twee en twintig,” maar die bezielde was door den heldengeest van zijn roemrijk voorgeslacht.

„Mieke,” zei Pietersen tot zijn dochter, „zing nu nog eens dat mooie lied van dominee Revius.”

Toen Marieke in Jan's blik denzelfden wensch las, had zij haar meisjesschroom spoedig overwonnen.

En terwijl allen luisterden zong haar mooie, volle stem de bekende bede uit de „Sangen” van den Deventer predikant:



Gij die in den Hemel woont,
En van daer de vorsten croont,
Die hier wagen goed en leven
Om den vyant te doen beven,
Die vertredet uwe eer:
Wil ons hooren, lieve Heer!

Komt de vyant voor den dag
Om ons hier te bieden slag
Of de stede te ontzetten —
Uwen adem moet hem pletten
En wegblazen als een veer:
Wil ons hooren, lieve Heer!

„Leve de Prins!” bruiste 't daar buiten.

Een troep zingende burgers trok door de Tolbrugstraat.

Toen stonden allen op: Meeuwsen en zijn vrouw, Pietersen, Jan en Marieke, en ook Geert en Jan Noppen.

En aller stem vereenigde zich weer in den blijden jubel, waarvan het oude Dordt op dezen dag gedaverd had, en die nòg eens losbrak in heerlijke, alles overstelpende geestdrift:

„LEVE DE PRINS!”

INHOUD.

Hoofdst.	Bladz.
I. Op 't Marktplein	7
II. Storm op til	16
III. De noodklok klept	28
IV. Een uit de „kleine luyden”	41
V. De verklikker gestraft	50
VI. Zijn wensch verkregen	63
VII. Scheiden doet pijn	75
VIII. De wraak van Leen Kalf	86
IX. Onder de vlag van Michiel de Ruyter	95
X. Radeloos, redeloos, reddeloos	106
XI. De terugkeer van Cornelis de Witt	115
XII. Nog een thuiskomst	131
XIII. Toen 't stormde in Dordt	139
XIV. In dienst van den Prins	149
XV. Vi coactus!	162
XVI. „Houd U niet als doof”	175
XVII. „Leve de Prins!”	185
